

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Andra kammaren.

Nr 39.

Måndagen den 18 maj.

Kl. 4.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 135 och 144—149.

§ 3.

Vidare föredrogs statsutskottets memorial, nr 150, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m.; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 4.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda sammansatta stats- och jordbruksutskottets utlåtande nr 7, bevillningsutskottets betänkanden nr 38 och 39 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 80.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 142, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. godkände kammaren den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

§ 6.

Ordet lämnades därpå till herr förste vice talmannen **Nilsson**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren måtte besluta att å föredragningslistan till morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden måtte först uppföras konstitutionsutskottets utlåtande nr 15 samt de ärenden, som å dagens föredragningslista följa därefter intill statsutskottets memorial nr 143, att därefter uppföras statsutskottets utlåtanden nr 135 och 144 till och med nr 149, sammansatta stats- och jordbruksutskottets utlåtande nr 7 och bevillningsutskottets betänkanden nr 38 och 39 samt att övriga ärenden uppföras i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 39.

§ 7.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till 54 § lagen den 23 oktober 1891 (nr 68) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § första stycket lagen den 23 oktober 1891 (nr 68) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 203 angående försäljningar av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i proposition nr 75 med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150 med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119 angående anslag till försöksverksamhet beträffande för- och eftervård vid barnsbörd; och

nr 11, i anledning av väckta motioner om höjning av pensionstilläggen enligt lagen om allmän pensionsförsäkring m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av väckt motion om avskrivning av vissa statens fordringar hos Kilaåns regleringsföretag;

nr 82, i anledning av väckt motion om anvisande av vissa belopp till Sotbrobäckens regleringsföretag;

nr 83, i anledning av väckt motion om anvisande av vissa belopp till Störängsbäckens vattenavledningsföretag;

nr 84, i anledning av väckt motion om ytterligare anslag till utredning angående vattenavdikning från Emåns vattenområde;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hjärtåns regleringsföretag i Jönköpings län;

nr 86, i anledning av väckta motioner angående inrättande av en mejeriernas prisregleringsfond;

nr 87, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande inrättande av en fond för räntefria jordbrukslån för Norrland;

nr 88, i anledning av väckta motioner om befrielse från eller nedsättning i arrendeavgifter för vissa innehavare av odlingslägenheter och skogstorp å kronomark i de sex nordligaste länen;

nr 89, i anledning av väckta motioner om kontrollåtgärder i samband med export av smör och ägg; och

nr 90, i anledning av väckta motioner angående framställning till Kungl. Maj:t om igångsättande av skogsvårdsarbeten å kronans skogar.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Herr **Bäcklund**, som på begäran erhöll ordet, anförde: Herr talman! Riks- *Interpellation.* dagen har genom en följd av särskilda beslut bemyndigat Kungl. Maj:t att utan riksdagens hörande försälja mindre kronoegendomar. Försäljning av större egendomar skola däremot underställas riksdagens prövning.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, som förelades 1929 års riksdag, och riksdagens beslut i ärendet, utfärdade Kungl. Maj:t den 6 juni 1929 förordning angående försäljning i vissa fall av kronoegendomar m. m. (Sv. förf.samling nr 176 år 1929).

I omnämnda 1929 års förordning föreskrives bl. a.: Sedan värdering skett, åligger det domänstyrelsen att med eget utlåtande underställa frågan om egendomens försäljning eller upplåtelse under åborätt eller tomträtt Kungl. Maj:ts prövning. Dessutom ha i förordningen upptagits bestämmelser om återköpsrätt. I det avseendet stadgas, att, där omständigheterna därtill föranleda, Kungl. Maj:t må förordna, att försäljning skall ske under villkor om skyldighet för innehavaren att använda egendomen för visst ändamål eller ock underlåta viss användning samt förbindas med förbehåll om rätt för kronan att under en tid av högst 10 år från tillträdet köpa egendomen åter enligt lagen den 20 juni 1924 om återköpsrätt till fast egendom. Genom en lag den 6 juni 1929 har gjorts sådan ändring i lagen den 20 juni 1924 att sist nämnda lag numera kan tillämpas vid försäljning av alla kronan tillhöriga fastigheter.

Emellertid synes det, som om Kungl. Maj:t icke använder sig utav föreskrifterna om återköpsrätt vid jordförsäljningar. Enär det visat sig, att försäljningar utan förbehåll om återköpsrätt medfört olägenheter av den art, att själva syftet med kronans jordförsäljning äventyrats, vill det synas, som om det vore på tiden att den angivna försäljningsformen kom till användning.

I tidningen Skaraborgaren av den 20 april i år fästes uppmärksamhet på en utav kronans jordförsäljningar i Skaraborgs län genom följande artikel:

»Hur man kringgår lagstiftningen om s. k. hembudsrätt.

Torparen begagnade sig av hembudet men överlät torpet på husbonden.

Statens jordpolitik är som bekant föremål för olika bedömning. Den ene menar att den princip staten gått in för, att stycka och upplåta jord med företrädesrätt för dess brukare, är riktig, medan andra anse att staten bör behålla sin jord. Som så mycket annat beror det härvidlag på tillämpningen. Strider denna mot lagstiftningens andemening förfelas avsikten.

Ett exempel härpå, enligt vad *Skaraborgaren* inhämtat, påvisas från Näs socken i Vartoftatrakten. Där finnes en kronoegendom, 1 mantal Kvättack nr 6, kallad Backgården. Under denna egendom finnes ett torp, Nybygget, som mot dagsverkskyldighet arrenderats av en torpare Oskar Leander. Huvudgården arrenderas av Karl Eliasson.

I slutet av föregående år erhöll Leander hembud på torpstället och den 16 januari i år fattades beslut av Kungl. Maj:t om försäljning med hembudsrätt för Leander. Torpet omfattar 8.545 hektar och saluvärdet var 3,950 kr. Leander begagnade sig av hembudsrätten och köpte stället. Så långt var allt gott och väl.

Emellertid framkom det att Leander, som själv saknar medel, inte köpt torpet för egen räkning utan för arrendatorns på huvudgården. Alltså skulle den i lagstiftningen om hembudsrätten knäsa principen, d. v. s. i det

Interpellation. här fallet att torparen Leander skulle ha företrädesrätt att köpa jorden, ha kringgått. Hembudsrätten har ju tillkommit för att bereda brukaren tillfälle att köpa sin lägenhet för ett billigare pris än det som uppstår vid öppen försäljning då flera köpare konkurrera om jorden. Begagnar brukaren sig inte av hembudsrätten försäljes jorden på offentlig auktion till den högstbjudande. Fördelen att utan konkurrens få köpa jorden tillerkännes sålunda endast den som brukar den. För att gardera sig mot att hembudsrätten missbrukas genom att den som får hembudet är bulvan för någon annan, har den s. k. återköpsrätten införts. Denna innebär att staten förbehåller sig rätten, att om jorden skall säljas inom 10 år, få återköpa den innan den erbjudes annan köpare.

För att få bekräftelse på att Leander överlätit torpet på Eliasson har *Skaraborgaren* förfrågat sig hos landstingsman Victor Andersson, Slöta, om saken.

Landstingsman Andersson bekräftade att så skett och framhöll som sin syn på saken att detta endast var till fördel för torparen. Denne hade fått ett ultimatum, sade herr Andersson, att han skulle köpa torpet. Han hade ingenting att köpa det för. Därför uppgjorde han med sin husbonde, Eliasson, att denne skulle få överta torpet. På så sätt skulle Leander få stanna kvar. I annat fall hade han måst flytta från stället. Denna överlåtelse har också skett och torparen arbetar nu och gör dagsverken på huvudgården som förut.

Så ligger saken alltså till. Det är uppenbart att meningen med hembudsinstitutionen i detta fall inte riktigt uppfyllts. Å andra sidan hade torparen naturligtvis juridisk rätt att sälja torpet till sin husbonde, ty domänstyrelsen har inte begagnat sig av sin rätt att i köpekontraktet inflika en bestämmelse om återköpsrätt. Det är denna försummelse, som medfört att statens jordpolitik i detta fall verkat på rakt motsatt sätt än vad lagstiftarna avsett.

Skulle dylika manövrer bli mera allmänna komme konsekvenserna att bli rätt otrevliga. Om vi tänka oss att den ene torparen efter den andre under samma huvudgård finge hembud på sina torp och köpte dem för att omedelbart överlåta dem på sin husbonde, kunde denne på ett enkelt sätt förvärva en stor egendom för ett pris endast avsett att komma torparna, d. v. s. de egentliga brukarna av jorden, tillgodo. Därför borde Kungl. Maj:t och domänstyrelsen i större utsträckning än hittills begagna sig av återköpsrätten. I annat fall blir det behov av en bulvanlag även för dessa områden.

Vad landstingsman Anderssons utsago beträffar, om att torparen fått ultimatum att han skulle köpa torpet, så torde det inte riktigt ligga till på sådant sätt. Innehavare, i detta fall torparen, bliva vid ifrågasatta försäljningar av kronojord tillfrågade om de önska begagna sig av ett eventuellt hembud för egen del. Att Leander vid sådant förhållande som detta svarar att han önskar hembud, är att föra kronan och eventuella spekulanter på fastigheten bakom ljuset till förmån för huvudarrendatorn Eliasson, som icke var berättigad att få köpa till hembudspriset.

Eliasson är alltså kronoarrendator, kan inte domänstyrelsen och domänintendenten ha något att säga honom i denna sak?»

Har därutöver införskaftat mig upplysningar från annat håll, som i huvudsaken bekräfta innehållet i den här angivna tidningsartikeln. I det angivna fallet var tillträdesdagen den 14 mars i år, hembudstagaren hade allaredan före nämnda dag i sin tur försålt jordbruksegnahemmet till sin husbonde (huvudarrendatorn). Då så är förhållandet och detta inte är enda gången, som försäljning av kronojord skett på sådant sätt att syftet med upplåtelsen förfelats, synes det mig vara nödvändigt att på detta sätt framföra det inträff-

fade. Vidtagas inga åtgärder, som kunna förhindra manipulationer av an- *Interpellation.*
given art, kan det starkt ifrågasättas om inte kronans jordförsäljningar böra *(Forts.)*
helt upphöra.

Med anledning av vad jag anfört anhålles om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få göra följande frågor:

Kan det förväntas att återköpsrätt föreskrives vid försäljningar av kronojord till jordbruksegnahemslägenheter?

Därest förestående fråga skulle besvaras nekande, kan det då förväntas att andra åtgärder vidtagas för att syftemålet med statens jordförsäljningar uppfyllas?

Ifrågavarande anhållan bifölls.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.51 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 19 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen Carl Larsson, Tönnersa, på grund av sjukdom (kärnbristning i höger arm, blodtrycksförhöjning m. m.) är i behov av stillhet i hemmet en tid framåt, intygas.

Halmstad den 18 maj 1931.

Henrik Laurell,
leg. läk.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 8—11 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 81—90.

§ 3.

Härpå föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till lagar om ändrad lydelse av vissa delar i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. fl. lagar; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

*I fråga om
driftkostnader
för en pla-
nerad central-
anstalt för
radioterapi
vid Lunds
lasarett.*

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande. nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för fördelning av driftkostnaderna för en planerad centralanstalt för radioterapi vid Lunds lasarett anförde:

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag finner det rätt tråkigt, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet inte är här närvarande, då de erinringar, jag har att göra mot den föreslagna överenskommelsen, givetvis i främsta rummet beröra den proposition, som Kungl. Maj:t har framlagt och som här är föremål för behandling.

Det ändamål, till vilket den stora insamlingen till konungens 70-årsdag blev anslagen, nämligen hämmandet och så vitt möjligt botandet av kräftsjukdomarna, är givetvis en sak av utomordentligt stor betydelse, som på allt sätt bör understödjas. Mot själva planläggningen av denna verksamhet och detta understöd har jag ingen som helst anmärkning att göra, då jag naturligtvis mycket väl förstår, att man inte kan plöttra bort dessa saker på alltför många punkter, utan det blir ju i huvudsak på tre ställen i landet, som denna verksamhet skall utövas. Men när man förlägger verksamheten till dessa platser, så tycker jag, att det är en oavvislig fordran på staten, att den, när det nu inte skall vara rena statsinstitutioner, tillser, att det blir en någorlunda likartad behandling i ekonomiskt avseende på de olika ställena och framför allt att man går fram på ett sätt, som är rimligt mot den part, som skall åtaga sig det egentliga ansvaret för driften. Men det är just på dessa punkter, som jag funnit, att Kungl. Maj:ts proposition inte fyller måttet, åtminstone såsom jag anser vara skäligt.

Nu medger jag, att den nuvarande socialministern har gått fram, såsom hans företrädare gjorde, när det gällde anläggningen för sinnessjuka på Lunds lasarets område, vilken anläggning ju förenades med sjukvårdsinrättningarna i Lund, d. v. s. driften förlades under Malmöhus läns landstings ekonomiska ansvar. Det framhölls då rätt allvarligt, att denna metod var alldeles överflödigt, i det att man inte alls hade behövt kombinera ihop det på detta sätt, då staten ägde sin egen stora anstalt blott några hundra meter därifrån och man sålunda kunde byggt denna klinik med precis samma fördel på statens eget område, där staten ändå bedrev verksamhet för sinnessjukvård. Men andra intressen segrade, vartill givetvis de medicinska professorerna i Lund medverkade. Det är ju de, som spela första fiolen. Och så snart det gällt sjukvårdsinrättningarna i Lund, har det alltid varit så, att det pekats på att staten har de och de fordringarna, och då har landstinget varit tvunget att utan vidare taga det. Då förekom också, liksom i denna proposition, en viss bestämmelse om att landstinget skulle taga risken, om dagkostnaden ginge utöver ett visst fixerat belopp, som var en smula komplicerat beräknat. Det är inte så komplicerat i detta fall.

Hur ligger nu saken i verkligheten till enligt detta förslag? Jo, anstalten i Lund skulle praktiskt taget omfatta södra Sverige, nämligen Kalmar läns båda landstingsområden, Kronobergs län, Blekinge län, Kristianstads län, södra delen av Hallands län, städerna Malmö och Hälsingborg samt Malmöhus län. Landstingen i dessa län utom Malmöhus län skola för sina patienter betala en fixerad avgift av 2 kronor 50 öre per dag. Sedan skall man tillämpa de dagavgifter, som patienterna få erlagga vid Malmöhus läns sjukvårdsanstalter i Lund. Dessa avgifter skola uttagas av vederbörande landsting, och därefter skall staten bidra med den återstående kostnaden för dessa patienter. Men där har man nu i Kungl. Maj:ts proposition skjutit in en kil och sagt, att det skall visserligen staten göra, men detta statsbidrag får inte kosta mera än 2 kronor 50 öre per dag och patient. Jag skulle förstå en sådan bestämmelse, om

det gällde patienter blott och bart från Malmöhus län. Om staten ger ett bidrag till sjukvård av visst slag inom ett län, så kan man säga, att då får man finna sig i vad staten vill medgiva. Men att vi i Malmöhus län skola ikläda oss ansvaret för den överskjutande kostnaden för patienter från andra län, därest kostnaden blir högre än 2 kronor 50 öre, det finner jag synnerligen märkvärdigt. Hittilldags har det ju alltid hetat, när staten velat ha fram någon-ting i Lund i samband med sjukvården eller universitetet, att det får naturligtvis landstinget betala, ty länet har gagn av det. Men man har dock aldrig förrän nu ifrågasatt, att vi skola ansvara för eventuellt överskjutande kostnader för patienter från andra län. Jag finner det synnerligen märkvärdigt, att någonting sådant har kunnat ifrågasättas. Det har heller icke ifrågasatts av de myndigheter, som ursprungligen underhandlat om denna sak, utan det är statskontoret som senare kommit upp med denna sköna beräkning.

Det tillkommer även en annan sak, som jag också i detta sammanhang måste påtala. Förhållandet kan vara det, att en patient är intagen vid sjukvårdsinrättningarna i Lund på en annan avdelning än den, som nu avses att byggas. Han kan lida av någon annan sjukdom men samtidigt också ha kräfta i större eller mindre grad. Då skall sjukhuset, d. v. s. landstinget, bekosta den särskilda radiumvården för denna patient. Staten går inte med längre än blott och bart för dem, som ligga på den avdelning, som nu skall byggas. Jag förstår inte annat, än att det kan vara lika viktigt ur statens synpunkt, att en kräftpatient, även om han inte ligger på den avdelningen, blir botad. Staten borde väl kunna bidra i ena fallet lika väl som i det andra. Men då skall man krångla till det och göra en slags genomsnittsberäkning, huru många patienter som äro komna från polikliniken och från sjukhuset i övrigt, och det skall proportioneras ut, så att staten endast skall bidra till den egentliga radiumkostnaden för den del av patienterna, som ligga på den nya kliniken. Jag får verkligen säga, att inför den stora uppgift, som nationen gick in för, när den skänkte 5 miljoner kronor för detta ändamål, finner jag detta tillvägagångssätt ytterst futtigt från statens sida. Ja, man borde begagna ett ännu starkare ord för att ge ett riktigt uttryck åt sin tanke i detta fall. Ty när vi skänkte våra slantar till denna sak, så ifrågasattes aldrig någonting annat, än att det skulle bli till hjälp och gagn för patienterna, oavsett om de lågo på den ena avdelningen eller på den andra. Den saken sysselsatte vi tecknare oss inte med det allra minsta.

Nu kan man säga, att staten behöver inte gå längre, ty man tar det likväl i Lund. Det har man gjort hittilldags med de förslag, staten kommit med. Ja, det är alldeles sant. Såsom frågorna legat, har man gjort det, på den grund, att det alltid har kommit i form av statens ultimata. Och med den styrka, som Lundaintressena naturligtvis ha i landstinget, har det aldrig varit tal om annat, än att man varit tvungen att antaga förslagen.

Det är också egendomligt, att man alltid skall börja i Lund. Så var det med den psykiatriska anstalten, och så är det nu. På de andra platserna, i Uppsala och Stockholm, är man tyvärr inte färdig. Lund, d. v. s. Malmöhus läns landsting, skall alltid vara försökskanin. Där skall första början göras, och där skall man driva sina anspråk igenom. Den saken ha vi väl kanske inte så mycket att invända emot. Vi äro ganska vana vid den rollen. Men när staten sedan på andra håll skall underhandla om samma saker, som man förut underhandlat om beträffande Lund, då ser man, att det blir helt andra villkor för staten. Jag tror verkligen, att det skulle vara synnerligen klokt av Malmöhus läns landsting att sända upp sina s. k. underhandlare, d. v. s. de personer, som ta emot statens ultimata i föreliggande frågor, när det gäller Lunds sjukvårdsinrättningar, till en liten kurs i konsten att underhandla med staten hos Stockholms stads underhandlare. De kunna nog den saken betydligt bättre, och det skulle säkert löna sig alldeles utmärkt för Malmöhus läns landsting, om det kunde ske.

I fråga om driftkostnader för en planerad centralanstalt för radioterapi vid Lunds lasarett.
(Forts.)

*I fråga om
drifkostnader
för en pla-
nerad central-
anstalt för
radioterapi
vid Lunas
lasarett.*

(Forts.)

Nu är denna sak inte absolut definitiv. Här står i propositionen, att man förutsätter, att man, när verksamheten kommit i gång, skall kunna rätta till det en smula. Ja, tillrättningen blir väl, fruktar jag, mera till Malmöhus läns nackdel än till dess fördel. Några speciella fördelar har jag heller aldrig begärt att staten skall ge detta län framför andra län vid ordnandet av dessa frågor. Men jag kan sannerligen inte förstå, varför dessa anläggningar, som landstinget har i Lund, skola behandlas på annat sätt, än staten behandlar dylika på andra platser i landet. Det tycks emellertid vara så, att man nu en gång kommit i farten på detta sätt och sedan vill fortsätta i det oändliga. Jag har ansett mig böra från denna plats uttala en protest mot statens småsinthet, så fort det gäller en uppgörelse av detta slag med Malmöhus läns landsting.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Andersson i Höör: Herr talman! Man kan kanske i viss mån ge herr Olsson i Kullenbergstorp rätt, då han säger, att statens bidrag här skall utgå med högst 2 kronor 50 öre per dag. Men jag har läst propositionen på det sättet, att departementschefen har utgått ifrån, att när landstinget endast har 2 kronor 50 öre att betala, så skall inte heller staten betala mer. Skulle däremot kostnaden framdeles bli så hög, att landstinget kommer att betala mer än 2 kronor 50 öre, så är staten villig att taga upp nya underhandlingar med Malmöhus läns landsting om höjning av bidraget, så att staten alltid skall betala lika mycket som landstinget. Den uppfattningen har jag fått av departementschefens förklaring i denna proposition. För närvarande skulle kostnaden för staten ju endast bli 1 krona 93 öre, men om kostnaden skulle bli högre än 2 kronor 50 öre, är staten som sagt villig att upptaga nya underhandlingar. Jag tror därför inte man behöver hysa några sådana farhågor, som herr Olsson i Kullenbergstorp uttalade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen Bengtsson: Herr talman! Herr Olsson i Kullenbergstorp inlade en protest mot det förhållandet, att, som han sade, Malmöhus län alltid skall tagas som en slags försökskanin på olika områden. Jag har verkligen icke kunnat se, att här finnes fog för denna uppfattning. Malmöhus län har väl snarare fördel av att dylika inrättningar äro förlagda inom dess område, och särskilt skulle väl den inrättning, det nu gäller, vara till gagn för länets många invånare. Vilka fördelar innebär det icke för dem, med hänsyn till resekostnader och övriga omkostnader, att ha dylika sjukvårdsanstalter tillgängliga inom länet. Det län, jag tillhör, ligger ju rätt så bra till i detta avseende. Vi ha därför ingenting att klaga över därvidlag, även om det kan bli en del kostnader för dem, som bo i de bortersta delarna av länet. De människor däremot, som bo i Småland och södra Halland, få rätt dryga resekostnader. Patienterna från de mera avlägset liggande trakterna komma ju också bort ifrån sina anhöriga och kunna icke så lätt få besök av dessa. Jag skulle tro, att herr Olsson i Kullenbergstorp vid närmare efter sinnande skall finna, att det är en fördel för det län, han tillhör, att ha såväl den ena som den andra av statens sjukvårdsinrättningar centralt förlagd inom eget län. Det förvånar mig därför, att herr Olsson i Kullenbergstorp ville inlägga en protest mot detta företag. Kräftsjukdomarna bli ju allt mer och mer vanliga. När då en anstalt för behandling av dessa sjukdomar skall upp rättas i södra Sverige och den blir förlagd till Malmöhus län, så måste det väl få anses vara en mycket stor fördel för länet. Denna fördel synes mig så mycket större, som jag icke kan dela herr Olssons i Kullenbergstorp syn på kostnadsfrågan. Ty bidragen, 2 kronor 50 öre per vård dag och legosäng, skola ju lika drabba de olika länen. När det sedan kommer till Malmöhus läns

anstalt patienter från andra avdelningar av eget sjukhus så vågar jag icke yttra mig om hur det ställer sig. Jag vill dock säga, att landstingsförbundet har gjort ett uttalande, som ligger till grund för detta förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I fråga om driftkostnader för en planerad centralanstalt för radioterapi vid Lunds lasarett.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Den siste ärade talaren måtte icke ha åhört mitt anförande. Jag protesterade ingalunda mot att anstalten skulle förläggas till Lund. Visst inte. Vad jag protesterade mot var det sätt, varpå kostnaderna för anstaltens drift skulle fördelas. Jag förmodar, att det är någon skillnad. Det, som herr andre vice talmannen yttrade, berör ju inte det minsta vad jag sade.

Man börjar just där i Lund. Det gjorde man också med den psykiatriska anstalten. Har man något hopp om att kunna göra upp med Stockholm på detta villkor? Jag bara frågar. Det är således därifrån jag utgår, att Malmöhus läns landsting eventuellt skulle komma att få betala för patienter från andra län, om den del av kostnaden som staten skulle bidra med överstiger 2 kronor 50 öre. De 2 kronor 50 öre, som herr andre vice talmannen talade om, är en helt annan sak, som vi icke ha resonerat om. Den saken är alldeles klar.

Det som herr Andersson i Höör läste ut är alldeles riktigt. I överensstämmelse med de uttalanden, som gjordes av den i anledning av jubileumsfondens bildande tillsatta kommittén, så äger det förhållandet rum, som han angav, men såsom den kungl. propositionen är skriven, är det icke så. Endast om det blir en större skillnad får man eventuellt taga upp saken på nytt. Vi ha påtalat den saken förut i annat sammanhang för att få rättelse. Vad gjorde man då i kammaren? Då uppträdde en ärad ledamot och läste upp den överenskommelse som var gjord 15 år tidigare, och han sade: Det är er skyldighet helt enkelt att göra så och så. Vi ha således fått en liten erfarenhet på detta område. Det mest avgörande för mig och anledningen till att jag uppträtt är just det förhållandet, att sjukvårdsinrättningen, d. v. s. landstinget självt, skall betala för de patienter på sjukvårdsinrättningarna i Lund, vilka tillfälligt behöva vård på radiumavdelningen. Det ha herrarna icke det minsta yttrat sig om. Det var just den saken jag fann så synnerligen småsnål från statens sida.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogos vart för sig:

första lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5, 6, 7 och 8 §§ förordningen den 16 maj 1884 angående patent; och

statsutskottets utlåtande, nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till patent- och registreringsverket ävensom Kungl. Maj:ts proposition angående stat för nämnda ämbetsverk m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Härpå föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 138, i anledning av väckt motion om anslag, under viss förutsättning, till vissa barnavårdsinstitutioner. Ordet begärdes därvid av

Ang. anslag till vissa barnavårdsinstitutioner.

*Ang. anslag
till vissa bar-
navärdsinsti-
tutioner.
(Forts.)*

Herr **Törnkvist** i Karlskrona, som yttrade: Herr talman! Jag har ansett mig böra biträda motionens yrkande måhända främst därför, att jag varit rädd för att de skyddshem i landsorten, som i mycket stor utsträckning leva på nåd av en institution här i Stockholm, möjligen skola få sviter av en indragning av det anslag från riksdagen, som hittills utgått. Jag vill för min del säga, att en sådan inskränkning av anslaget till dessa skyddshem icke skulle vara lycklig, och jag hyser trots allt en förhoppning, som jag givit uttryck åt genom att i utskottet anmäla avvikande mening: att en sådan begränsning av dessa anslag ej skall behöva ske.

Då jag, herr talman, är ensam reservant inom denna kammare, har jag icke stora utsikter att genom en votering vinna bifall för min mening. Jag skall därför inskränka mig till att uttala en förhoppning, att några dylika sviter icke skola uppstå för dessa skyddshem.

Jag har därför för närvarande intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.; och

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

*Ang. ifråga-
satta driftsin-
skränkningar
vid statens
järnvägars
slipersfaktori
å Lövholmen.*

Statsutskottets utlåtande, nr 141, i anledning av väckt motion om åtgärder mot driftsinstränkningar vid statens järnvägars slipersfaktori å Lövholmen föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Hage**: Herr talman! Statsutskottet har här enhälligt avstyrkt en motion av mig och herr Lövgren, gående ut på, att riksdagen skulle uttala sig för, att den planerade inskränkningen av sågverksdriften vid statens sågverk å Lövholmen vid Piteå skulle inhiberas.

Vi ha väckt denna motion inte minst med hänsyn därtill, att det har synts oss synnerligen olämpligt, att när staten har en verksamhet av denna art — med ganska ringa kapacitet för övrigt — staten bidrager till den allmänna arbetslösheten på platsen genom att minska sin egen verksamhet. Särskilt olämpligt är detta, när det gäller en plats, där det redan förut förekommer mycket stor arbetslöshet. Här försöker man göra gällande från statens sida, att de privata företagen skola i största möjliga mån försöka uppehålla sin verksamhet. Då statsmakterna intaga den ståndpunkten, verkar det ju litet tråkigt, om staten föregår med dåligt exempel genom att nedlägga eller att minska en sin egen verksamhet. Den uppfattningen har också deklarerats av arbetslöshetskommissionen. Kommissionen har nämligen ställt sig på samma ståndpunkt, som vi gjort i vår motion, och ansett, att det vore synnerligen olämpligt med denna inskränkning samt att man borde, om det funnes någon möjlighet, försöka undvika detta.

Nu har emellertid statsutskottet, som jag sade, avstyrkt motionen. Jag måste nu säga, att statsutskottets motivering för oss dock innebär en liten ljuspunkt i det allmänna mörkret ifråga om arbetslösheten på platsen. Statsutskottet säger nämligen följande:

»Sågverkets överlåtelse på domänstyrelsen har emellertid sedan länge över-

vägrs. Härigenom skulle vinnas en mera rationell och med all sannolikhet också mera utsträckt sågverksdrift, något som ej minst ur arbetslöshetssynpunkt måste anses önskligt. Rörande förevarande fråga kan, enligt vad utskottet inhämtat, ett avgörande under närmaste tiden väntas.»

Jag har begärt ordet för att säga någonting med anledning av detta utskottets uttalande. Jag vill från början säga, att då det icke avgivits någon reservation, så finns det icke någon möjlighet att få igenom motionen. Jag skall därför icke göra något yrkande, utan jag skall inskränka mig till att särskilt starkt understryka, vad statsutskottet har sagt här angående önskvärdheten av att det bleve en utsträckt sågverksdrift och att man alltså på det sättet kunde motverka en utökning av arbetslösheten på platsen.

Jag har den uppfattningen, att när nu denna sak ligger före rörande sågverkets övergång från statens järnvägar till domänverket, saken borde kunna expedieras någorlunda fort. Om det skedde, så kunde ett nedläggande av eller ytterligare minskning i sågverksdriften undvikas. Om den pågående utredningen om sågverkets överlämnande till domänstyrelsen fullföljdes hastigt, finnes det säkerligen möjligheter att undvika en ökad arbetslöshet och ökad inskränkning av driften.

Det är för att verka för detta, som jag har begärt ordet. Jag skulle vilja rikta mig till regeringsbanken med en enträgen begäran, om inte denna sak kunde expedieras så fort, att en ytterligare inskränkning av sågverksdriften kunde undvikas. Det förhåller sig så, att där borta i Piteåbygden råder för närvarande mycket stor arbetslöshet. Vad Piteå stad beträffar, som mest beröres av denna sak, så är det en skuldtynad stad. Den har hög kommunalskatt. Den tillhör de städer, som hava del av skatteutjämningsanslaget. Staden har för närvarande en samlad skattebelastning av 13.86 kronor per 100 kronor. Jag vill också meddela, att staden har en gång i världen för mycket billigt pris sålt detta sågverk till staten under uttalande av den förhoppningen, att sågverket icke skulle nedläggas eller få sin drift minskad. Det fanns vid det tillfället anbud från privat anbudsgivare, som i avseende å summan gick mycket högre, men just därför, att staden resonerade på det sätt som den gjorde, överlämnades sågverket till staten. Man trodde alltså, att man skulle få ständiga och jämna arbetstillfällen för dem, som voro där anställda. Skulle det nu bli så, att driften ständigt och jämt skulle minskas och slutligen sågverket kanske helt och hållet nedläggas, så bleve ju staden fullständigt desavouerad i denna sin goda tro på statens vilja att uppehålla verksamheten vid detta sågverk.

Jag skall inskränka mig till detta. Jag vill ytterligare blott säga, att om verksamheten nu skall fortsättas, jag föreställer mig, att det skall finnas så mycket möjligheter till samarbete mellan statens järnvägar och domänverket, att — även om inte nu med detsamma ett övertagande av domänverket hinner ske — det skall finnas möjligheter att genom ett samarbete mellan statens järnvägar och domänverket driva detta företag och att en ökad arbetslöshet vid denna drift skall undvikas.

Slutligen vill jag också säga, att när det gäller att anskaffa timmer, en sak, varpå det gjorts anmärkning i detta sammanhang, så har Piteå stadsfullmäktige förklarat, att det finns överenskommelser, som innebära möjligheter att anskaffa timmer för denna verksamhet. Jag vill också visa på det förhållandet, att staten äger mycket stora skogsbestånd i södra Norrbotten. Det är också en motivering för, att det icke finns någon anledning att förminska sågverksdriften eller nedlägga driften vid sågverket på Lövholmen.

Herr talman! Jag skall, som jag förut sagt, icke göra något yrkande, men jag skall passa på att framföra en ödmjuk anhållan till regeringen att om möjligt påskynda denna sak, så att man kan undvika ett nedläggande eller en ytterligare inskränkning av driften vid Lövholmens sågverk.

Vidare anfördes ej. Kammararen biföll utskottets hemställan.

Ang. ifrågasatta driftinskränkningar vid statens järnvägars sliperfaktori å Lövholmen.
(Forts.)

§ 9.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets

memorial, nr 143, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till provisoriskt dyrtortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst; samt

utlåtanden:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till nybyggnad för Stockholms vanförestalt m. m.;

nr 144, i anledning av väckt motion om utredning rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning m. m.;

nr 145, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag för utvidgning av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka med nytt skolhem och ny skolbyggnad;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt vissa lärarinnor vid enskilda statsunderstödda läroanstalter; och

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 316, gjorda framställning angående tillfälligt lönetillägg åt vissa vaktmästare m. fl.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 10.

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m. jämte fyra i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 20 februari 1931 dagtecknad proposition, nr 132, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen

dels besluta

att uppförandet av det nya kliniska sjukhus, benämnt karolinska sjukhuset, varom 1930 års riksdag fattat beslut, skulle i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten E. C. Westman år 1928 upprättade, numera överarbetade ritningar och kostnadsförslag i första byggnadsetappen omfatta:

a) följande kliniker med polikliniker, nämligen en medicinsk, en kirurgisk, en radioterapeutisk, en oftalmologisk, en oto-laryngologisk och en obstetrisk-gynekologisk klinik, ävensom ett röntgendiagnostiskt institut;

b) följande för klinikerna gemensamma inrättningar, nämligen isoleringsavdelning, tandpoliklinik, centrallaboratorium, badavdelning, gymnastikavdelning, apotek, desinfektionsavdelning, kök och matsalar, tvättinrättning, begravningskapell, personalbostäder, förråds- och verkstadslokaler ävensom ångpanneanläggning; samt

c) en patologisk institution;

att med den radioterapeutiska kliniken skulle sammanföras cancerföreningens i Stockholm nuvarande vårdanstalt för kräftsjuka, radiumhemmet, ävensom forskningsavdelningar, allt i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som en av Hans Maj:t Konungen tillsatt kommitté i betänkande den 23 maj 1929 angivit och som av honom godkänts, samt i enlighet med den närmare överenskommelse, som Kungl. Maj:t kunde komma att träffa med styrelserna för jubileumsfonden och cancerföreningen;

att avtal finge träffas rörande samarbete för sjukhusets uppförande och drift

mellan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting i enlighet med av chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden den 14 mars 1930 förordade samt av staden och landstinget godtagna bestämmelser;

att byggnadsföretaget skulle finansieras i huvudsaklig överensstämmelse med de av nämnda departementschef i samma statsrådsprotokoll förordade grunderna;

dels i enlighet härmed till ifrågavarande byggnadsarbeten i första etappen samt till bestridande av utgifter för uppgörande av detaljritningar, arbetsbeskrivningar m. m., ävensom till övriga i samband med dessa byggnadsarbeten stående administrationskostnader bevilja ett belopp av 11,626,984 kronor samt därav för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag anvisa 750,000 kronor;

dels ock medgiva att till det under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1930/1931 uppförda reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga finge från det för samma budgetår anvisade extra reservationsanslaget av 300,000 kronor till förberedande arbeten för karolinska sjukhuset överföras ett belopp av 20,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 230 inom första kammaren av herr *Westman m. fl.* och nr 383 inom andra kammaren av herr *Carlström m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen, under vidhållande av sitt föregående år fattade beslut rörande karolinska sjukhusets förläggning och i anslutning till vad riksdagen då i sin skrivelse nr 386 framhållit, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om förnyad skyndsamt utredning rörande det karolinska sjukhuset, vid vilken utredning, för ernående av största möjliga begränsning i den blivande anläggningens såväl byggnads- som driftkostnader, borde särskilt beaktas de i motionerna anförda synpunkterna, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

motionen nr 224 inom första kammaren av herrar *K. A. Wilhelm Björck* och *Holmgren*, vari hemställts, att riksdagen ville besluta, att i förslaget till sjukhus på Norrbackaområdet

1) till vinnande av förbättrade förhållanden för avdelningssköterskor och andra sköterskor dessas bostäder skulle frigöras från arbetsplatserna och förläggas till bostadshus; och

2) till bättre förverkligande i första etappen av enhetstanken genom beredande av möjlighet till samarbete mellan samtliga kliniska vetenskapsgrenar skulle anordnas polikliniker även för de fack, vilkas kliniker icke komme med i första etappen; samt

motionen nr 382 inom andra kammaren av herr *Ahl*, vari föreslagits, att riksdagen måtte avslå de i Kungl. Maj:ts förevarande proposition ingående förslagen om byggande av dels »2 bostadshus för sjukhusets direktör m. fl. (X)», kostnadsberäknade till sammanlagt 486,000 kronor, samt dels den till »ekonomikomplexet (VIII)» förlagda samlingssalen, vilken beräknats till en kostnad av omkring 80,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson* och *Strindlund*, vilka

Ang. uppförande af byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt ovanberörda motioner

I. till utförande av förberedande arbeten för karolinska sjukhuset i enlighet med vad reservanterna förordat för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag anvisa 750,000 kronor;

II. medgiva, att till det under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1930/1931 uppförda reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga finge från det för samma budgetår anvisade extra reservationsanslaget av 300,000 kronor till förberedande arbeten för karolinska sjukhuset överföras ett belopp av 20,000 kronor; och

III. besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om förnyad skyndsam utredning rörande karolinska sjukhusets planläggning i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer reservanterna förordat i syfte att i den blivande anläggningens byggnads- och driftskostnader ernå den största besparing, som vore förenlig med anläggningens ändamålsenlighet;

av herr *Rosén*, som ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

av herr förste vice talmannen *Olof Olsson*; samt

av herr *Anderson* i Råstock.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Strindlund**: Herr talman! Den fråga, vi nu ha att taga ställning till, har riksdagen haft under omprövning ett flertal gånger. Det är väl icke underligt, om man hyser en viss tveksamhet och vill iakttaga försiktighet, då det i alla fall här gäller, efter vad jag kan finna, det största byggnadsföretag vi haft att besluta om.

Vid fjolårets riksdag beslöts om förläggning av karolinska sjukhuset. Då beslöts nämligen, att ett nytt kliniskt sjukhus med nya lokaler för karolinska institutets teoretiska avdelningar skulle förläggas till Norrbackaområdet. Men därjämte beslöt riksdagen, eftersom det rörde sig om synnerligen stora belopp, och då det hela, även sett i detalj, såsom beträffande kostnaderna per vårdplats, ställde sig oerhört dyrt, att begära förnyad utredning i två avseenden. För det första ville riksdagen ha undersökt, huruvida man skulle kunna förmå Stockholms stad att övertaga några flera vårdplatser. Dessutom ville man ha en utredning, huruvida ej kostnaderna skulle kunna i någon mån nedbringas.

Vad har denna utredning givit till resultat? Jo, att man i fråga om en annan överenskommelse med Stockholms stad totalt misslyckats. Man har ej lyckats förmå Stockholms stad att övertaga större antal vårdplatser, än som förut-sattes i fjolårets förslag. Ej heller har man, trots att från flera håll påpekats, att man möjligen skulle kunna sänka antalet vårdplatser, undersökt, huruvida det skulle kunna göras. Vad frågan om nedbringande av kostnaderna i övrigt beträffar, kan man säga, att utredningen nu påvisat, att fjolårets förslag kunde sänkas med icke mindre än 2.76 miljoner kronor. Men undersöker man, hur dessa besparingar åstadkommits, måste man säga sig, att det är mera på papperet än i verkligheten besparingarna åstadkommits. Man har erhållit dessa besparingar delvis genom att vissa s. k. reservlokalers utförande uppskjutits till en senare tidpunkt. Man har också kunnat få vissa besparingar genom att förenkla tomtens planering. Dessutom har man fått lägre kostnadskalkyler, genom att räkna med ett lägre à-pris än fjolårets förslag gjorde. I trots av dessa besparingar — om man nu överhuvud kan

säga, att det är besparingar — kvarstår dock, att kostnaden per vårdplats fortfarande beräknas till icke mindre än 25,289 kronor, d. v. s. samma kostnad, varför vi för några år sedan skulle kunnat bygga ett medelstort ålderdomshem ute på landet.

Man fäster sig också vid att den kommission, som haft denna utredning om hand, i viss mån begränsat sin överarbetning. Den ursprungliga byggnadsplanen har ju i stort sett lämnats oberörd. Det är därför man vågar påstå, att det ännu ej är bevisat, att ej kostnaderna skulle kunna nedbringas genom en helt ny plans upprättande. Man vet också, att en s. k. generalplan över sjukhuset ännu ej utarbetats. Det är därför man ej heller vet, vilka ekonomiska konsekvenser ett beslut enligt utskottets förslag skulle föra med sig i följd av de utbyggnader, som sedermera skola komma till stånd. Jag har därför ej heller kunnat vara med om utskottets förslag, utan jämte herr Nilsson i Gränebo reserverat mig mot detsamma.

Vad vi då framför allt genom vår reservation velat vinna är, att man skulle få åtminstone i stora drag se, vad beslutet i dess helhet förverkligat skulle komma att innebära, eller med andra ord få en generalplan för hela sjukhusbygget utarbetad. Dessutom vilja vi ha undersökt, om ej besparingar kunna ske inom den nu föreliggande planen. Vi tro nämligen ej, att det är tillräckligt med de uttalanden, som göras i utskottets utlåtande och som också departementschefen gjort, ty har man börjat med ett byggnadsföretag, har man gått in för, hur det skall se ut i princip, och framför allt om byggnadsarbetet påbörjats, tror jag ej, att ett uttalande om att möjligheten till besparingar skall i görligaste mån iakttagas kommer att leda till något verkligt resultat.

Men å andra sidan ha vi ej velat förhindra, att detta sjukhus skall komma till utförande under avsedd tid. Vi tro, att man redan nu kan påbörja vissa arbeten, som finnas uppräknade på sidan 37 i förevarande utlåtande, arbeten, vilka i alla fall måste komma till utförande, och som ej äro beroende av den utredning vi ifrågasätta. Det är därför vi varit med om att tillstyrka beviljande av samma anslag, som utskottsmajoriteten här påyrkat. Men samtidigt yrka vi på utredning i den omfattning jag här angivit. För det första vilja vi ha en fullständig generalplan, vidare vilja vi ha en förnyad undersökning om möjligheten att nedbringa anläggnings- och driftskostnaderna och slutligen en undersökning om möjligheten att minska anläggningens platsantal och i övrigt en undersökning, om det ej går att beskära de lokala utrymmena. Dessutom ifrågasätta vi, om man ej borde göra en utredning om den inbördes förläggningen av avdelningarna inom byggnadskroppen.

Jag vill tillägga, att om man vill i görligaste mån medverka till att hålla kostnaderna för detta byggnadskomplex inom måttliga gränser utan att behöva försinka arbetets slutförande, kan man saklöst ansluta sig till det yrkande, som är framställt i den reservation, vilken är bifogad utlåtandet och avlämnad av herr Nilsson i Gränebo samt undertecknad, och till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Olsson* i Golvvasta.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Den första delen av herr Strindlunds yttrande skall jag ej gå in på, därför att den är så klarlagd i utskottets utlåtande härutinnan, och talar för sig självt. Den andra delen, i vilken han talade om vad reservanterna vilja, måste jag däremot ägna någon uppmärksamhet åt.

Han säger, att reservanterna vilja se vad beslutet, när det en gång är förverkligat, kommer att kosta. Ja, herr Strindlund, det är bra mycket begärt,

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

att någon människa nu, även med aldrig så noggranna detaljberäkningar, skall kunna säga vad ett arbete, som skall pågå i 30 år, slutligen kommer att kosta. Han säger vidare, att reservanterna vilja ha en generalplan. Ja, en sådan föreligger. Kungl. Maj:t har dessutom begärt, att en kommission skall följa arbetet. I den mån som vetenskapliga iakttagelser göras och i den mån förbättringar på byggnadsområdet kunna föranleda till förändringar och besparingar, skola de iakttagas. Det går ej att i de tider, vari vi leva, med den raska utveckling som råder på alla håll, från början i detalj fastställa en dylik plan utan det må ske endast i stora drag.

Det anslag, för vilket reservanterna stannat, är detsamma, som utskottsmajoriteten föreslagit, så att det i det fallet ej är någon skillnad. Han säger, att dessa pengar skola användas till en del förarbeten i fråga om vägar och dylikt. Det är också vår mening.

Jag förstår ej, att här kan föreligga något skäl för uppskov, om det ej skall vara för att inbjuda till nya utredningar, nya konkurrerande arkitekt-ritningar med åtföljande kostnader. Jag tror ej, att riksdagen vinner något genom att skjuta upp frågan och låta en del arkitekter göra sig mer eller mindre berättigade vinster.

Herr Wohlin: Herr talman! Jag har upprepade gånger under de senaste åren och även vid denna riksdag uttalat mina betänkligheter ur ekonomisk synpunkt mot den offentliga byggnadsverksamheten i vårt land. Jag har vid många tillfällen funnit, att den tagit en omfattning, som ur finansiell synpunkt måste anses rätt allvarlig. Här föreligger nu det måhända dyraste byggnadsföretag, inför vilket riksdagen ställts under senare tid. Jag vill erinra om att genom en viss kritisk hållning från riksdagens sida åtskilliga linjer för denna frågas lösning, som tidigare varit föreslagna, avvisats, utan minsta tvivel till gagn för statens finanser, och utan olägenhet för den viktiga uppgift sjukhuset kommer att fylla. Förläggningen av sjukhuset till Norrbackaområdet har säkerligen varit ett klokt beslut av riksdagen. Att påtryckningar från sparsamhetshåll i riksdagen kunna leda till resultat framgår av propositionen, som visar att en kostnadsminskning på omkring 2 miljoner kronor har kunnat åstadkommas tack vare de uttalanden, som riksdagen gjorde förra året. Det förefaller mig, som om detta förhållande är värt beaktande och kan anföras som skäl för deras mening, som nu icke vilja utan andra direktiv än dem som innehållas i utlåtandet ge sitt bifall till detta kolossala jättebygge enligt den plan, som i propositionen är framförd. Det förefaller mig som om reservanterna — vilka givetvis haft en svår ställning, när de sökt bromsa i en fråga som denna — likväl på ett bättre sätt än utskottet fått fram önskemålet om en starkare kontroll i fortsättningen över bygget, en mera fortlöpande observation av bygget ur sparsamhetssynpunkt och därmed möjlighet att på ett effektivare sätt skapa lämpliga tillfällen för besparingar i skilda hänseenden.

Herr andre vice talmannen menade, att nya arkitekt-ritningar ej skulle kunna hjälpa och att man ej skulle vinna något genom den ståndpunkt reservanterna intagit. Men det har väl ändå visat sig, att riksdagen vinner åtskilligt, när den vill något i besparingssyfte. Då reservanternas uppfattning tilltalar mig, ber jag, herr talman, att få ansluta mig till den vid utskottet fogade reservationen av herrar Nilsson i Gränebo och Strindlund.

Med herr Wohlin förenade sig herrar *Magnusson* i Tumhult och *Johanson* i Huskvarna.

Herr Carlström: Herr talman! Jag skulle icke ha motionerat i denna fråga vare sig i fjol eller i år, om jag varit övertygad om, att detta bygge är av

brådskande natur, och att det är oundgängligen nödvändigt, att det kommer till stånd så fort som möjligt. Jag kan ej ha den uppfattningen. Ty sedan Serafimerlasarettet under senare år undergått en genomgripande ombyggnad, är det så, att de kliniska avdelningarna där kunna anses tillräckliga under många år framåt.

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

Det är klart, att när det gäller ett byggnadsföretag, som kommer att gå på omkring 50 miljoner kronor, gör man sig den frågan, om man gjort alla de beräkningar, som äro nödvändiga för att nedbringa denna oerhört stora byggnadskostnad. Det är nu så, att här skulle vissa platser vid sjukhuset beredas för patienter från andra delar av landet, nämligen i specialavdelningar för patienter från skilda län. Emellertid har inom de skilda länen under årens lopp offrats oerhört mycket på sjukhusvården, och man har i åtskilliga län inriktat sig på att få speciallasarett med specialister för skilda sjukdomar vid läns-lasarett. Därför kan man säga, att inrättandet av en avdelning med rum för den massa patienter, som det här är fråga om, knappt är befogat.

Nu ha reservanterna ej yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition i dess helhet utan gått med på de summor, som utskottet föreslagit i anslag för året, men reservanterna vilja, att man ändå skall lämna möjlighet att genom närmare undersökning se till, om ej ytterligare besparingar kunna åvägabringas. Jag finner, att denna begäran från reservanternas sida borde kunna tillfredsställa litet var, även dem, som principiellt sett äro på det klara med, att här måste byggas ett sjukhus. Reservanterna ha också understrukit, att de visserligen ej vilja sätta sig emot sjukhusfrågan som sådan. Den är ju för övrigt i föl i princip beslutad. Men då reservanternas ståndpunkt i det avseendet ej skiljer sig mera från utskottets, än att det är fråga om att få tid att göra ännu en utredning, om ytterligare besparingar kunna åstadkommas, tycker jag, att riksdagen borde kunna gå med på reservanternas förslag. Stockholms stad har visserligen sagt ifrån, att den ej vill gå med på att övertaga flera vårdplatser än enligt fjolårets beslut, men det kan vara möjligt, att även i detta avseende någon ändring under fortsatt utredning skulle kunna komma till stånd. Jag måste sålunda för min del, då jag ser saken ur den synpunkten, att man i dessa tider, då det gäller så oerhörda summor, måste se till att nedbringa statens utgifter, anse, att man har skäl att i detta fall gå in för ytterligare utredning.

Herr Bengtsson i Norup sade visserligen, att en kommission skulle följa arbetet under dess gång och skulle ha tillfälle att göra de förändringar och det eventuella förbilligande, som kunde åstadkommas, men det blir, när man från början gått in för en viss plan, svårare för denna kommission att kunna göra några vidlyftiga förändringar eller besparingar. Skall man komma till något vidare resultat i besparingshänseende får man nog gå den väg reservanterna anvisat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den ifrågavarande reservationen av herrar Nilsson i Gränebo och Strindlund.

Herr förste vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! När det gäller en byggnadsfråga av den omfattning, varom här är fråga, är det uppenbart, att man har all anledning att ställa sig tveksam. Det är förklarligt, att så är förhållandet, ty säkert är, att detta är en av de största byggnadsfrågor, som någonsin förelegat till omprövning inför den svenska riksdagen.

Jag tror, att vi alla vilja medverka till att begränsa byggnadskostnaderna så långt det är möjligt. Därutinnan lärer ej råda någon meningsskillnad. Med avseende å denna fråga har emellertid ett principbeslut fattats förlidet år. I sammanhang med detta anhöll riksdagen om ny utredning, såsom här förut framhållits av den förste ärade talaren, nämligen dels i fråga om huruvida

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

Stockholms stad skulle kunna förhandlingsvis förmås att åtaga sig ett större antal vårdplatser, och dels i fråga om att nedbringa kostnaderna. I det förra avseendet lämnades, som vi finna av handlingarna, endast ett negativt resultat. Men i fråga om kostnadsbesparingen nåddes ett resultat, som ej är betydelsefullt, i det att kostnaderna nedbringats med ej mindre än 2,700,000 kronor. Nu har det gjorts vissa erinringar rörande sättet för dessa besparingars tillkomst, och man har sagt, att det skett på bekostnad av vissa reservlokaler. Även om däruti kan ligga en viss sanning, så är den del av besparingen, som skett på bekostnad av reservlokaler, endast en tiondedel av totalbeloppet. Om man också bortser därifrån, är alltså besparingen likväl ganska betydande.

Nu säger herr Wohlin, att det visat sig, att besparingar kunna göras. Ja naturligtvis, men man kan väl icke förutsätta annat än att om riksdagen undan för undan kräver nedsättningar, man väl någon gång kommer till den punkt, att det är omöjligt, att sådana ytterligare kunna ernås, så vida det icke skall ske på bekostnad av utrymme och bekvämlighet. Vill man tillgodose kraven i detta hänseende, är därmed också gränsen given, under vilken man icke kan gå genom ytterligare nedskärningar.

När man nu inom statsutskottets andra avdelning gjort sig mödan att överväga och pröva denna sak så noggrant som möjligt — bl. a. efter tillkallande av sakkunniga och i samråd med tekniskt erfarna personer på detta område — har man kommit till den bestämda uppfattningen, att om man vill giva denna sjukvårdsinrättning den omfattning, att den kan fylla sitt ändamål med avseende å såväl sjukvården som läkarutbildningen och forskningen, kan man icke taga på sitt ansvar att nu ånyo kasta ut frågan i ett nytt uppskov. Det är därför vi ansett, att, i det läge, vari frågan för närvarande befinner sig, tidpunkten nu skulle vara inne att komma till ett positivt resultat. Jag tror för min del, att det skulle vara ganska olämpligt att företaga en reduktion av byggnadsplanen; och utan en dylik kan man omöjligen komma till någon nedprutning av kostnaderna. Är det så att riksdagen i detta avseende vill lämna några bestämda direktiv, må ju riksdagen göra detta, om den är beredd att taga ansvaret för en sådan anordning. Men att endast uttala önskvärdheten av besparingar utan att kunna ge några direktiv, på vad sätt dessa skola kunna ernås, anser jag för min del fullkomligt ändamålslost, och jag har därför för min del icke velat vara med om att tillråda ett dylikt förfaringsätt.

Det har sagts, att det här gäller en fråga, som i huvudsak angår Stockholms stad. Detta vill jag bestrida. Detta sjukhus avser bl. a. att tillgodose läkarutbildningen, som ju icke är en fråga enbart för Stockholms vidkommande. Att det sedan behövs sjukhusmaterial, för att undervisningen skall kunna bedrivas, är ju en sak för sig. Här är fråga om ett riksbygge, en nationell angelägenhet av betydelse för forskningen och läkarutbildningen inom landet.

Om nu byggnadsföretaget realiserar i etapper, såsom här tänkts, låter det sig dock — trots de betydande kostnaderna — genomföras. Man har vidare efterlyst en ny generalplan. Ja, mina herrar, om denna byggnadsplans genomförande skall taga en mansålder kan man icke komma fram med några kalkyler av synnerligt värde för det hela särskilt då med tanke på de ständiga konjunkturväxlingarna under en så lång tid. Med avseende å planen i övrigt för förläggningen av byggnaderna så föreligger den ju redan, och jag kan därför icke finna, att det numera föreligger anledning till uppskov. I betraktande av att frågan varit föremål för prövning så sent som föregående år, kan jag såsom jag förut sagt icke finna, att man skall kunna ernå ytterligare kostnadsminskning så vida denna icke skall ske på bekostnad av bekvämlighet och utrymme, vilket dock icke tycks vara meningen.

Herr talman! Jag tror, att, i det läge, vari frågan nu befinner sig, och se-

dan den varit föremål för överväganden under ett flertal år, tidpunkten nu kan vara inne, att kammaren fattar definitivt beslut i ärendet, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener:** Herr talman! Efter ingående och omständliga förarbeten har detta ärende på nytt kommit upp i riksdagen. Jag har försökt följa ärendet tillbaka under dess förberedande stadier och därvid särskilt givit akt på den stora, ja, minutiösa omsorg, som nedlagts på detsamma från såväl utskottets och riksdagens som de i kommissionen deltagande personernas sida. Jag har också bemärkt, att man i både läkar- och arkitektkretsar visat saken mycken uppmärksamhet. Man har med uppoffring av tid och medel ställt sig till förfogande för att diskutera olika platser och framlägga olika förslag, och man har därvid framför allt försökt finna utväg till förbilligandet av det betydande företaget. Naturligtvis har det icke kunnat undvikas, att i en så allvarlig och på vissa punkter så brännbar sak diskussion uppstått, och att denna stundom fått en ton av aggressivitet. I stort sett har jag dock det intrycket, att ett ärligt och berömvärt strävande från olika håll visats för att komma till ett resultat, som toge hänsyn till såväl sjukvården och läkarutbildningen som ock till landets ekonomiska bärkraft.

Efter dessa förarbeten hava vi alltså i dag att om möjligt träffa ett i flera hänseenden principiellt avgörande. Ärendet är ganska svårtillgängligt. Det kan ju icke ens begäras att den som använt mera tid på att intränga i saken — och ännu mindre att den som blott helt flyktigt haft tillfälle att läsa akterna — skulle äga någon mera ingående kännedom om ärendets alla detaljer. Bland dem som särskilt beflitat sig om att sätta sig in i ärendet befinna sig naturligtvis reservanterna. Men om man aktger på deras framställning och framför allt på den källa, varur de öst, d. v. s. motionerna i kamrarna, finner man mycket snart, att många missgrepp och missförstånd hava begåtts. Man utgår t. ex. ifrån, att lärarkollegiet vid Karolinska institutet helt plötsligt skulle ändrat mening om den ordning, i vilken de olika byggnaderna böra uppföras. Efter en närmare undersökning av saken visar det sig, att hela denna uppfattning ifrån reservanternas sida är ett misstag på grund av ofullständighet i uttryckssättet. De sakkunniga medicinarna hava uttryckt sig på ett sätt, som för deras vidkommande är fullt tydligt, medan det för lekmännen varit svårttytt.

Man har, för att anföra några ytterligare exempel på ärendets svårtillgänglighet, vissa lika ingående som invecklade beräkningar över utrymmet. Man har därvid uppställt frågan huruvida detta icke vore alltför spatiöst och sjukhuset därmed för dyrt att uppföra. Under diskussionen härom har det visat sig synnerligen svårt att komma överens om huru mycket av utrymmet som skulle motiveras av undervisningsbehovet och huru mycket av sjukvårdsbehovet. Även på andra punkter har det visat sig, hur svårtillgängligt detta ärende är för lekmännen.

En omständighet som möjligen kan vara lättare att bedöma är frågan, huruvida i verkligheten en omgruppering av lokalerna på annat sätt, än kommissionen föreslagit, blivit grundligt undersökt. Så vitt jag förstår, går reservanternas angrepp på Kungl. Maj:ts proposition och utskottsutlåtandet ut därpå, att en uppställning av byggnadskroppen efter andra motiv icke på allvar skulle hava blivit prövad och undersökt. Men jag tror, att reservanterna göra sig skyldiga till misstag i detta hänseende. Jag har under förra sommaren och hösten haft tillfälle att upprepade gånger tillbringa hela eller halva dagar tillsammans med kommissionen och dess medhjälpare, och jag har därvid haft mig förelagda dels aktstycken och dels ritningar och kartonger i ansen-

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

lig omfattning. Jag har försökt att med tillhjälp av dessa upplysningar skapa mig en föreställning om, hur allvarligt man verkligen undersökt olika grupperingar av i byggnadskroppen ingående delar. Jag har gjort den iakttagelsen, att man har inbjudit och med välvilja mottagit personer, som företrätt olika uppfattningar om byggnader och byggnadsdelar i det blivande sjukhuskomplexet ute på Norrbackaområdet. Man har dessutom gjort studieresor i utlandet och försökt för sig levande framställa huru en reviderad gruppering av lokalerna i byggnadskroppen skulle kunna gestaltas och huru den skulle verka. Det resultat man kommit till har varit, att dessa olika grupperingar hava sina fördelar och sina olägenheter, men att, när man lagt allt till allt, den gruppering av lokalerna i byggnadskroppen, som kommissionen föreslagit Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t framlagt för riksdagen, visat sig ha de största fördelarna.

Det är naturligtvis otjänligt, förmodar jag, att nu ingå på ett flertal detaljer i denna sak, men åtminstone en omständighet torde kunna anföras till övervägande. Sådana huskomplex, som avse vård av sjuka, måste i vårt land uppföras annorlunda än i utlandet redan på grund av klimatiska förhållanden. Man måste nämligen sörja för att sjuksalarna få så vitt möjligt tillgång till sol. Alla salar kunna ju icke få detta i samma omfattning, men man måste uppställa byggnadskroppen så, att tillgång till ljus och sol i största möjliga utsträckning beredes de rum, där de sjuka skola vårdas och, som man vill hoppas, tillfriskna. Då solen i vårt land en stor del av året står lågt, måste man breda ut bebyggandet och akta sig för höga framspringande flyglar, som kasta skugga på byggnadskroppen och de i densamma inrymda salar. Man kan ju bygga på annat sätt i mellersta och södra Europa och i Amerika. Man har där annan tillgång till solen och dess läkande inflytande.

Detta vare nog. Jag vill endast tillfoga, att medicinalstyrelsen har utlåtit sig just över den av mig nu berörda mycket viktiga punkten angående grupperingen av byggnadspartierna och framhållit, att den framlagda sjukhusplanen är byggd på ingående och noggranna överläggningar och utredningar, företagna såväl av kommissionen och dess sakkunniga som av Karolinska institutets olika klinikchefer, och att den vunnit bifall av de granskande myndigheterna. Byggnadsplanen, säger medicinalstyrelsen, utmärker sig för stark koncentration men samtidigt för stor klarhet och överskådlighet samt är uppgjord med hänsyn till den svenska läkarutbildningens krav och med all möjlig hänsyn till rationell ekonomi och med möjlighet till framtida utveckling.

Vi ha ju en framstående läkare, som under de gångna årens lopp intagit en från sina kolleger i Karolinska institutets lärarkollegium avvikande mening i åtskilliga frågor, som rört detta ärende, nämligen professor Israel Holmgren. Han har också till riksdagens kännedom ingivit en omfattande skrift över sin ställning till denna fråga just nu. Han har i denna sin skrift på sitt livliga och i åtskilliga punkter mycket träffsäkra sätt kritiserat flera detaljer, men ledamöterna av denna kammare ha säkerligen aktgivit på, att han i slutet av sin skrift såsom sin uppfattning framhåller, att det nu framlagda förslaget visar stora förbättringar. Han har en hel sida på vilken han summerar ihop dessa förbättringar i jämförelse med vad som förut föreslagits, och han förklarar sig — jag vet icke, om det passar att använda uttrycket — nöjd och tillfreds i huvudsak med vad som nu framkommit. Det är till sist endast i två punkter han har en separat åskådning. Den ena gäller bostäder åt sjukvårdspersonalen och den andra upprättandet av polikliniker. Då denne starke och i frågan livligt sysselsatte kritiker funnit, att tiden nu är inne att, om icke helt nedlägga sin kritik, så i alla fall förbinda kritiken med handling, förefaller mig detta vara en ganska god mätare på vad klockan är slagen.

Det har här anförts med styrka att detta företag är ekonomiskt vittutseen-

de. Om det är det allra största ekonomiska företaget i vårt land, som någonsin skapats, kanske man kan våga ifrågasätta, men i alla hänseenden gäller det här avsevärda belopp, som komma att belasta budgeten en lång tid framåt. Man bör emellertid även här bruka sund eftertanke och moderata uttryck, när man talar om kostnaderna. Det torde väl ändå icke vara så, att det gäller en utgift för staten ensam på 50 miljoner kronor. Slutsiffran är ju icke möjlig att nu fastställa. Men även om vi skulle antaga, att det hela kommer att sluta på detta belopp, är det icke staten, som ensam får betala denna summa, utan den skall ju utgöras efter överenskommelse, delvis av staten och delvis av andra intressenter, i första hand Stockholms stad. Den första etappen är beräknad till 21,400,000 kronor, och om man därtill lägger kostnaderna för nödvändig utrustning, sängattiralj m. m., eller 3,600,000 kronor, får man en summa på 25 miljoner kronor. Den första etappen utgör omkring hälften av hela företaget och är förmodligen den mest betungande. Men av denna summa faller på statens konto, om jag räknar rätt, efter de med Stockholms stad och Stockholms län träffade överenskommelser samt medtagen hänsyn till de enskilda platser, som skola finnas på sjukhuset och som skola finansiera sig själva samt följaktligen byggas med hjälp av lån, 56 % och på staden och länet och de nyssnämnda platserna 44 %. Detta blir för statens vidkommande i fråga om den första etappen 14 miljoner kronor. Om verkligen 50 miljoner kronor skulle bli den slutliga siffran, skulle på staten komma, om nu denna beräkning håller i fortsättningen, 28 miljoner kronor och på de övriga bidragandes sida 22 miljoner kronor. Därtill kommer att nu angivna belopp ingalunda skall utgöras i förskott eller anvisas på en gång utan under en tidsperiod, som beräknas till trettio år. Man bör också erinra sig den betydande kapitaltillgång, som en gång erhålles genom försäljning av nuvarande Karolinska institutet, Serafimerlasarettet och Garnisonssjukhuset.

Nu föreslås av reservanterna, att man skulle igångsätta en ny utredning, att man skulle, såsom det heter, framlägga ett alternativt förslag till de i första etappen ingående sjukhusbyggnaderna, och man uttalar den sangviniska förhoppningen, att en sådan utredning skall kunna ske under loppet av ett år. Men man uttrycker sig därvid mycket hypotetiskt och försiktigt, och det är allt skäl att göra så. De ärade ledamöterna av denna kammare läsa i reservationen följande: »Ifrågavarande utredning lär böra så anordnas, att den kan slutföras under en tid av ett år.» Jag tvivlar i hög grad på att detta kan verkställas, i synnerhet som man önskar en särskild utredningskommitté vid sidan av den föreslagna byggnadskommittén. Dessutom föreslås, att dessa två kommittéer skola samarbeta med statens organisationsnämnd. Det befordrar naturligtvis icke hastigheten i utredningsarbetet, att tre olika kommittéer skola vara sysselsatta med saken och samarbeta. Men antag, att man lyckas framlägga alternativt förslag på ett års tid. Vi antaga, att man kan starta denna utredning 1 juli 1931, och att den blir färdig 1 juli 1932. Så skall den ut på remiss till Karolinska institutet, universitetskanslern och statskontoret m. fl., vilket givetvis kommer att taga, låt mig säga, ett år efter den erfarenhet man har i liknande ärenden. Därmed äro vi framme vid den 1 juli 1933. Då kan proposition komma till riksdagen först år 1934. Det blir, så vitt jag förstår, en ganska avsevärd försening. Om man skall, såsom reservanterna föreslagit, ändå bygga den första etappen färdig inom åtta år, räknat från 1931, blir det ett i högsta grad forcerat bygge. Jag tror, att reservanterna varit för förhoppningsfulla, och att de misstaga sig i sin tankegång.

Den fortsatta utredningen skulle väl kanske också i stort sett taga gestalten av fortsatt tvist. Jag får i detta sammanhang erinra kammaren om ett ärende, som vi behandlade för några dagar sedan. Det gällde gymnastiska centralinstitutet. Efter tjugio års utredning hade man till sist låst sig så fast i två

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

olika meningsriktningar, att det mänskligt att se icke någonsin fanns utsikt för den ene att kunna begripa den andre. Den ena riktningens män och den andra riktningens män fullföljde två parallella linjer, som aldrig ville mötas. Det enda sättet att lösa frågan var givetvis, att riksdagen tog saken om hand och fattade ståndpunkt i ärendet.

Jag tror, att man kan befara även en sådan utveckling i nu föreliggande ärende, om icke riksdagen efter övervägande och på väl uppfattade skäl nu beslutar sig för att handla. Ett beslut nu innebär icke att riksdagen avhänder sig den fortsatta ledningen och avgörandet. Riksdagen får denna fråga under sitt bedömande varje år under åttonde huvudtiteln, då den ena eller andra kontingenten av byggnadssumman motiveras och begäres. Riksdagen har således i sin hand att framför allt ange takten för byggandet. I reservationen eller i varje fall i de avlämnade motionerna uttalas gång efter annan den farhågan, att när man väl börjat bygga, kommer arbetet att forceras. Gentemot detta vill jag säga, att utredningen, såsom den föreligger, icke giver vid handen någon önskan att forcera företaget, utan tvärtom räknar man med att arbetet skall sträcka sig över ungefär en tid av trettio år, innan det blir slutfört. Skulle det mot förmodan uppkomma någon lust att forcera arbetet på ett olämpligt sätt, har riksdagen tillfälle att hejda otåligheten och efter förhandenvarande finansiella och andra omständigheter bestämma, i vilken takt arbetet skall utföras. Dessutom är det ägnat att trygga företagets sunda fortskridande, att man har statens organisationsnämnd att tillgå. Antingen man lämnar ett särskilt uppdrag åt denna organisationsnämnd eller icke, kommer denna att på grund av sin redan erhållna instruktion tillse huru arbetet även på detta område försiggår och huru statens medel användas.

Jag skall till sist endast påpeka ännu en omständighet. Reservanterna föreslå, icke att detta ärende skall ställas på fullständigt uppskov, utan de föreslå att redan nu bevilja de av Kungl. Maj:t föreslagna 750,000 kronor, vilka skulle kunna användas för vissa särskilt angivna arbeten, som icke föregripa den blivande planläggningen, under det att det alternativa förslaget till de i den första etappen ingående byggnaderna utarbetades. Man tänker sig, enligt redogörelsen härför i reservationen, att man med dessa 750,000 kronor skulle utföra spillvatten- och dagvattenledningar med rörgravar utanför tomten, vägar både inom och utom tomten, terrasseringar, iordningställande av tomten o. s. v. Emellertid är hela denna tankegång ganska orimlig. Den är, så vitt jag förstår, omöjlig att genomföra. Man har icke ens kunnat mer än delvis använda de 300,000 kronor, som beviljades av förlidet års riksdag, därför att man icke vågat sig på att gräva rörgravar eller lägga ned huvudledningar eller vidtaga någon egentlig större planering, framför allt icke inom tomten, innan man med säkerhet vet, var dessa byggnader av olika slag, huvudkomplexet och de övriga, komma att ligga. Ännu mindre är det möjligt att företaga en i detalj utförd förberedande planering av tomten med tillhörande ledningar, vägar och dylikt, då det ställs i utsikt ett nytt alternativt förslag. Enligt min tanke måste det allra mesta av dessa 750,000 kronor, om de beviljas under sagda förutsättningar, i avvaktn på det definitiva byggnadsbeslutet ligga orört. Den verkliga effekten av ett bifall till reservationen skulle alltså, så vitt jag kan förstå, bli en käpp i hjulen, så att det hela tillsvidare står stilla.

Jag har under mitt sysslande med detta ärende kommit till den personliga övertygelsen, att det visserligen är svärgenomträngligt, men att man nedlagt så mycket arbete, tagit i betraktande så många olika uppslag och så samvetsgrant avvägt de många olika finansiella och pedagogiska och hygieniska synpunkterna gentemot varandra, att det föreliggande förslaget bör förtjäna kammarens förtroende.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall endast yttra några ord om detta ärende. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har nu senast så grundligt genomgått ärendet, och jag skall därför ingalunda besvara kammararen med några detaljer utan endast yttra mig i allra största allmänhet i frågan. Varför jag vågar göra detta, är därför, att jag under de två föregående åren haft tillfälle att ytterst noggrant taga del av detta ärendes behandling, och jag har fått det allra starkaste intryck av att det blivit behandlat av de sakkunniga och av de myndigheter, som yttrat sig — men naturligtvis särskilt av de sakkunniga — på ett utomordentligt förtjänstfullt sätt. Såvitt jag kan finna, har detta även skett med den sista utredningen, som kom till efter det riksdagen i fjol fattat sitt beslut. Jag känner mig sålunda mycket övertygad om att man här har att göra med ett förslag, som visserligen, om det skall omarbetas, kan omarbetas på ett eller annat sätt, så att möjligen några ytterligare besparingar kunna vinnas — det vill jag icke bestrida — men å andra sidan så finns här nu ett förslag, godkänt av den förra riksdagen, och som föreligger i form av en ny kungl. proposition, framlagd av en annan regering än den, som satt i fjol, samt ytterligare utarbetat och bearbetat.

Huvudreservanterna, Nilsson i Gränebo och Strindlund, äro ju med om att sjukhuset skall uppföras. Det gäller endast att göra en ny kostnadsberäkning, men, mina herrar, en sådan ny kostnadsberäkning kräver tid och kräver mycket arbete. Man skall göra om kanske större delen. I en sådan utredning griper det ena in i det andra, så att det kanske blir en omarbetning av det hela, och det blir, såsom herr ecklesiastikministern nyss nämnde, ett uppskov därigenom på, man kan säga, två år med detta bygge. Att sätta igång med uppförandet av en del byggnader på förhand innebär mycket stora vanskligheter, ty man vill väl överblicka planen för det hela, innan man sätter igång med arbetet, och därför menar jag, att den första etapp, som det här är fråga om, bör redan nu ligga klar för riksdagen och efter allt som blivit åtgjort i frågan kunna bifallas utan vidare.

För övrigt vill jag beträffande kostnaderna påpeka, att det är icke staten ensam, som skall betala dem. Bidrag skall lämnas av Stockholms stad och Stockholms län, och så ha vi det låncapital, som skall vara med. Det faller icke på staten mer än ungefär i runt tal hälften eller något mer än hälften.

Jag vill påpeka en sak till, och det är, att vi ha att taga hänsyn även till Stockholms stad och Stockholms län. Ett uppskov kan föranleda olägenheter för dessa båda, staden och länet, och man kan aldrig veta vad ett sådant uppskov kan medföra. Stockholms stad har ju visat mycket stor självständighet i sitt sjukhusbyggande, och den risken kan föreligga, att man icke i händelse av ett uppskov har att räkna med samma tillmötesgående ifrån stadens sida, varjämte, efter vad jag förstår, det för Stockholms län ligger så till, att det är synnerligen angeläget för länet i sjukvårdshänseende, att detta arbete sättes igång så snart som möjligt.

För övrigt har jag endast en sak att tillägga, och det är, att när man såsom jag haft tillfälle att studera, huru läkarutbildningen vid, jag kan säga, landets främsta fakultet, är ordnad nu i Stockholm, är det verkligen på hög tid, att man börjar sätta igång detta arbete. Det är ett arbete, som det dröjer många år, innan det blir färdigt. Jag finner därför, herr talman, att ett uppskov skulle vara gagnslöst, därför att de besparingar, som kunna göras, kan man göra under arbetets gång. Men det är icke blott gagnslöst, utan det är även skadligt från själva läkarutbildningens synpunkt, och det är dock en sak, som borde ligga oss alla varmt om hjärtat, att sörja för utbildningen av alla de läkare, som gå ut i landet för tjänstgöring i olika egenskaper.

Därför ber jag, herr talman, att få instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.

(Forts.)

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Efter den uttömmande och ingående redogörelse, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet lämnat av frågan, har jag icke mycket att säga. Jag vill endast nämna i detta sammanhang, att jag varit med i denna civila kommission, som haft att granska detta förslag, och vill därför omnämna den erfarenhet, som jag gjort.

Sedan riksdagen i fjol framställt kritik mot att byggnadskostnaderna vore för höga, att antalet av de platser, som skulle lämnas från omkringliggande kommuner och Stockholms stad, var för ringa, har kommissionen tagit dessa ting under omprövning och verkställt underhandlingar med vederbörande parter och därvid kommit till det resultat, som framgår av det föreliggande förslaget, d. v. s. ett negativt resultat. Det finns ingen möjlighet vare sig för kommissionen eller Kungl. Maj:t att kunna säga till dessa kommuner: nu är ni så goda och taga så och så många platser, utan man måste här försöka komma fram på frivillighetens väg. Och jag menar, att man näppeligen kan klandra Stockholms stad och Stockholms län för att de icke visat intresse. De ha faktiskt visat det största intresse för att detta undervisningssjukhus skall komma till stånd genom att teckna det nya antal platser, som förutsattes utöver dem, som finnas inom Serafimerlasarettet. Jag menar sålunda, att det är ett plus till vad det förutvarande undervisningssjukhuset har. Sålunda kan man icke säga, att de icke visat intresse för saken, även om jag naturligtvis anser, att de skulle kunnat gå ännu längre.

Vad sedan kostnadsfrågan angår, var den kritik, som riktades i fjol mot förslaget, schematisk. Den inriktade sig icke på vissa konkreta fall eller grupper av byggnader utan var allmänt hållen, och det var naturligtvis nödvändigt att se, i vad mån dessa kostnader kunde nedbringas. Det finns i det betänkande, som avlämnades av kommissionen, på sidan 56, en noggrann redogörelse på vad sätt dessa nedprutningar tillkommit. Kommissionen har icke på något sätt sökt dölja för sina uppdragsgivare, var de olika nedprutningarna skett, och i vilka fall man måste räkna med ett högre à-pris eller ett lägre à-pris på grund av vissa inträffade förhållanden. Jag menar sålunda, att det är en fullt öppen och ärlig tablå, som här föreligger.

Nu komma reservanterna och säga, att man ytterligare skall skjuta på frågan och försöka få en ny utredning till stånd. Jag skall icke något vidlyftigare yttra mig om den saken. Jag vill blott säga, att de speciella sakkunniga, som reservanterna stött sig på, ha vi inom kommissionen tidigare förhandlat med och bett dem att få del av den kritik, som de eventuellt kunde hava att framställa. Den har nu kommit fram, på sätt som nu visar sig av vissa trycksaker, som blivit tillsända även, såsom jag förmodar, kammarens ledamöter. Man kan emellertid läsa ut av denna kritik, att kvadraten av de föreslagna byggnaderna icke är mindre än den kvadrat, som föreslås av kommissionen. Kubiken lär väl heller icke bli mycket mindre. På grund härav skulle jag vilja fråga, huru man skall kunna nedbringa kostnaderna ytterligare, om man icke minskar utrymmet på ett eller annat sätt. Jag har mycket svårt att förstå den saken. Den enda möjlighet, som fanns att nedbringa kostnaderna enligt förra årets förslag, var, att de medicinska sakkunniga bleve ålagda att se till, i vad mån man kunde pruta på utrymmet till sjuksalar, biutrymmen m. m. och i vad mån det fanns döda utrymmen, som kunde tagas bort. De sakkunniga ha fullt lojalt gått in för att undersöka den saken och gjort vad som ansågs kunna göras för att nå det resultat, som det var möjligt att nå, utan att därigenom de direktiv, som riksdagen lämnat, sjukhusets ändamålsenlighet skulle eftersättas.

Det har sagts ifrån den sakkunniga myndighet, som här yttrat sig, att det förslag, som föreligger, naturligtvis icke är något fullkomligt förslag. Det finns ju, som professor Key säger, ingen möjlighet att få fram ett förslag,

som är det enda fullkomliga. Eftersom det kan vara möjligt, att det finns utsikt till jämkningar, har utskottet i sitt betänkande föreslagit, att detta skall prövas undan för undan, allt eftersom arbetsbeskrivningarna och arbetsritningarna göras upp. Jag menar, att det är den rätta vägen att gå, om man skall tänka sig att ytterligare kunna åstadkomma besparingar. Den väg, reservanterna föreslå, blir endast en ny utredning, ett nytt förslag till riksdagen och en ny opposition för dem, som ingenting vilja. Jag vill säga, att de, som stå såsom primus motor bakom denna reservation, ehuru väl de icke äro synliga, äro de, som ingenting vilja göra i sjukhusfrågan. Detta är min bestämda uppfattning, och jag vågar bestämt påstå, att denna min uppfattning har ganska starkt fog för sig.

Om t. ex. reservanterna nu velat gynna sjukhusets tillkomst på ett effektivt sätt, varför hava då icke reservanterna föreslagit, att man skulle godkänna den preliminära uppgörelse med Stockholms stad och Stockholms län, som är godkänd av stadsfullmäktige och Stockholms läns landsting, utan låta den frågan stå öppen för framtiden? Det kan efter mitt förmenande vara rätt osäkert och ovisst, huruvida dessa kontrahenter vilja vara med om att stå för sitt förslag, om det skulle draga ut 4 å 5 år längre, än vad som avsågs, när dessa överenskommelser träffades. Jag vill påpeka, att dessa överenskommelser uppgjordes 1929, och då hade man framhållit, vill jag minnas, att byggnadstiden skulle bli cirka 8 år, så att man, åtminstone när man kom fram till år 1938, skulle ha dessa sjukhusplatser tillgängliga. Skulle man nu gå reservanternas väg och ytterligare skjuta på saken, kommer detta att leda till att fullbordandet av detta sjukhus kommer att dröja till 1942 eller 1943, och man får då icke förundra sig över, om Stockholms stad och Stockholms län icke kunna låta sig nöja med ett så långt uppskov. Jag menar, att detta är en stor brist i reservationen, så att det finns för mig ingen möjlighet att kunna reflektera på det förslaget, även om jag är aldrig så intresserad av att här skulle kanske kunna prutas ned ytterligare 100,000-tals kronor eller kanske 1 miljon. För att emellertid nå det syftet, finns det en annan väg, en säkerligen framkomlig väg, och det är just den, som utskottet i sin motivering angivit.

När man talar om dessa stora kostnader, vill jag erinra därom, att i dessa ingå även kostnaderna för garnisonssjukhuset med, vill jag minnas, omkring 100 platser. Jag menar, att riksdagen kommer icke undan att bevilja medel till byggande av ett nytt garnisonssjukhus, ty det nuvarande är ju i ett så miserabelt skick, att det säkerligen icke kommer att bestå någon längre tid framåt. Vad vinner man genom att evakuera garnisonssjukhuset? Man får denna tomt och dessa hus fria för att försälja dem eller använda dem för andra ändamål. Det inflyter så mycket pengar för dessa tomter och de värden, som finnas däri nedlagda, att det mer än väl täcker de kostnader, varmed garnisonssjukhuset ingår i den föreslagna byggnadssumman. Sedan ha vi den psykiatriska kliniken, som, såvitt jag förstår, nödvändigtvis måste i första hand flyttas, där den står på sin stora tomt, som är värd flera miljoner kronor, med sin lilla byggnad och med ett fåtal platser. Enligt den överenskommelse, som träffats mellan statsmakterna och Stockholms stad, kommer staden själv att övertaga sinnessjukvården, vadan detta sjukhus icke får något ändamål att fylla för stadens vidkommande. Man kan alltså göra dessa hus lediga och frigöra markområdet för försäljning. Därigenom får man också in en så stor summa, att man täcker icke allenast byggnadskostnaden för den nya kliniken ute vid Norrbacka utan även en god del av vad som i övrigt åtgår för sjukhusets uppförande.

Jag menar sålunda, att när man ser på denna fråga rent ekonomiskt och frågar sig, hur det skall vara möjligt för statsverket att utan höjningar av

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

skatter eller anlåtande av andra statsinkomster finansiera företaget, så har man här värden, som för närvarande icke ge statsverket någon vinst men som kunna göras vinstbringande och på det sättet bereda statsverket möjlighet att erhålla de kontanta medel, som behövas för att bestrida byggnadskostnaderna. Man behöver därför icke se så mörkt på den ekonomiska sidan av saken, som man på en del håll gör, då man staplar upp dessa 50 miljoner kronor och säger, att här har man den slutliga summan.

Angående den saken skulle jag också vilja säga några ord. Inom kommissionen ha vi försökt göra oss en föreställning om vad den slutliga byggnadskostnaden skall bli. Det finns ju inga fixa siffror, så att man kan icke ange beloppet fullt exakt, men, om jag icke misstar mig, räknade vi med att de teoretiska institutionerna skulle komma att kosta cirka 7 miljoner kronor. Vad sedan angår den fortsatta utbyggnaden av kliniker och polikliniker, så är det ju en sak, som ligger 30 år fram i tiden. Nu har Serafimerstiftelsen lagt ned 3 miljoner kronor eller däröver på Serafimerlasarettets ombyggnad. Jag menar då, att man har icke rätt att spoliera detta enbart för nöjet att bygga nytt på Norrbacka. Den byggnadsetapp, då det gäller att överflytta den kirurgiska och den medicinska kliniken, ligger så långt fram i tiden, att det kan tänkas, att det kan visa sig, att man icke behöver bygga dessa ytterligare två kliniker. Det är i varje fall icke alldeles orimligt, om man tänker på behovet av läkarutbildning, men det är som sagt en fråga för en senare framtid, som statsmakterna då få taga under omprövning.

För min del anser jag sålunda, att när man lägger tillsammans alla de synpunkter, som ha gjort sig gällande, och även tar hänsyn till den kritik, som framkommit, så har man fog för att nu godtaga utskottets förslag. Jag vill säga, att den förra året framkomna kritiken har varit mycket välgörande, och jag vill för ingen del klandra, att den har kommit fram. Det har ju också visat sig, att det har varit möjligt att nedbringa kostnaderna. Den kritik, som innevarande år har riktats mot saken, har dock icke varit så effektiv, om jag så får säga, utan den har mera legat på ett annat plan. Jag är emellertid övertygad om att icke heller den kommer att bli obeaktad av de personer, som i fortsättningen komma att ha hand om detta byggnadsarbete, utan de komma säkerligen att tillgodogöra sig de uppslag och de synpunkter, som ha blivit framförda och som äro möjliga att genomföra.

Under dessa förutsättningar, herr talman, ber jag att få yrka bifall till det av utskottet framlagda förslaget.

Herr Strindlund: Herr talman! Då jag icke vill förlänga debatten, skall jag nu endast be att få framföra några repliker. Reservanternas förnämsta synpunkt har varit den, att man i besparingssyfte skall försöka få ned kostnaderna, en sak, som jag lagt märke till att de, som talat för utskottet, nästan helt ha förbigått, möjligen med undantag av den siste ärade talaren.

Jag lade också märke till att bland andra herr andre vice talmannen sade, att det är för mycket begärt, att vi skola få reda på vad det slutligen kommer att kosta. Jag vill verkligen ifrågasätta, om man icke snarare kan säga, att det är något för mycket begärt, att riksdagen skall gå in för att binda sig för miljonutgifter under kanske ett flertal år utan att ha en aning, ja, aning är kanske för hårt sagt, men utan att veta vad det egentligen kommer att sluta med för summor.

Nu sade herr förste vice talmannen, att han icke ville taga på sitt ansvar att kasta ut denna fråga i en ny utredning med ty åtföljande uppskov. Jag vill då erinra om att vi reservanter icke ha velat sträva efter ett uppskov, men att det också finns de, som ha yrkat rent avslag, motiverat bland annat därmed, att det kan icke vara någon särskild brådska att nu bygga

en ny anstalt för utbildningen av läkare samtidigt som vi faktiskt ha så många läkare, att man vid tillsättandet av vissa platser till och med har över hundratalet sökande, och man på sina håll också talar om ett läkarproletariat. Den förfärliga brådskan, tycker jag, behöver då icke imponera så mycket.

Det sades också från samma håll, att detta var en riksfråga och inte alls bara ett stockholmsintresse. En representant för Stockholm uppträdde dock här nyss och talade speciellt om Stockholms stads och Stockholms läns intresse av att denna fråga löstes.

Herr statsrådet anförde några särskilda lockelser för att taga förslaget nu, bland annat att kostnaden skulle komma att fördela sig på cirka 30 år. Ja, jag vet icke, om man icke bör vara lika försiktig, då man prövar anslag, som kanske delvis komma att belasta en efterkommande generation, som då det endast gäller den nuvarande. Det trodde åtminstone jag, att man skulle vara.

Dessutom anfördes, att riksdagen ju skulle få tillfälle att pröva dessa anslag för varje år, då de komma upp i budgeten. Ja, men har man börjat bygga — det är ju alltid det första anslaget, som är det farligaste — så skulle jag knappast tro, att någon ens skulle våga yrka på att man skall göra med detta sjukhus som man gjorde med riksbankskontoret i Östersund, att man byggde en våning och sedan lade på tak. Nej, har man börjat bygga, får man naturligtvis fortsätta med det.

Jag har icke genom den diskussion, som här förts, kunnat bli övertygad om att vi reservanter begärt för mycket eller tagit fel, då vi ur ekonomisk synpunkt ansett, att en förnyad utredning utan byggnadsföretagets uppskjutande skall verkställas, och jag vidbliver därför mitt förut gjorda yrkande.

Herr Källman: Herr talman! Jag har under de senare åren för Stockholms läns landstings räkning haft att syssla rätt så ingående med denna fråga, och jag har begärt ordet för att beriktiga en förmodan, som herr Lindman uttalade. Han ifrågasatte nämligen, att vi i länet skulle vara synnerligen starkt intresserade av att få denna fråga löst. Så ligger det emellertid icke alls till. Vårt län eller Stockholms stad har icke större intresse av läkarutbildningen än landet i dess helhet. Vad vi däremot ha intresse av är att få veta, vid vilken tid de platser, som vi tecknat i detta sjukhus, kunna stå till förfogande. Vi måste nämligen i landstinget planera för ett antal år framåt med avseende å våra sjukhusbyggnader, och vi ha därför behov av att få veta, när detta rikssjukhus kan komma till stånd.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har nyss påvisat, att om reservanternas förslag bifalles, betyder det ett stillastående under sannolikt minst tre år. Vi kunna icke i landstinget vara belåtna med att vänta på besked så länge. För övrigt måste man väl anse, att den föreliggande frågan är så grundligt utredd, som det överhuvud taget är möjligt att utreda ett ärende.

Jag skall icke närmare ingå på saken. Här ha ju sakkunniga både skriftligen och muntligen utvecklat alla de skäl, som starkt tala för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag hemställer för min del därför om bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlström: Herr talman! När herr förste vice talmannen hade ordet, föranleddes jag att begära ordet för en replik. Han talade om att den utredning, som pågått det gångna året, hade givit till resultat, att visserligen icke Stockholms stad hade kunnat förmås att teckna flera platser, men att i alla fall besparingar på ett par miljoner hade blivit gjorda. Vi ha

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

dock i vår motion sökt påvisa, att dessa besparingar på sätt och vis äro tämligen fiktiva.

Sedan sade herr förste vice talmannen, att det icke egentligen hade framkommit några nya direktiv om vart man ville komma hän, och han tycktes förmena, att en ny utredning skulle komma att ske efter rätt så lösa boliner. Jag tror dock, att det i såväl motionerna som reservationen påvisas åtskilligt av vad vi vilja. Läser man den föreliggande reservationen på sid. 37, heter det ju:

»Utredningen skulle alltså i anslutning till det i motionerna I: 230 och II: 383 angivna sparsamhetssyftet och de däri angivna direktiven i främsta rummet inriktas på följande huvudpunkter:

1) Uppgörandet av en fullständig generalplan över hela Norrbackaanläggningen, innefattande planritningar över samtliga därför behövlige byggnader såväl för det kliniska sjukhuset som för de teoretiska institutionerna samt så tillförlitliga beräkningar som möjligt över hela anläggningens byggnads- och driftskostnader;

2) Förnyad undersökning rörande möjligheterna att därvid nedbringa anläggnings- och driftskostnaderna för de nu föreslagna i första etappen ingående byggnaderna genom:

a) minskning av anläggningens platsantal;

b) beskränkning av lokalprogrammet i övrigt i syfte att ernå ett fullt effektivt utnyttjande av utrymmet såväl för arbetslokaler som förbindelseleder m. m.;

c) annan inbördes förläggning av avdelningar och byggnadskroppar.»

Jag menar sålunda, att såväl motionärerna som reservanterna ha icke blott begärt en utredning vilken som helst, utan de ha i betydlig mån preciserat vad de sikta till. Man kan därför icke med fog säga, att här icke skulle ha föreslagits några nya direktiv.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde, att de myndigheter, som blivit hörda, i stor utsträckning hade uttalat sig för det bygge, som nu är föreslaget, och herr statsrådet återopade därvid särskilt medicinalstyrelsen. Ja, det är kanske icke riktigt att i detta avseende draga paralleller med vad som förut förekommit här i landet, då riksdagen har gått in för att ålägga länen att uppföra sjukhusbyggnader, men jag tror, att man den gången, då man beslöt att bygga epidemisjukhusen, borde ha utrett och utrett och utrett omigen och skjutit på saken i det längsta, ty vi fingo alldeles för många epidemisjukhus här i landet, som vi nu ha stora svårigheter att bära kostnaderna för och som i praktiken ha visat sig vara till stor del överflödiga. Det är icke uteslutet, att även detta förslag är tilltaget så pass kraftigt, att det kan hända, att det kommer att visa sig i framtiden, även om medicinalstyrelsen uttalat sig för förslaget, att det var alldeles för vidlyftigt tilltaget.

Jag tror det var herr Lindman som sade, att man nu skulle kunna överblicka det hela. Ja, men utskottet säger självt i sitt utlåtande, att den kommitté, som skall biträda vid byggnadens utförande, skall söka upprätta en generalplan, och det heter, att det synes önskvärt, att riksdagen får taga del av denna plan, då riksdagen nästa gång har att pröva frågan om anvisande av medel för det fortsatta bygget.

Det finns sålunda icke någon egentlig klarhet. Det hela är på sätt och vis så ofullständigt utrett, att man kan säga, att det i viss mån skall ske på tämligen lösa boliner. Det är givetvis den känslan, som har gjort, att vi motionärer ha ansett, att saken icke var mera brådskande än att man ännu kunde vila ett år på hanen, vad gäller själva planen, även om man redan nu kan sätta i gång med vissa arbeten vad angår tomtens iordningställande.

Nu sade herr statsrådet, att det gick inte för sig att använda de pengar, som också reservanterna ha velat vara med om att bevilja, därför att det skulle icke vara lämpligt att taga itu med dessa arbeten, innan man visste, hur det hela skulle ordnas. Jag tycker emellertid, att då man här i reservationen kommit fram till en siffra på 1,105,000 kronor, som kunna sägas beröra arbeten, som tillhöra utanverken, skulle man kunna använda det anslag på 750,000 kronor, som det här gäller.

Jag tror sålunda, att det finns rätt så goda skäl för reservanternas ståndpunkt. Jag har icke ansett det vara skäl att här försöka referera något av den kritik, som herr Jansson i Falun omnämnde hade inkommit till utskottet, men om jag skulle göra detta, skulle det visa sig, att på ganska många punkter har man en tämligen avvikande mening från det nu föreliggande förslaget och ifrågasätter lämpligheten av vad som där föreslås.

Då man nu vet, att saken i och för sig icke är så brådskande och då man ju alltid talar om att man måste se till att sparsamhetssynpunkterna skola tillvaratagas, så tycker jag verkligen, att det skulle vara lyckligt att även för detta år så tillvida uppskjuta avgörandet, att man ginge med på det utredningsförslag, som här har framlagts av reservanterna.

Herr Wohlin: Herr talman! Jag har icke av debatten blivit övertygad om oriktigheten av den ståndpunkt, som jag intagit i detta ärende.

Herr Jansson i Falun trodde, att de, som tillrådde en något större betänksamhet än utskottet, äro besjälade av tanken att ingenting vilja i huvudfrågan. Det är alldeles felaktigt, ty det står för oss alla klart, att detta sjukhus skall byggas på den plats, som riksdagen har bestämt. Meningarna skilja sig från varandra allenast med avseende å vissa åtgärder, som enligt vår mening böra vidtagas, innan man definitivt fastläser sin ståndpunkt med avseende å anläggningens storlek och omfattning.

Jag åhörde med intresse herr statsrådets anförande i detta ärende, och jag är övertygad om att herr statsrådet på ett riktigt sätt för oss utlagt vad de medicinska myndigheterna haft för uppfattning under denna frågas föregående behandling. Men det är nog en erfarenhet, som man har gjort vid åtskilliga byggen på sjukhusområdet, att de ekonomiska synpunkter, som icke minst i dessa tryckta tider nödvändigtvis måste läggas på stora byggnadsföretag, icke alltid ha sina mest rätta förespråkare på det håll, som herr statsrådet företrädesvis refererade till. Jag tillåter mig erinra om att den nuvarande regeringen i syfte att åstadkomma besparingar inom den offentliga hushållningen har tillsatt en s. k. statens organisationsnämnd med de mest vittgående befogenheter, vilken nämnd även har lagt sig till med frågan om våra offentliga byggnader, att döma av vissa förfrågningar, som utgått från nämnden till institutioner av skilda slag. Är det då icke ändamålsenligt, att när man står inför ett bygge av denna ofantliga omfattning och till dessa stora kostnader — kostnader, som visserligen skola fördelas på staten och kommunen, men som dock sammanlagt komma att uppgå till enorma belopp — låter denna organisationsnämnd fungera redan på ett så tidigt stadium, att den verkligen kan inverka på frågans efterföljande behandling? Det har förutsatts i utskottsutlåtandet, att organisationsnämnden i fortsättningen skall få sin hand med i detta ärende, men är det icke bättre att låta denna nämnd nu se på denna fråga en gång till för att därefter fatta det definitiva beslutet om den första byggnadsetappens utförande? Herr statsrådet nämnde själv, att det kunde bli nödvändigt för statsmakterna att under de kommande åren underlåta att forcera arbetet med hänsyn till landets ekonomiska bärkraft. Jag tror, att han därvid gav ett riktigt uttryck för de utomordentliga statsfinansiella svårigheter, inför vilka vi kunna komma att ställas under de år, som komma. Är det då icke något klo-

*Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)*

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset
m. m.
(Forts.)

kare att vid nuvarande tillfälle låta ur ekonomisk synpunkt underkasta detta förslag ännu en övergranskning, innan man sätter det i verket? Det vill förefalla mig, som om det vore en mera rationell väg.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla min anslutning till reservationen.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Med anledning av det senaste anförandet vill jag endast meddela kammaren, att när den kommission, som i år särskilt ur ekonomiska synpunkter prövat detta ärende, blev tillsatt, så hade jag tillfälle att för kommitténs lekmanaledamöter framhålla nödvändigheten av att denna granskning skedde med allt beaktande av sparsamhetssynpunkterna. Jag uttalade till dem den önskan, att de på varje punkt icke skulle ge med sig i fråga om helt naturliga krav från läkarrepresentanternas sida förr, än de voro fullt övertygade om att de omstridda beloppen voro ur olika synpunkter starkt motiverade. Efter det denna granskning blivit utförd, betygade man också från kommissionens sida, att så verkligen hade skett, i det att den mest ingående och noggranna prövning ägt rum av varje omstridd punkt, och att man var övertygad om att det icke ur besparingssynpunkt gick att komma så synnerligen mycket längre.

Det kan också tilläggas, att de personer och särskilt de arkitekter, som gingo in för en helt annan planläggning än den nu av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet förordade, förklarade, att om man skulle följa den *nu* föreliggande planen, ville man jämväl från det hållet vitsorda, att en ur olika synpunkter ekonomiskt riktig behandling av det sålunda föreliggande förslaget hade skett och att det nog icke vore möjligt att från den utgångspunkten komma så mycket längre.

Jag har endast velat meddela detta för att visa, att man särskilt vid den ekonomiska omprövning av ärendet, som i år skett, starkt haft den ekonomiska synpunkten för ögonen.

Fröken **Wellin**: Herr talman! Då jag på ett tidigare stadium deltagit i behandlingen av föreliggande ärende inom den kommunala förvaltningen, må det tillåtas mig att säga ett par ord med anledning av de förhoppningar, som uttalats, att man skulle kunna utverka större fördelar i fråga om avtalet med Stockholms stad.

Jag har från den kommunala behandlingen av ärendet fått den bestämda personliga uppfattningen, att det hos Stockholms stads myndigheter icke föreligger någon särskild önskan till ett sådant samarbete med staten utan att Stockholms stad går in för detta i fortsättningen som hittills främst med hänsyn till att staden känner sin skyldighet att medverka till att få läkarutbildningen ordnad på ett bättre och mera praktiskt sätt. Från den behandlingen fick jag icke den uppfattningen, som herr Strindlund här givit uttryck åt, att det föreliggande förslaget skulle vara ägnat att befordra en väsentlig utökning av antalet läkare här i landet. Herr Strindlund talade om läkarproletariat. Jag har däremot den uppfattningen, att avsikten icke är att utöka antalet läkare men att få läkarutbildningen koncentrerad. Nu få ju som bekant läkarkandidaterna gå på ett otal olika sjukhus och platser i Stockholm, varom Karolinska institutet och staten ha fått träffa avtal med de kommunala myndigheterna. Under sådana förhållanden kan det icke bli den förstklassiga utbildning av läkare, som här uttalats önskan om att man borde få vid landets främsta medicinska fakultet.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall be att få yttra ett par ord i föreliggande fråga. Jag kan mycket väl förstå, att efter den starka

reklam, som frågan om byggandet av det nya rikssjukhuset fått, då riksdagen i fjol i princip beslöt, att det skulle byggas, de, som stå för denna ståndpunkt i utskottet och riksdagen, resonera som så, att man skall smida, medan järnet är varmt och sätta det hela i verkställighet så fort som möjligt. Det begriper jag, men det har här yttrats åtskilliga saker, som jag icke kan förstå, och det är just med hänsyn härtill, som jag begärt ordet.

*Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)*

Det var en talare, som sade, att det är möjligt, att man sedermera under byggnadstiden kan slå in på besparingslinjen. Man hade icke av sagt sig möjligheten att göra besparingar, sedan man en gång börjat bygga. Då tycker jag, att det är, som om herrarna trodde, att underverkens tid icke vore slut utan att underverk fortfarande kunde inträffa. Jag har aldrig hört talas om, att några dylika lyckats. Men däremot har jag ofta hört talas om, att man fått göra tilläggsanslag, därför att det beviljade anslaget icke räckt till. Det är det normala. Men att man kan spara, sedan man satt igång med att bygga så storartat som här är fråga om, det har man aldrig hört talas om.

Nu har man också slagit så oerhört an på strängen om läkarutbildningen i landet, och det är klart, att den är av utomordentligt stor betydelse. Det har till och med från en talare sagts, att det gällde hela läkarutbildningen i landet. Men vad betyda då de väldiga anstalter, som vi fått till stånd nere i Lund för läkarutbildningen? Varför behövas då dessa speciella sjukvårdsinrättningar i Lund? Jag trodde, att där också skedde läkarutbildning. Underkännes den? Är det icke något vidare med den läkarutbildningen? Man kunde nästan tro det, enligt vad de talare framhållit, som så starkt tryckt på läkarutbildningen vid det nya sjukhuset.

Nu är det en sak, som en smula förvånat mig. När man förra året, sedan beslut fattats, gick till förhandlingar med Stockholms stad — jag vet icke om man förhandlat med länet också — sade Stockholms stad blankt nej. Inverkar det icke på planen, om Stockholms stad sagt ja? Måste det vara precis samma storlek på respektive byggnader, vare sig Stockholms stad går in för att belägga ett större antal platser med patienter eller icke. Det skulle väl förändra planen i någon mån. Det är verkligen förvånande, när man säger, att här finns en plan, men man har icke utskisserat mer än den första etappen. Själva generalplanen skall man sätta igång med, sedan vi börjat bygga. Det är mycket konstiga saker. Den där generalplanen skulle man väl ha klar för sig, när man är på det klara med att Stockholms stad icke vill vara med och ingen annan heller vill vara med om sådana dyrbara sjukhusplatser, som det här gäller. Då är det väl intet hinder att göra upp en definitiv plan. Det kan väl icke taga så förskräckligt lång tid. I alla fall kan jag icke se, att det skulle medföra så långt uppskov med saken, att man skulle behöva gå till sådana ytterligheter, som herr statsrådet talade om, att man skulle hålla på och bygga i 30 år. Den kan väl ändå icke vara allvarligt menat, ty då må det bli riktigt dyrt. Skall man draga ut på byggnadstiden under 30 år, då är jag övertygad om att miljonernas mångfald blir stor i byggnadskostnader. Den första etappen skulle gälla åtta år. Då kan jag icke förstå, att man skulle behöva hålla bygget igång under så oerhörd lång tid och bygga på en fläck ena året och på en annan det andra. Det skulle väl vara i högsta grad opraktiskt.

Det har av diskussionen här framgått, att det skulle vara av ett visst intresse, om man lugnade sig, så att det kunde läggas fram en ordentlig plan och man fick veta, vad man binder sig för. Jag tror, att det icke skulle skada någon av parterna. Jag tycker, det är allt skäl till att gå med på reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener**: Herr talman! Jag förstår ganska väl den föregående ärade talaren, herr Olsson i Kullenbergstorp. Han har, som jag tror, på grund av missuppfattning av vad

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

en annan talare yttrat om läkarutbildningen, fått den föreställningen, att man vid planläggande av Karolinska sjukhuset icke tillräckligt tagit lärdom av läkarutbildningens organisation i Skåne. Herr Olsson och jag känna så väl till, huru vi hava det nere i Skåne. Vi ha ett praktiskt och präktigt landsting i Malmöhus län, en bra och företagsam fakultet i Lund, och vi ha fått den ena vackra byggnaden, — vi skola icke tala om vad de kosta — uppförd efter den andra. Det är naturligtvis alldeles oberättigat att yttra sig på ett sätt, som kan misstänkas innebära ett förbiseende av läkarutbildningen i Lund. Men det var nog icke den andre talarens mening att göra så. Snarare tror jag, att vederbörande tänkte som så, att eftersom undan för undan under mera än 30 år uppförts ett så förträffligt länslasarett nere i Lund, vilket förresten ännu icke är slutfört, så måste vi bygga något motsvarande till läkarutbildningens tjänst i Stockholm, där läkarutbildningen hittills haft att kämpa med de betydande svårigheter, som förorsakas därav att de många klinikerna splittrats på ett flertal olika sjukhus spridda över ett stort område. Så tolkar jag hans yttrande.

När en talare om kommissionens arbete använde uttrycket, att de nu föreslagna byggnaderna i den s. k. första etappen voro ofullständigt förberedda, så var detta ett hårt omdöme. Utan att förstå mer än en vanlig lekman i dessa ting har jag försökt framhålla i ett föregående anförande, att jag är imponerad av den omsorgsfullhet, de tidsödande ansträngningar, det uppbyggande av intelligens och erfarenhet, som samlat sig i den gjorda utredningen. Jag tror icke, att det är tillbörligt att åt sig insamla frukterna av ett så påkostande arbete och samtidigt uttrycka missnöje över att saken skulle vara ofullständigt utredd. Man kan säga, att man icke gillar förslaget och att man önskar något annat i stället, men man kan icke underkänna utredningens fullständighet. När den siste ärade talaren för att styrka påståendet om utredningens ofullständighet efterlyste en s. k. generalplan över alla tre byggnadsperioderna och menade att den borde med lätthet kunna presteras, så vill jag göra honom uppmärksam på att man icke kan framlägga någon plan beträffande den andra och tredje etappen, förrän man vet, hur riksdagen vill ha det beträffande den första etappen. Först då man fått reda på riksdagens uppfattning i fråga om den första etappen, som är den grundläggande, kan man lägga fram planen över den andra och den tredje etappen. Det är min bestämda övertygelse.

Någon talare har yttrat, att man borde undersöka, om icke antalet platser på sjukhuset till äventyrs vore för stort. Ifall vi hålla oss till de för den allmänna sjukvården avsedda platserna, sjukhusets vårdplatser, som det heter, och främräkna dem, som skola vid sjukhusets uppförande helt och hållet finansieras genom länemedel, att sedan betalas genom influtna sjukvårdsavgifter, så ha vi 729 sådana vårdplatser. Detta platsantal har avvägs på ett mycket omsorgsfullt sätt. De två avgörande synpunkterna hava varit dels det förefintliga sjukvårdsbehovet och dels undervisningsbehovet. Vad beträffar sjukvårdsbehovet, har man kommit till denna siffra efter underhandlingar med myndigheterna inom de områden, från vilka de sjuka närmast förväntas, nämligen Stockholms stad och Stockholms län samt garnisonen. Vad beträffar undervisningsbehovet hava vederbörande klinikchefer eller professorer vid karolinska institutet fått lämna uppgifter angående det minsta antalet platser, som enligt deras erfarenhet behövas för bedrivande av den medicinska undervisningen. Man har då kommit till denna siffra av 729. Vid ett mindre antal platser skulle dels sjukvårdsbehovet inom tillhörande distrikt, inbegripet garnisonen, och dels undervisningsbehovet för de olika undervisningsgrenarna inom den medicinska vetenskapen bliva strandsatta. Det är lätt begripligt, även för den, som icke är medicine professor, att har man ett otillräckligt antal patienter såsom undervisningsmaterial, blir varje patient alltför besvärad och an-

strängd genom de demonstrationer, som läkaren utför för den grupp studenter, han har att undervisa.

De allra flesta av dessa platser eller 525 äro genom träffat avtal utlämnade åt Stockholms stad och Stockholms län samt garnisonen. Det är endast 204, som äro att betrakta som en reserv att tillgripa för sjuka, som komma från andra orter. Vilka sjuka kunna tänkas komma från andra orter? Jag svarar, att det är uppenbart, att på ett akademiskt sjukhus med det undervisningsändamål, som det karolinska sjukhuset har, måste man från undervisnings-synpunkt vara angelägen om att ställa sig välvillig, när spörsmål framställas från landsorten, huruvida sjukhuset kan mottaga ett svårbehandlat eller sär-eget fall, som kanske kräver den högsta skicklighet och som samtidigt kan vara särskilt instruktivt för de unga män och kvinnor, som utbildas för läkarkallet. Det måste givetvis finnas ett lämpligt antal platser för dessa utomstads- och utomlänspatienter. Jag skall icke gå närmare in på denna platsfråga. Jag har ägnat den ett särskilt intresse. Mina iakttagelser i de handlingar, som stått mig till buds, hava övertygat mig om att vårdplatssiffran är väl avvägd.

När jag lyssnat till de anföranden, som hållits av dem, som intaga en motsatt ståndpunkt mot den, jag representerar, och när jag sökt bakom de hovsamma orden och uttalandena mot Kungl. Maj:ts — enligt min mening — både sparsamma och praktiska förslag, avlyssna stämningen hos talarna samt finna det källsprång, från vilket deras tankar flödat, har jag icke kunnat komma till annat resultat, än att det varit en hos dessa talare inneboende naturlig ovilja mot utgiftssiffror av ansenlig storlek. Med andra ord de ha en särskild olust för att taga in i budgeten en summa, som förefaller vara osympatiskt stor. En sådan sinnesstämning förstår jag. En sådan utgångspunkt för bedömande av ett ärende kan kanske vid sidan av andra viktiga synpunkter vara i viss mån värdefull. Men vi måste dock se verkligheten i ögonen. Det gäller här ett företag, som förr eller senare måste komma att vålla staten avsevärda utgifter. Besparingar hava eftersökts. Att besparingar gjorts till ett så betydande belopp som 2 eller 2½ miljoner kronor — man kan tvista om siffran — i nu föreliggande förslag i jämförelse med det föregående, är icke att förakta.

Jag tror, mina herrar, att kammaren gör klokt i att fatta ställning och definitivt besluta sig i dag för vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit men på samma gång givetvis, i likhet med vad utskottet gjort, understryka nödvändigheten av att oavbruten sparsamhet iakttages och att alla tillfällen till besparingar brukas. Med säkrast möjliga garantier för att sparsamhet iakttages, synes det mig, att kammaren bör kunna fatta ett positivt beslut i saken.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Det var synnerligen intressant att höra, att herr statsrådet tog avstånd från en talare, som var litet väl nitisk, när det gällde att understödja honom beträffande det ifrågavarande sjukhuset. Men å andra sidan kunde det ha varit en viss lättnad för lands-tinget i Malmöhus län, om han hade haft fullkomligt rätt. Men av herr stats-rådets yttrande framgick, att enligt hans mening denne talare icke hade rätt.

Beträffande detta tal om, att vi, som äro motståndare och som äro tveksamma och vilja se planen först, innan vi vilja bevilja denna summa, skulle vara det därför, att vi äro rädda för större summor, så förhåller det sig ju så, att vi ändå inte fått se alla dessa summor, som komma in fråga. Man är nog icke så rädd för ännu större summor. Jag föreställer mig, att med den andra och den tredje etappen komma ännu större summor ifråga. Vi hava ingen rädsla för summor, men vi vilja veta, hur stora de bliva och huru de skola användas.

Ang. uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.
(Forts.)

Det, som föranledde mig att begära ordet, var herr statsrådets förklaring, att man omöjligen kunde komma fram med något förslag om den andra och den tredje etappen av byggnadsföretaget, förrän man klarat upp, hur man skall hava den första etappen, det vill säga den nu föreliggande. Ja, men då vi vända på steken, blir det då icke så, att vi riksdagsmän veta ännu mycket mindre om, hur den andra och den tredje etappen komma att se ut? Vi veta icke det minsta om dem. Då kommer väl talet en gång att lyda så, att då herrarna hava tagit den första etappen, så är ni tvungna att taga den andra och tredje, när de väl föreligga. Det är även av den orsaken, som jag tror, att man behöver hava åtminstone någon antydning om, hur den andra och den tredje etappen komma att se ut. Det är bara rimligt. Jag kan icke riktigt godtaga herr statsrådets skäl, då han säger, att man icke kan lämna någon redogörelse för andra och tredje etappen. Är man på den sidan klar, huru man vill hava den första etappen, skall man väl i all rimlighets namn kunna lägga fram, hur man avser, att de andra och tredje etapperna böra vara.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herrar andre vice talmannen C. Petrus V. Nilsson och Strindlund avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Olsson i Golvvasta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 148, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar andre vice talmannen C. Petrus V. Nilsson och Strindlund avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 11.

Ang. danaarvet efter E. M. E. Svedbom.

Å föredragningslistan var härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av viss del av allmänna arvsfondens rätt till danaarv efter Erik Magnus Edvard Svedbom jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 13 mars 1931 dagtecknad proposition, nr 200, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva

att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet angivits finge av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Erik Magnus Edvard Svedbom avstås

dels vad som åtginge för beredande av livräntor åt följande personer med nedan angivna årsbelopp, nämligen: åt Johanna Adolphina Wimmercranz 1,200

kronor, åt Sylvia Justina Bergquist 1,800 kronor, åt Walborg Lagerwall 2,800 kronor, åt Hilda Nilsson 2,800 kronor, åt Hanna Strömquist 1,200 kronor och åt Maria Olsson 600 kronor, att utgå under vederbörande livräntetagares återstående livstid,

Ang. dana-
arvet efter
E. M. E.
Svedbom.
(Forts.)

dels ock vad som erfordrades för beredande därutöver av följande understöd: till Johanna Adolphina Wimmercranz 100 kronor och till Sylvia Justina Bergquist 150 kronor, för varje månad räknat från den 1 april 1930 till dess ovannämnda livräntor började utgå, ävensom till envar av Walborg Lagerwall och Hilda Nilsson 230 kronor, till Hanna Strömquist 100 kronor och till Maria Olsson 50 kronor, för varje månad räknat från den 1 oktober 1930, till dess livräntorna började utgå.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Ekman* väckt motion, nr 241, däri hemställts, att riksdagen — med bifall i övrigt till vad Kungl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit — därutöver ville medgiva, att av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Erik Magnus Edvard Svedbom finge till förmån för Stiftelsen Stockholms Konserthus avstås ett belopp av 600,000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 247, inom första kammaren av herr *Sandler m. fl.* och den andra, nr 413, inom andra kammaren av herr *Holmgren m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, ville medgiva, att av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Erik Magnus Edvard Svedbom finge avstås

ej mindre 500,000 kronor till Stiftelsen Stockholms Konserthus att användas på sätt Kungl. Maj:t, med beaktande av Svedboms efterlämnade testamentshandling, föreskrev,

än även årliga avkastningen av ett kapitalbelopp av 300,000 kronor, förvaltat på sätt Kungl. Maj:t bestämde, i lika delar fördelad till envar av Nordvästra Skånes, Norrköpings och Gävleborgs läns orkesterföreningar, att utgå på sätt och under villkor, som Kungl. Maj:t ägde föreskriva;

dels ock en inom första kammaren av fröken *Hesselgren* väckt motion, nr 254, däri föreslagits, att de till Johanna Adolphina Wimmercranz och Sylvia Justina Bergquist föreslagna livräntorna måtte ökas till 3,000 kronor för var och en av dem.

Utskottet hemställde,

I:o) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å motionen I: 254, medgiva,

att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden den 13 mars angivits — — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — — avstås

a) vad som åtginge — — — — — återstående livstid, samt

b) vad som erfordrades — — — — — började utgå;

II:o) att motionen I: 241, i vad densamma icke avsåge bifall till Kungl. Maj:ts förslag, icke måtte vinna riksdagens bifall; ävensom

III:o) att motionerna I: 247 och II: 413 icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Kvarnzelius, Rosén, Asplund, Pauli, Nylander* och *Jönsson* i Revinge, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I:o) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och motionen I: 254, medgiva, att i huvudsaklig enlighet med vad i stats-

Ang. dana-
arvet efter
E. M. E.
Svedbom.
(Forts.)

rådsprotokollet över finansärenden den 13 mars 1931 angivits finge av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Erik Magnus Edvard Svedbom avstås

a) vad som åtginge för beredande av livräntor åt följande personer med nedan angivna årsbelopp, nämligen: åt Johanna Adolphina Wimmercranz 1,800 kronor, åt Sylvia Justina Bergquist 2,400 kronor, — — — — —

b) — — — — —

II:o) — — — — —

III:o) — — — — —;

av herr *Holmgren*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och motionerna I: 241 och 247 samt II: 413 ävensom med avslag å motionen I: 254 medgiva,

I:o) att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden den 31 mars 1931 angivits finge av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Erik Magnus Edvard Svedbom avstås

a) vad som åtginge för beredande av livräntor åt följande personer med nedan angivna årsbelopp, nämligen: åt Johanna Adolphina Wimmercranz 1,200 kronor, åt Sylvia Justina Bergquist 1,800 kronor, åt Walborg Lagerwall 2,800 kronor, åt Hilda Nilsson 2,800 kronor, åt Hanna Strömquist 1,200 kronor och åt Maria Olsson 600 kronor, att utgå under vederbörande livräntetagares återstående livstid, samt

b) vad som erfordrades för beredande därutöver av följande understöd: till Johanna Adolphina Wimmercranz 100 kronor och till Sylvia Justina Bergquist 150 kronor, för varje månad räknat från den 1 april 1930 till dess ovan nämnda livräntor började utgå, ävensom till envar av Walborg Lagerwall och Hilda Nilsson 230 kronor, till Hanna Strömquist 100 kronor och till Maria Olsson 50 kronor, för varje månad räknat från den 1 oktober 1930 till dess livräntorna började utgå; samt

II:o) att av sagda fond tillfallna kvarlåtenskapen efter Svedbom finge avstås

a) 500,000 kronor till Stiftelsen Stockholms Konserthus att användas på sätt Kungl. Maj:t, med beaktande av Svedboms efterlämnade testamentshandling, föreskreve, ävensom

b) årliga avkastningen av ett kapitalbelopp av 300,000 kronor, förvaltadt på sätt Kungl. Maj:t bestämde, i lika delar fördeladt till envar av Nordvästra Skånes, Norrköpings och Gävleborgs läns orkesterföreningar, att utgå på sätt och under villkor som Kungl. Maj:t ägde föreskriva; samt

av herrar *Oscar Olsson* och *Petrén*, vilka instämt i herr Holmgrens reservation med undantag av att de ansett, att livräntorna till Johanna Adolphina Wimmercranz och Sylvia Justina Bergquist borde bestämmas till respektive 1,800 och 2,400 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Holmgren: Herr talman! Statsutskottet har här avstyrkt en av mig med flera väckt motion angående avstående av viss del av allmänna arvsfondens rätt till arv efter en herre, som hette Svedbom. I den motivering, som statsutskottet givit åt sitt avstyrkande, har emellertid utskottet, enligt vad jag kan finna, inlagt ett visst prejudicerande uttalande, som jag för min del håller före kan leda till vissa icke önskvärda resultat.

Utskottet erinrar om, att departementschefen framhållit, att olika meningar yppats därom, huruvida med stadgandet i 5 kap. 3 § arvslagen överhuvud är förenligt, att arvsfondens rätt till arv avstås till förmån för annan än fysisk

person, och att statsrådet på den grunden icke kunnat tillstyrka någon framställning till riksdagen.

Utskottet framhåller som sin mening, att den stiftelse eller de föreningar, som i motionen avses, icke kunna anses hava stått arvlåtaren nära; och vid sådant förhållande kan utskottet icke finna, att det villkor i lagen uppfyllts, som, därest avstående av arv skall kunna ske, fordras, nämligen att vederbörande varit på angivet sätt förbunden med arvlåtaren. Utskottet har åtminstone här sökt att tolka lagen bokstavligt. När, såsom här är fallet, olika meningar yppats om hur en lag skall tolkas, så kan jag icke finna, att det är riksdagens sak att söka den bokstavliga tolkningen. Det bör väl vara den juridiska sakkunskapen förbehållet. Det bör naturligtvis i stället sägas klart och tydligt ifrån, hur riksdagen, när den antog denna lag, ansåg, att ett fall sådant som det föreliggande skulle lösas.

Nu säger riksdagen genom sin tolkning endast och allenast ifrån det, att endast fysiska personer skola kunna komma i fråga. Att begränsa rätten till avstående av danaarv till att avse endast fysiska personer, anser jag kunna medföra vissa konsekvenser. Och jag anser, att riksdagen icke bör binda sig på en sådan punkt.

Departementschefen anser, att det ändamål, som konserthusstiftelsen avser att tjäna, har stått arvlåtaren nära men däremot icke stiftelsen själv. Men det är väl ändå så, mina herrar, att ett ändamål kan aldrig komma med några framställningar, utan det måste väl överlätas åt ett organ, som på något sätt tjänar ändamålet. När jag framburit denna motion, har det varit huvudsakligen därför, att jag ansett, att ett bifall till denna motion skulle komma att realisera en numera död mans allra varmaste önskemål, åt vilket han också i livstiden givit klart uttryck i ett testamente. Men felet var, att arvlåtaren, herr Svedbom, led utav en sinnessjukdom, som gjorde, att testamentet förklarades ogiltigt, och arvsfonden strök åt sig hela beloppet. Därest herr Svedboms testamente skulle hava givit uttryck åt några oförnuftiga dispositioner eller avsett vissa ur statliga eller samhälleliga synpunkter mindre önskvärda förfoganden, skulle jag också ansett, att arvsfonden borde hava behållit dessa medel. Men jag kan icke finna, att något sådant är förhanden härvidlag, utan jag finner tvärtom, att han givit uttryck åt mycket förnuftiga principer, när han gjort sitt testamente. Ty för herr Svedbom var musiken det stora livsintresset, det enda verkligt stora intresset i livet. Det är ju icke då så underligt, att han, som saknade närmare anhöriga, testamenterade sin förmögenhet just till musiklivet, som för honom var det centrala här i livet.

Jag har för min del icke bidragit med min röst till att denna arvsfond kommit till stånd, och jag har icke så stort intresse att slå vakt om den, som statsutskottet tyckes hava. Jag finner i detta fall så många och klara billighets-skäl vara för handen, att jag vågar, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till min vid utskottets betänkande fogade reservation.

Herr *Holmström* instämde häruti.

Herr *Jansson* i Falun: Herr talman! Jag måste uttala min beundran för herr Holmgren, som så kategoriskt vidhåller ett påstående, som blev vederlagt i debatten i utskottet. När han säger, att utskottet tagit ståndpunkt till tolkningen av lagparagrafen, huruvida den gäller icke blott fysisk utan även juridisk person, så vill jag säga herr Holmgren, att det har icke utskottet gjort. Utskottet har sagt, att de villkor, som lagen i övrigt uppställer, icke kunna anses föreligga, det vill säga, att det gäller barns och ungdoms fostran. Det är skilda saker, herr Holmgren. Jag tycker därför, att han bort komma ihåg att icke återupprepa det missförstånd, som han gjorde sig skyldig till inom ut-

Ang. danaarvet efter E. M. E. Svedbom.
(Forts.)

Ang. dana-
arvet efter
E. M. E.
Svedbom.
(Forts.)

skottet, helst när vi så tydligt och klart sagt ifrån, att det kan aldrig komma i fråga, att statsutskottet för sitt vidkommande skulle giva sig in på att försöka en tolkning av den saken och när ärendet förelagat så nyligen inom kamrarna på grund av motioner, som hava behandlats av lagutskott. Jag misstänker, att kammarens ledamöter hava reda på eller komma ihåg den saken.

Vad som för oss varit avgörande har varit först och främst frågan: Bör man gå in för att försöka utvidga det område, det verksamhetsområde, som det vid arvslagens antagande var avsett, att fondens avkastning skulle förbehållas eller användas till? Det har icke ansetts, att det finnes det ringaste skäl för riksdagen att gå in för en utvidgning av det området. Vi hava ansett, att Kungl. Maj:t här handlat fullständigt rätt, när Kungl. Maj:t sagt ifrån, att Kungl. Maj:t icke kan finna, att Konserthusinstitutionen stått på så sätt arvlåtaren nära, som i arvslagen är omnämnt.

Vad sedan angår de släktingar på långt håll, varom här är fråga, kan jag icke finna annat än att Kungl. Maj:t gått riktigt till väga. Kungl. Maj:t har byggt sitt förslag på kammaradvokatfiskalsämbetets utlåtande, vilket ämbete har att pröva sådana här angelägenheter i fråga om avstående av danaarv. Vi hava haft många sådana ärenden på tredje avdelningen att behandla och följaktligen haft tillfälle att iakttaga, att vederbörande myndighet ungefär följt samma principer. Vi hava icke ansett skäl att bryta den goda ordning, som gjort sig gällande och växt fram.

Det är i huvudsak dessa synpunkter, som vi haft. Vi anse för övrigt, att de belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit — jag vill erinra, att det är årliga belopp, som komma att utgå, så länge vederbörande leva — äro så tillmätta, att de fullt ut tillfredsställa de behov, som finnas hos vederbörande understöds-tagare.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbym: Herr talman! Jag har begärt ordet för att vid det här föreliggande utlåtandet fästa uppmärksamheten på ett enligt min mening ganska anmärkningsvärt förhållande, det nämligen, att ingen tycks med bestämdhet veta, hur 5 kap. 3 § i lagen om arv rätteligen skall tolkas. När det gäller en lag vilken som helst men framför allt när det gäller en lag, som reglerar ett så centralt rättsförhållande som detta, böra olika tolkningar av lagen vara uteslagna. Här göra sig emellertid de mest motsatta meningar gällande inom den högsta sakkunskapen i fråga om, huruvida arv, som tillfallit allmänna arvsfonden, skall kunna avstås till annan än fysisk person.

Jag erinrar om, att advokatfiskalen i kammarkollegium, som ju har att på statens vägnar bevaka arvsfondens rätt, i avgivet yttrande bestämt hävdar, att ordalagen och sammanställningen i nyssnämnda lagrum angiva, att lagstiftningen endast avser fysisk person. Från denna förutsättning utgingo också de motionärer i båda kamrarna, som i en tidigare vid årets riksdag behandlad motion yrkade på sådan ändring av paragrafen, att arvlåtarens hemortskommun i vissa fall skulle kunna likställas med person, som stått arvlåtaren nära. Första lagutskottets majoritet föredrog att icke uttala någon egen mening i frågan utan lämnade fullkomligt öppet, huruvida motionärernas utgångspunkt var riktig eller ej. Men sju reservanter inom första lagutskottet ställde sig på advokatfiskalsämbetets ståndpunkt i fråga om lagens innebörd. I första kammaren uttalade *en* förutvarande justitieminister, att han trodde, att även juridiska personer inbegreps under lagens bokstav, under det att *en annan* förutvarande justitieminister förklarade, att uttrycket *närstående* tydde på, att det skall vara ett personligt förhållande. Man har, menade han, litet svårt att tänka

sig, att en fysisk person kan hava en juridisk person till närstående. En förutvarande statsminister, också ledamot av första kammaren, som den gången ansåg, att man borde lämna tolkningsfrågan öppen, synes numera hava kommit till en klarhet, som han då saknade, eftersom han i anledning av den nu föreliggande propositionen motionerat om, att en viss del av det Svedbomska arvet skall avstås till stiftelsen Stockholms konserthus och vissa angivna orkesterföreningar.

I den föreliggande propositionen har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet diskuterat denna fråga och därvid erinrat, att något uttryckligt uttalande, som kunde tjäna till ledning vid frågans bedömande, icke står att finna i förarbetena till lagen. »Å andra sidan», säger statsrådet, »har vid lagens tillkomst icke heller den uppfattningen kommit till uttryck, att under stadgandet ej finge inrymmas jämväl möjlighet att avstå till förmån för juridisk person. Vid dessa förhållanden och då paragrafens lydelse knappast utgör något bestämt hinder mot denna mera vidsträckt tolkning, finner jag väl den åsikten ej böra utan vidare avvisas, som anser även juridisk person kunna — under de i paragrafen angivna särskilda förhållanden — bli föremål för sådant efterskänkande, som där avses.»

Av detta uttalande synes man närmast kunna draga den slutsatsen, att departementschefen, därest de nödiga förutsättningarna i övrigt förelegat, skulle ansett sig oförhindrad att hemställa om avlåtande av proposition till riksdagen angående avstående av viss del av kvarlåtenskapen till stiftelsen Stockholms konserthus.

Det vore onekligen av stort intresse att erfara, huruvida denna min tolkning av statsrådets uttalande är riktig eller icke. Jag fäster uppmärksamheten vid, att statsutskottets majoritet förskansat sig bakom ett »*oavsett huruvida*», under det att tre reservanter förklarar sig hava kommit till den uppfattningen, att stadgandet i 5 kap. 3 § arvslagen *icke* utesluter juridisk person från att under i paragrafen angivna förhållanden bliva föremål för sådant efterskänkande, som där avses.

Uppfattning står alltså mot uppfattning; och det kan, herr talman, omöjliga vara riktigt, att det skall fortfa på det sättet. Om det icke varit så långt lidet under riksdagen, skulle jag haft lust att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet rikta en interpellation, huruvida statsrådet anser den nuvarande ordningen tillfredsställande eller om det kan förväntas, att statsrådet vill medverka till, att nödig klarhet vinnes över lagstiftningens innebörd på nu ifrågavarande punkt. Som saken nu ligger till, får jag nöja mig med att göra dessa erinringar.

I själva sakfrågan ställer jag mig på Kungl. Maj:ts och utskottets ståndpunkt, men har personligen ingenting emot, om understödet i ett par fall höjes på sätt, som vissa reservanter hava föreslagit.

Herr Christenson: Herr talman! Då jag tillhörde de sju reservanter i första lagutskottet, som den förre talaren omnämnde, beträffande ett annat, vid denna riksdag behandlat ärende, som även rörde förevarande lagrum, skall jag be att få säga några ord.

Den lagparagraf, om vars tillämpning det här är fråga, stadgar, såsom här förut nämnts, att »arv, som tillfallit allmänna arvsfonden, må, där det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt, av Konungen med riksdagens samtycke helt eller delvis avstås till arvlåtarens skyldeman eller annan, som stått arvlåtaren nära». Vi reservanter ansågo, att detta lagrum näppeligen kunde tolkas på annat sätt, än att med »annan, som stått arvlåtaren nära», endast kunde avses fysisk person. Om man skall tolka innebörden i en lagbestäm-

Ang. dana-
arvet efter
E. M. E.
Svedbom.
(Forts.)

Ang. dana-
arvet efter
E. M. E.
Svedbom.
(Forts.)

melse, får man ju icke alltid endast se till den skrivna lagtexten, utan, om ibland en viss osäkerhet kan uppstå, går man till motiven och ser, vad de yttrade, som lagen gjorde. Här finns nu beträffande detta lagrum knappast någon annan motivering, som avser detta förhållande, än vad lagberedningen har yttrat. Detta har delvis omförmäls i utskottets nu föreliggande utlåtande, då utskottet refererat vad advokatfiskalen i kammarkollegium sagt. Emellertid erfordras kanske en liten komplettering. Sedan lagberedningen framhållit, att det kan finnas anledning till, att arv, som tillfallit arvsfonden, bör kunna avstås åt skyldeman, d. v. s. åt sådan skyldeman, som enligt den nya arvslagen icke längre är arvsberättigad, yttrar beredningen, att efterskänkande också bör kunna ske till förmån för oskylda personer, som stått arvlåtaren nära. Och det är detta uttryck »oskylda personer», som kammaradvokatfiskalen särskilt fäst sig vid, och han menar, att därmed endast kan avses fysiska personer. Det är också min uppfattning, och jag stärkes ytterligare däri, om jag fortsätter och läser, vad lagberedningen i nästa punkt sagt: »Särskilt gäller detta i de fall, då arvlåtaren bidragit till deras uppehälle eller fråga är om person, som hjälpt arvlåtaren eller tagit vård om honom». Även om lagtexten i och för sig, när det står »annan, som stått arvlåtaren nära», rent formellt kan tolkas så, att därmed även möjligen skulle kunna avses juridisk person, så förefaller det mig, särskilt med hänsyn till den motivering, som har föregått denna lagstiftning, att man svårigen kan komma till annat resultat, än att lagrummet avser endast fysiska personer.

I det här förut omförmälda ärende, som behandlades av första lagutskottet och sedan av kamrarna, var det fråga om att avstå arv från arvsfonden till en kommun, och hade för bifall till de i ämnet väckta motionerna åberopats vissa, särskilt ömmande omständigheter. Den reservation, till vilken jag anslöt mig, gick ut på förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om ändring av detta lagrum, så att det kunde inrymma möjlighet att i särskilda fall avstå arv till en kommun. Men i den reservationen framhöllo också reservanterna, att det mycket väl kunde tänkas, att det kunde föreligga skäl för att arv borde avstås även till annan juridisk person än kommun, såsom t. ex. en stiftelse eller något dylikt. Och nu är det ju just ett sådant fall, som här föreligger i anledning av de utav herr Holmgren m. fl. väckta motionerna.

Jag vill uttala, att jag finner det ändamål, som motionärerna här gått in för, synnerligen behjärtansvärt. Men på grund av vad jag anført anser jag med hänsyn till det lagrum, som här föreligger, att riksdagen icke kan bifalla motionärernas förslag. Men för såväl motionärerna som andra, som ömma för att man i särskilda fall skall kunna avstå medel från arvsfonden till en juridisk person, bör det ju vara ett intresse att till ett annat år, om denna fråga möjligen åter kommer upp, understödja erforderlig ändring av ifrågavarande lagrum.

Herr Jansson i Falun yttrade, att man härvidlag skulle riskera att komma ifrån det ändamål, som avsågs med arvsfonden. Men såvitt jag förstår, är det här fråga om en helt annan sak. Det är ju föreskrivet, att de medel, som inflyta till arvsfonden, skola användas till främjande av barns och ungdoms vård och fostran. Men det är icke detta, som det är fråga om här, utan här gäller det, huruvida den möjlighet att avstå arv från arvsfonden, som nu får anses begränsad till anhöriga och andra fysiska personer, som stått vederbörande nära, skall kunna utsträckas att gälla även juridiska personer. Därigenom rubbar man icke alls ändamålet med arvsfonden, ty det står naturligtvis ändå kvar oförändrat.

Jag har, herr talman, icke någon anledning att beträffande den av mig berörda frågan framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Jag tillåter mig i största kortet få påpeka några omständigheter, som synas mig tala för ett bifall till den första av de vid detta utlåtande fogade reservationerna.

Bland de personer, vilka i här föreliggande utskottsförslag, och även i enlighet med den kungliga propositionen, skulle komma i åtnjutande av livräntor, är det två, som alldeles givet intaga en särställning. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet påpekar — det är återgivet på sidan 3 i utskottets utlåtande: »Vad då först angår den av Johanna Adolphina Wimmercranz och Sylvia Justina Bergquist gjorda ansökningen finner jag med hänsyn till vad i ärendet upplysts rörande deras ekonomiska förhållanden rimligt, att de, som efter äldre lag skulle varit Erik Svedboms närmaste arvingar och under de senare åren av hans liv av hans förmögenhet uppburit visst årligt underhåll — — —». Den omständighet, som gör, att dessa båda nämnda personer intaga en särställning, är alltså helt enkelt den, att dessa båda skulle, om icke arvslagen kommit till, inträtt som arvingar till den svedbomska förmögenheten. Denna lagstiftning har alltså väsentligt förändrat dessa bådas ekonomiska läge. Jag kan icke finna annat, än att detta egenartade förhållande gör, att billighetsskäl starkt tala för att man icke allt för knappt avväger deras livränta.

Nu förhåller det sig så, att här föreligga två förslag i detta avseende. Å ena sidan utskottets förslag, som innebär, att den ena av dessa skulle få en livränta av 1,200 kronor och den andra 1,800 kronor, samt å andra sidan reservanternas med herr Kvarnzelius i spetsen, som föreslå åt den första 1,800 kronor åt den andra 2,400 kronor. Den omständigheten att här är fråga om Erik Svedboms närmaste arvingar synes mig kraftigt tala för att kammaren här biträder det av dessa reservanter gjorda yrkandet om ett något förhöjt livräntebelopp till dessa båda personer.

Herr talman! Jag skall med denna korta motivering be att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Lilliecreutz*, fröken *Wellin* samt herrar *Forssell*, *Nygren*, *Hedlund* i Häste och *Nilsson* i Antnäs.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Hamrin:** Herr talman! Med anledning av herr Holmdahls yttrande och yrkande vill jag endast nämna, att då denna fråga behandlades i departementet, så stannade jag vid de föreslagna beloppen på grund av att det är just dessa legat, som under de sista åren utgått under Svedboms livstid till här nämnda personer. Jag må gärna tillägga, att jag icke har någon anledning att resa motstånd emot det yrkande, som här framställts. Jag har endast velat omnämna vad som vid min behandling av ärendet varit utgångspunkten för fastställande av beloppen.

Jag kan ju också, då jag i alla fall tagit ordet, säga, att den fråga, som här för övrigt diskuterats, har jag icke haft någon anledning att taga ståndpunkt till, då jag gått in för avslag på framställningarna om att en större eller mindre del av förmögenheten skulle tillfalla någon eller några av de institutioner, som i utskottsutlåtandet omnämnas. Den frågan får väl knäckas i ett annat sammanhang. Hade det i det föreliggande fallet varit så, att jag hade haft för avsikt att tillstyrka Kungl. Maj:t att framlägga proposition i den riktning, som här motionsvis framförts, så är det klart, att då hade den frågan blivit föremål för en mera ingående prövning. Det har varit helt andra skäl, såsom framgår av propositionen, som gjort, att jag ansett mig icke kunna tillstyrka en proposition i den riktningen.

Men jag skall, herr talman, be att få tillägga ett par ord rörande en passus i statsutskottets motivering. Jag gör det därför att jag tycker, att den saken

Ang. dana-
arvet efter
E. M. E.
Svedbom.
(Forts.)

Ang. dana-
arvet efter
E. M. E.
Svedbom.
(Forts.)

gärna må bli va nämnd här i samband med denna fråga, då den kan hava betydelse för framtiden. Statsutskottet säger på sidan 7, att »utskottet icke finner sådana skäl föreligga, att ett frångående av gällande lagbestämmelser må äga rum». Det förefaller mig, som om statsutskottet skulle mena, att Kungl. Maj:t och riksdagen skulle kunnat, om det hade förelegat tillräckliga skäl, frångå gällande lag utan att upphäva eller ändra lagen. Jag är ingen jurist, och jag skall icke diskutera den saken med herrarna, men då det gäller en lag som den här föreliggande, så ifrågasätter jag, om det är riktigt av statsutskottet att säga detta, att Kungl. Maj:t och riksdagen, utan att ändra lagen, vid ett visst tillfälle skulle kunna suspendera en lag, som är antagen av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Jag gör intet uttalande i frågan, men jag har velat diktera detta till protokollet, för den händelse en sådan sak kommer fram, så att man observerar det och närmare tänker på saken, innan man skriver såsom nu skett från statsutskottets sida.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Det intryck, som departementschefen fått av vad utskottet i slutet av sitt utlåtande säger rörande ett frångående av lagstiftningens bestämmelser, är mycket oriktigt, för så vida han vill hänföra detta uttalande till tvisten om, huruvida bestämmelserna skola gälla även juridisk person. Såvitt jag förstår har den, som skrivit denna passus, med detta uttryck endast velat ge till känna, att de bestämmelser, som i lagen äro fastställda angående det ändamål, som arvsfonden har att fylla, icke möjliggöra anslående av medel från fonden till de föreslagna institutionerna. Men det finns vissa motionärer, som velat göra gällande, att konserthusstiftelsens verksamhet skulle kunna anses fylla de krav, som lagens bestämmelser angiva, d. v. s. att verksamheten skulle avse barns och ungdoms fostran. Det är nog närmaste anledningen för att detta uttryck kommit dit, och jag försäkrar herr statsrådet, att varken statsutskottets tredje avdelning eller statsutskottet skulle vilja vara med om att tillstyrka riksdagen att antaga ett förslag, som strider emot gällande lag. Det är klart, att då får man först ändra lagen och sedan se till vad som kan göras.

Vad sedan herr Holmdahls yrkande angår, vill jag säga, att naturligtvis kan man gå med på en högre summa till vardera. Men vad finns det för skäl därtill? Kunna herrarna påvisa, att det finns det ringaste skäl för att bevilja en högre summa än den av Kungl. Maj:t föreslagna? Det är starka skäl för att bevilja just de summorna, alldenstund de utgått hela tiden. Men den kvinna, som närmast haft hand om och skött mannen och som kanske haft det mest tråkiga arbete, som någon människa kan råka ut för, hon har icke blivit ihågkommen av motionärerna. Jag finner inga skäl, som tala starkare för reservationen än för utskottets förslag. Så hava vi, som tillhört utskottsmajoriteten, sett saken.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Holmgren avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Kvarnzelius m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Holmgren, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening

för sig. Jämväl beträffade kontrapositionen äskade herr Holmgren votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

*Ang. dana-
arvet efter
E. M. E.
Svedbom.*

(Forts.)

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 149 antager den av herr Kvarnzeliuss m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit herr Holmgrens reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 149, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Kvarnzeliuss m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs sammansatta stats- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantmäteriundervisningens ordnande jämte i ämnet väckta motioner; och yttrade därvid:

*Ang. lantmä-
teriundervis-
ningens ord-
nande.*

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Då riksdagen förra året behandlade frågan om anslag till lantmäteriundervisningen förelåg utarbetat endast ett förslag till denna frågas lösning. En utredning hade verkställts av lantmäteristyrelsen, och förslaget gick ut på att undervisningen skulle anordnas som en fristående anstalt. Någon kunglig proposition blev emellertid icke förra året framlagd, utan yrkande framställdes motionsvis på att förslag skulle framläggas vid detta års riksdag. Utskottet som behandlade frågan förklarade, att utskottet hade inhämtat, att förslag vore att förvänta till 1931 års riksdag, varför det ej vore av nöden med en särskild skrivelse till Kungl. Maj:t om saken.

Då jag förra året hade att behandla denna fråga inom departementet, ansåg jag emellertid önskvärt att en förnyad och fortsatt utredning av frågan gjordes, som då närmast skulle avse att undersöka, huruvida och på vad sätt undervisningen i lantmäteri skulle kunna förläggas till tekniska högskolan. Den utredningen blev färdig i slutet av förra året och har sedermera varit föremål för yttranden. När regeringen sedan hade att taga ställning till frå-

Ang. lantmäteriundervisningens ordnande.
(Forts.)

gan, hade man alltså två alternativ, dels lantmäteristyrelsens förslag, som gick ut på en fristående anstalt, och dels också det senare upprättade förslaget om undervisningens anknytning till tekniska högskolan, och jag får uppriktigt bekänna, att när man skulle besluta vilken linje man borde följa, så hade man verkligen ganska svårt att avgöra, vilken som vore den bästa. Starka skäl kunde nämligen anföras både till förmån för den ena och den andra linjen. Till förmån för en fristående anstalt talade närmast, att det här gällde en undervisning av alldeles säregen natur, däri ingå speciella ämnen såsom jorddelningslära och kunskap i kamerala ämnen o. dyl., vari någon undervisning icke sker vid några andra anstalter. Det är alltså på det hela taget en undervisning av ganska säregen natur, som därför kunde påkalla en egen anstalt och särskilda lärare. Å andra sidan kunde häremot anföras, att det icke är önskvärt med allt för små undervisningsanstalter. Det är mera önskvärt att få större högskolor, och bl. a. vill jag erinra om faran för isolering både för lärare och elever, som lätt kan uppstå vid smärre undervisningsanstalter.

Det var som sagt icke så lätt att taga ställning till saken, men vi ansågo i alla fall det önskvärt att något gjordes, dels därför att undervisningen verkligen är i stort behov av modernisering och reformering, dels ock därför att det även är ett önskemål att lärarplatserna bliva överförda på ordinarie stat. Det har nämligen hittills varit så, att lärarna vid lantmäteriundervisningen endast hava tillsatts på förordnande ett år i sänder. Emellertid förelåg icke frågan om anknytning till tekniska högskolan i sådant skick, att det kunde läggas fram ett fullständigt förslag om en sådan anknytning. Det var vissa interna angelägenheter vid tekniska högskolan, som sammanhängde därmed, som behövde närmare utredas. Det var vidare frågan om undervisningen i mätningstekniken och dennas anknytande till lantmäteriundervisningen, som knappast låg i det skick, att det kunde framläggas ett fullständigt förslag härom. Vi stannade då för att endast föreslå en viss omläggning av den nuvarande undervisningen; vidare att vissa lärarplatser skulle föras över till ordinarie stat, men man lade icke detta förslag så, att därigenom ett föregripande skulle ske av undervisningens framtida ställning, utan så, att, därest man längre fram skulle anse det önskvärt att föra över hela undervisningen till tekniska högskolan, skulle man kunna göra det. Förslaget avsåg icke upprättande av andra lärarplatser på fast stat än sådana som även kunde komma att bli behöfliga, därest undervisningen anknötes till tekniska högskolan. Det var alltså närmast en provisorisk lösning; man ville få vissa förbättringar till stånd men ville icke definitivt binda sig varken för den ena eller den andra linjen.

Nu har emellertid tydligen det sammansatta utskott, som behandlat denna fråga, känt sig mycket livligt tilltalat av det senast tillkomna förslaget om undervisningens anknytning till tekniska högskolan, och man har därför icke velat nu vidtaga några åtgärder alls, utan ansett det önskvärt, att en förnyad utredning skedde, som då skulle bestämt sikta på anknytning till tekniska högskolan, och att förslag härom skulle framkomma till nästa års riksdag. Jag får ju erkänna, att jag hade ansett det önskvärt, att vissa omläggningar och förbättringar redan nu kunnat ske, men jag vill å andra sidan icke heller fördölja, att jag anser — vilket ju också framkommit i propositionen — att ganska starka skäl kunna tala för en slutgiltig anknytning till tekniska högskolan.

Jag har endast velat anföras detta för att därmed ange, att jag, i vad på mig ankommer, icke anser mig hava några erinringar att göra emot att en utredning i fortsättningen sker, och att man därvid inriktar sig på en anknytning till tekniska högskolan.

Herr Wohlin: Herr talman! Efter den behandling, som denna fråga fått från utskottets sida, tror jag, att diskussionen kan bli ganska kort, i synnerhet som herr statsrådet redan uttalat, att han egentligen icke har några erinringar att göra mot att denna undervisning, såsom utskottet föreslår, förläggas till tekniska högskolan. Jag behöver vid sådant förhållande endast för min del säga, att jag är övertygad om att en sådan förläggning kommer att på lämpligaste sätt tillgodose det viktiga undervisningskrav, som det här gäller. Den tidigare tänkta, mera tillfälliga anordningen med ett fåtal professorer utan tillräcklig kontakt med en fakultet eller en högskola i egentlig mening hade nog försatt dessa lärare i en isolerad ställning och skulle ej heller hava befordrat en vetenskaplig verksamhet hos dem, på samma sätt som fallet kan förväntas bli, om de äro anställda vid en högskola i egentlig mening. Mot en förläggning till tekniska högskolan lära nog vid frågans ytterligare övervägande knappast några vägande erinringar kunna göras. I ett särskilt fack, avdelningen för mätningsteknik, lär denna undervisning, om vilken nu är fråga, på ett lämpligt sätt kunna inpassas. Vad angår den professur i juridik, som var föreslagen i propositionen, vill jag särskilt betona, att anordningen av denna undervisning genom särskilda speciallärare enligt min mening bör tagas under noggrann omprövning. Den ifrågasatta professuren i juridik skulle visserligen hava motsvarighet i en sådan professur vid handelshögskolan, men förhållandena äro dock icke likartade. När man tager del av de arbetsuppgifter, som enligt förslaget skulle åligga denne professor i juridik, får man intrycket, att han snarare skulle bli en hel juridisk fakultet. Ty han skulle undervisa i både rättshistoria, civilrätt och speciell privaträtt; måhända skulle han också komma in på andra grenar av juridiken. Det är civilförvaltningens lönenämnd, vill jag minnas, som har tänkt sig, att den undervisningsverksamheten skulle kunna med större fördel anföras till speciallärare i lägre löneställning än en professors.

Till sist, herr talman, vill jag säga, att jag är övertygad om, att denna skrivelse, som nu är av utskottet föreslagen, skall kunna leda till ett snabbt ordnande av denna fråga på ett sätt, som även statsrådet skall finna med sina utgångspunkter vara för saken gagneligt och lyckligt. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wigforss: Herr talman! Sedan herr Wohlin yrkat bifall till utskottets hemställan, är det endast för mig att instämma i detta yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gäva jämte en i ämnet väckt motion. Därvid anförde:

Herr Wijkander: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid länge med anledning av detta uttalande från utskottets sida, men jag kan icke underlåta att påpeka ett par saker.

Utskottet framhåller, att anledningen till att det icke kan gå med på motionärens förslag är den, att man icke »ansett skäl föreligga att frångå propositionen». Jag tycker, att det är ett ganska svagt skäl att komma med, att bara säga, att man icke funnit någon anledning att frångå propositionen. Det är mycket sant, att det är en gammal vedertagen praxis att icke göra skatte-

*Ang. lantmäteriundervisningens ordnande.
(Forts.)*

Ang. ändring av förordningen om arvsskatt och skatt för gäva.

Ang. ändring
av förordnin-
gen om arvs-
skatt och skatt
för gåva.
(Forts.)

lagar retroaktiva, när det gäller skatters införande, men härvidlag är det alldeles särskilda omständigheter, som tala för, att man borde gå med på att de förordnanden, som äro gjorda före den 1 jan. det år lagen träder i kraft, borde undantagas. Det är nämligen så, att det är så nyligen som år 1927, som riksdagen genom en positiv åtgärd befriade från skatt de personer, som hade blivit insatta som förmänstagare till livförsäkringar. Det är ganska egendomligt, att riksdagen fyra år efteråt finner anledning att slopa denna skattefrihet. Det är en mängd folk, som i förlitande på att de skulle bli fria från skattskyldighet för dessa belopp hava insatt förmänstagare till sina livförsäkringar, och det finns många personer, som tagit livförsäkringar, vilka ansträngt sin ekonomi till det yttersta, för att om möjligt förskaffa sina efterlevande ett något större kapital att leva på.

Nu säger utskottet vidare, att detta skulle vara ett missbruk av lagens bestämmelser, och att detta missbruk kan medföra avsevärda olägenheter ur statsfinansiell synpunkt. Jag kan icke gå med på, att det är ett missbruk av en lagbestämmelse, om, när riksdagen har uttryckligt förklarat, att om man insätter förmänstagare till ett livförsäkringbelopp, skall beloppet icke gå in i kvarlåtenskapen, man använder denna av statsmakterna medgivna skattefrihet. Jag tycker, att statskontorets syn på saken i dess utlåtande av den 20 november 1930 är mycket riktigare. Statskontoret talar icke om att man försöker undgå beskattning, det talar icke heller om något missbruk av lagens bestämmelser, det talar om att statsverket på grund av den ifrågavarande bestämmelsen gått miste om skatt i vissa fall, men det tillägger: »Emellertid vore detta en omständighet, som icke kunde antagas vara förbisedd vid bestämmelsens tillkomst.» Det säger, att saken har ansetts så självklar, att något ordande om skattefriheten har icke behöft göras. Det är ganska egendomligt, att det som statskontoret alltså finner vara självklart, det uppfattar utskottet, som om det nödvändigtvis vid tillämpningen skulle vara missbruk av lagens bestämmelse. Statskontoret har icke ansett någon som helst anledning föreliggande att införa beskattning på dessa livförsäkringsbelopp, och jag tolkar det som ett medgivande från statskontorets sida, att några allvarliga statsfinansiella olägenheter icke skulle kunna uppstå. Jag har i min motion visat, att de statsfinansiella olägenheter, som kunde orsakas av att förmänstagare insättas, kunna förorsakas lika bra genom andra åtgärder från försäkringsstagarens sida, nämligen genom överlåtelse av en försäkring med full äganderätt, under förutsättning att försäkringsbeloppet hålles under sådan gräns, att premiebeloppet per år icke överstiger 1,500 kronor, alltså c:a 50,000 kronors försäkringsbelopp. När nu därför förslag har framkommit att begränsa skattefriheten till ett belopp, som uppgår bara till 15,000 kronor, så tycker jag att det är ett ganska litet belopp, vilket onekligen kommer att inbjuda till att genom den åtgärd, som pekats på i min motion, kringgå lagbestämmelsen.

Emot ett enhälligt eller praktiskt taget enhälligt utskott kämpar naturligtvis den enskilde motionären förgäves, och jag skall därför icke komma, herr talman, med något yrkande. Jag har bara velat påpeka, att jag tycker, att utskottet har använt litet väl kraftiga uttryck, när det talat om missbruk och möjlighet att undgå arvsskatt.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Den föregående ärade talaren framställde visserligen icke något yrkande, men då han ville göra gällande, att utskottet stött sig på synnerligen svaga skäl, anser jag mig böra säga ett par ord. Jag vill erinra om, att den mycket övervägande majoriteten i utskottet har ställt sig på den kungliga propositionens ståndpunkt. Det som har diskuterats i fråga om beloppet har icke varit frågan om att närma sig den ståndpunkt motionären har intagit, utan det har varit under allvarlig omprövning att sänka

beloppet under det som Kungl. Maj:t här har föreslagit. Det har varit därom man diskuterat, aldrig om att gå motionären till mötes på den punkten.

Sedan ber jag att få framhålla, att jag tror det är riktigt, då man vågar säga, att det icke var meningen att lösa skattefrågan den gång vi antogo försäkringslagen 1927. Det är ju också utan vidare klart, att när man genom högsta domstolens utslag på här ifrågavarande område har fått fram ett prejudikat, så måste man täcka igen, som utskottet säger, den lucka som här har uppstått. Jag tror icke, att, då utskottet även i fråga om övergångsbestämmelserna ställt sig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt, det kan betraktas såsom någon oginhet emot allmänheten. Jag tror närmast, att man skulle hava rätt att säga, att den allmänhets uppfattning, att lagen skulle tolkas i viss riktning, var närmast betingad av livförsäkringsbolagens verksamhet.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Jag har deltagit i behandlingen av detta ärende inom utskottet och delar för min del den ärade motionärens uppfattning, att om en lag gäller och personer iklätt sig ekonomiska utgifter och ekonomiska förbindelser med en viss påföljd i enlighet med denna lagbestämmelse, så skall man ha rätt att begära, att vad dessa personer gjort i fullt förlitande på att lagen gäller, skall respekteras av riksdagen. I varje fall bör man tillmötesgå motionärens yrkande i den senare delen, nämligen att avtal, som äro träffade, innan riksdagen här fattar en ny ståndpunkt, fortfarande skola vara gällande enligt tidigare bestämmelser.

Det är alldeles givet, att om riksdagen finner, att den gjort en lagbestämmelse, som den vid närmare eftertanke vill ändra, så skall riksdagen hava rätt att göra det. Och den rätten har riksdagen. Men jag tror, att man i detta fall gör orätt åt mången, som med små besparingar velat trygga ekonomin för sina närmaste. Jag talar icke om stora kapitalister eller personer, som på detta vis velat gardera stora belopp. Jag tror för övrigt icke, att det finns så många sådana fall. Jag känner i varje fall icke till några dylika. Men vad jag vet är, att många personer genom att följa denna lags bestämmelser sökt trygga ekonomin för sina närmaste. Och det är mot dessa, som jag anser, att riksdagen gör orätt, när riksdagen säger: det vi lovat er för några år sedan, det hålla vi icke längre.

Man skall icke göra, som den gamle mannen, som när man frågade honom, om han ville vara med på det eller det, sade: »Ja, man kan åtminstone lova det.»

Det är det, som riksdagen gjort. Den har lovat en sak men håller sedan icke sitt ord.

När nu den ärade motionären icke gjort något yrkande gentemot ett enhälligt bevillningsutskott, skall jag icke göra det. Men jag har icke velat uraktlåta att till kammarens protokoll uttala, att jag anser, att både bevillningsutskottet och riksdagen gjort något, som är principiellt oriktigt.

Med herr Lithander förenade sig herr *Alströmer*.

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman, mina herrar! Jag vill gentemot herr Lithander göra gällande, att vad han resonerade om aldrig har varit gällande lag, utan det är en lucka i lagen, som nu genom riksdagens beslut blir tilltäppt.

Och jag vill, liksom herr Olsson i Gävle, säga, att nog ha de intressen, som verkligen böra beaktas, blivit tillgodosedda genom detta utskottsutlåtande.

Det fanns t. o. m. tendenser inom utskottet — och jag anser för övrigt icke,

*Ang. ändring
av förordning-
en om arvs-
skatt och skatt
för gåva.
(Forts.)*

Ang. ändring av förordningen om arvs-skatt och skatt för gåva. att de hade så särdeles mycket fel — som ville skärpa denna skattskyldighet.
Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Lithander: Herr talman! Den siste talaren har sagt, att det här icke är fråga om gällande lag utan en lucka i lagen. Det är dock efter den gällande lagen, som vederbörande ha träffat sina överenskommelser. Om det är en lucka i lagen får man göra, såsom den ärade talaren påpekade, då får riksdagen fatta ett nytt beslut, som fyller luckan. Och det är det riksdagen nu gör. Men vad jag riktar mig emot, det är, att de, som under dessa år ha träffat ekonomiska uppgörelser, de skola bliva lidande på att riksdagen eventuellt tidigare gjort en försummelse.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 14.

Ang. beskattningen av äkta makar m. m.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 39, i anledning av väckt motion angående beskattningen av äkta makar och om hänsynstagande vid beskattningen till försörjning av hemmavarande barn yttrade:

Herr Lindman: Herr talman! Såsom motionär i detta ärendet, tillåter jag mig att anföra följande: Jag konstaterar med tillfredsställelse, att utskottet enhälligt har förordnat en sådan utredning, som i motionen har blivit begärd. Visserligen sammanfaller icke utskottets motivering till alla delar med motionen. I ett par punkter gör utskottet uttalanden, som jag icke oreserverat vill vara med om att underskriva. Och jag vill säga, herr talman, att man märker ju, att utskottets motivering är en kompromiss mellan olika synpunkter.

Men det väsentliga i denna fråga är, att man ifrån skilda håll har uttalat sin anslutning till kravet på en ingående prövning av grunderna för vår nuvarande familjebeskattnings i syfte att bereda större lättnad åt familjeförsörjare.

Utskottet har icke närmare ingått på de sociala och de befolkningspolitiska synpunkterna, som ha anförts i själva motionen. Och det är ju förklarligt, att olika meningar kunna gälla beträffande detta ämne. Men man kan icke bortse från dessa synpunkter. De starkt sjunkande nativitetssiffrorna ge verkligen en ganska allvarlig tyngd åt denna fråga. Vi måste mera målmedvetet och konsekvent inrikta oss på att söka främja familjebildningen och understödja dem, som vilja taga mödan och ansvaret för en talrik barnskaras uppföstran. Som lagstiftningen nu är, kan man nästan säga, att de barnrika familjerna straffas. Och jag fäster särskilt uppmärksamheten i detta fall på de höga — ja, jag kan säga abnormt höga — hyresförhållandena i storstäderna, enkannerligen i vår huvudstad. Skattepolitiken är ingalunda betydelselös såsom ett medel att främja familjebildningen och understödja de barnrika familjerna.

Utskottet erkänner, att nuvarande skattesystem icke tager tillräcklig eller tillbörlig hänsyn till den synpunkten, och detta faktum är just det, som har föranlett framläggandet av denna motion.

Vi förbise icke de svårigheter, som en skattelagstiftningsreform på denna punkt kan komma att möta. Men frågan måste ju lösas. Icke minst för den talrika medelklassen i vårt land, till vilken numera också får räknas stora delar av industriarbetareklassen, är det ett stort intresse att en reform i den föreslagna riktningen sker. Denna medelklass' kulturbärande betydelse gör den i hög grad förtjänt av samhällets intresse och omvårdnad.

Då nu emellertid omfattande utredningar på skattelagstiftningens område pågå, har jag och mina medmotionärer ansett det vara lämpligt, att även dessa spörsmål i samband därmed bleve föremål för en sakkunnig prövning. Och de uppslag, som ha givits i motionen och sedermera i utskottets motivering, de utgöra säkerligen icke den enda möjligheten att lösa frågan. Även andra möjligheter kunna förefinnas, och det bör naturligtvis tagas hänsyn därtill. Vi ha endast velat peka på några utvägar att åstadkomma lättnad för familjeförsörjare utan att minska skatteunderlaget. Utskottet har anvisat några andra vägar. Det torde icke vara lämpligt och jag har ingen anledning att nu ingå på en diskussion av dessa olika förslag. De få väl samtliga bliva föremål för den prövning, som vi nu äro eniga om att begära.

Ang. beskattningen av äktamakar m. m.
(Forts.)

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wohlin: Jag har begärt ordet, herr talman, allenast med anledning av den reservation mot viss del av motiveringen, som jag jämte några andra ledamöter av utskottet har undertecknat. I övrigt instämmer jag till alla delar i vad herr Lindman anfört om denna frågas stora betydelse. Det är glädjande, att den blir föremål för utredning.

Utskottet uttalar på tal om den statliga inkomst- och förmögenhetsbeskattningen följande: »I vart fall synas de fördelar, som stå att vinna genom en mera tillfredsställande avvägning av familjeavdragen, vara så stora, att en ökning av dessa synes böra ske, även om därigenom skatteunderlaget komme att något minskas samt skatten förty komme att utgå efter ett något högre procenttal än som eljest varit motiverat.» Jag finner denna sats i formellt avseende icke fullt lycklig. Det förhåller sig, som alla kammarens ledamöter veta, så, att detta procenttal icke är en i lagstiftningen intagen bestämmelse, utan lagstiftningen om inkomst- och förmögenhetsbeskattningen innehåller härom intet annat, än att detta procenttal skall i särskild ordning av statsmakterna fixeras. Som bekant beslutar Kungl. Maj:t och riksdagen varje år om storleken av detta procenttal för inkomst- och förmögenhetsskatten. Och det är ett beslut, som fattas i samband med statsregleringarna, och som icke har någon principiell skattepolitisk betydelse, ehuru det har en stor praktisk betydelse för skattetryckets lättande. Det hade i ett utskottsbetänkande som detta varit riktigare att där icke intaga denna fråga, som icke hör samman med motiveringen i övrigt. Den punkt, som jag uppläst, hade rätteligen bort utgå. Detta har jag endast velat anföra som förklaring till reservationen utan att likväl i frågans nuvarande läge göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. lag mot illojal konkurrens.

Genom en den 13 mars 1931 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 175, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 39.

Ang. lag mot
illojal konkurrens.
(Forts.)

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 243 av herr *Örne*; och

nr 246 av herrar *Bjurström* och *Gustav W. Hansson*; samt

inom andra kammaren:

nr 400 av herr *Winkler*; och

nr 408 av herrar *Nygren* och *Lundström*.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i punkten intaget förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens;

B) att de i anledning av propositionen väckta motionerna I: 243 och 246 samt II: 408 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A); och

C) att den i anledning av propositionen väckta motionen II: 400 jämväl måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Utskottets förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens överensstämde med Kungl. Maj:ts lagförslag utom beträffande 2 §, som lydde:

Enligt Kungl. Maj:ts förslag:

2 §.

Den, som vid utövning av detaljhandel utan ersättning eller för särskilt lågt beräknat pris lämnar eller erbjuder viss vara eller i varor inlösbart rabattmärke under förutsättning att köper sker av annat slags vara, straffes, där förfarandet innebär utnyttjande av allmänhetens godtrogenhet, med böter från och med fem till och med tvåtusen kronor; ersätte ock uppkommen skada.

Enligt utskottets förslag:

2 §.

Den, som vid utövning av detaljhandel utan ersättning eller för särskilt lågt beräknat pris lämnar eller erbjuder viss vara eller i varor inlösbart rabattmärke under förutsättning att köper sker av annat slags vara, straffes, med böter från och med fem till och med tvåtusen kronor; ersätte ock uppkommen skada.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Åkerman*, som med instämmande av herrar *Klefbeck* och *Norling*, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Mellerud och *Sjöström* yrkat avslag å propositionen;

av herrar *V. Edward Larson*, *S. Erik Anderson* och *Olsson* i Rimforsa, vilka hemställt, att riksdagen måtte antaga den lydelse av 2 §, som Kungl. Maj:ts förslag upptog; samt

av greve *Spens* samt herrar *Julin*, *Nordborg*, *Björkman*, *Johansson* i Brånålt och *Rudén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa

A) = utskottets hemställan under A);

B) = utskottets hemställan under B); och

C) att riksdagen i anledning av motionen II: 400 av herr *Winkler* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och i vilken omfattning gällande straffbestämmelser mot bestickning kunde göras tillämpliga å andra anställda än sådana som avsåges med gällande lag, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Sedan punkten A) föredragits, anförde:

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Det nu föreliggande lagförslaget är en frukt av en sexton år gammal utredning, som patentlagstiftningskommittén år 1915 avlämnade. Det var ett ganska digert betänkande, och det innehöll en rad önskemål i fråga om lagstiftning mot illojal konkurrens. Man hade samlat sig om sju stycken olika punkter, som man anbefallde för lagstiftning.

1919 förelade den dåvarande justitieministern de två sista av dessa punkter för riksdagen och föreslog där i en proposition en lagstiftning mot yppande av yrkeshemligheter och emot bestickning. Detta lagförslag antogs av riksdagen. Sedermera har icke någon proposition i detta ärende sett dagens ljus, vilket dock icke får tolkas på det sättet, att det är vederbörande inom handelsvärlden, de närmast intresserade, som legat på latsidan — snarare tvärtom. Det är väl närmast på det sättet, att området har ansetts vara så svårt att lagstifta om, att man i det längsta har dragit sig för detsamma.

Det nu föreliggande lagförslaget, vars två första paragrafer äro nya, är utan tvivel mycket skickligt avvägt, men om det ändå icke har kunnat lämnas anmärkningsfritt, åtminstone icke från reservanternas sida, beror det på att området är så ömtåligt, att det icke varit möjligt att undvika de svårigheter, som där ha funnits.

Handelsministern talade, när lagförslaget behandlades i första kammaren, mycket vackert om att lagen skulle bli en hävstång för rätt och hederlighet inom handelsvärlden och att den skulle bli ett damoklessvärd för affärsvärldens mindre hederliga adepter. Jag har för min del intet nämnvärt att invända emot syftet med denna lagstiftning. Tvärtom äro vi från reservanternas sida på det klara med, att det förekommer former av illojal konkurrens, som äro av den art, att de böra beivras, om man bara kan träffa dessa avarter utan att samtidigt skada andra lojala metoder. Det är på denna punkt vi ställa oss tvivlande. Jag föreställer mig, att det är vida svårare, än handelsministern tänkt sig, att skilja mellan får och getter inom handelsvärlden. Även getterna på detta område uppträda mycket ofta i fårpälsar och jag misstänker starkt, att de ruggigaste getterna oftast uppträda i de mjukaste och vitaste fårpälsarna.

Reservanterna äro minst lika angelägna som andra att reagera mot oärligheten i affärer, men vi ha icke kunnat inse, att det föreliggande lagförslaget i praktiken kommer att inverka något nämnvärt i positiv riktning för befrämjande av detta syfte. Men vad mera är. Det synes, som om det i tillämpningen komme att lämna rum för omfattande godtycke.

De här omnämnda paragraferna, 1 och 2 handla: § 1 om illojal reklam och § 2 om obehörigt lämnande eller erbjudande av gåva eller liknande förmån. § 1 lyder:

»Den, som i utövning av näringsverksamhet genom meddelande å vara, anslag eller skylt eller i annons, cirkulär, prospekt eller priskurant eller genom annat för ett större antal personer avsett meddelande i uppenbar strid mot god affärssed angående verksamheten eller däri utbudna varor eller prestationer lämnar oriktig uppgift, ägnad att framkalla uppfattningen om ett fördelaktigt anbud, straffes, där han haft eller bort hava vetskap om uppgiftens oriktighet, för illojal reklam med böter från och med fem till och med tvåtusen kronor eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse från och med en månad till och med ett år; ersätte ock uppkommen skada.

Lag samma vare om den, som är anställd i eller eljest arbetar för annans näringsverksamhet och därvid självständigt bedriver reklam, som i första stycket sägs.

Ang. lag mot
illojal konkurrens.
(Forts.)

Ang. lag mot
illojal konkurrens.
(Forts.)

Till meddelande hänföres enligt denna paragraf jämväl framställning i bild eller genom annan särskild anordning.»

§ 2, som utskottet formulerat om, lyder:

»Den, som vid utövning av detaljhandel utan ersättning eller för särskilt lågt beräknat pris lämnar eller erbjuder viss vara eller i varor inlösbart rabattmärke under förutsättning att köp sker av annat slags vara, straffes med böter från och med fem till och med tvåtusen kronor; ersätte ock uppkommen skada.»

Jag vill visa på de vaga bestämmelserna i dessa paragrafer, där det såvitt jag kan förstå blir ytterligt svårt att kunna draga upp så bestämda gränser, att allmänheten vet, var den linje går, som säger, att det där är tillåtet och å andra sidan att det där är förbjudet och straffbelagt.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på ett uttryck här i 1 §, där det heter: »i uppenbar strid mot *god affärssed*». Det synes mig, att om man skulle lämna ut ett frågeformulär på denna punkt, hade man säkert utsikt att få lika många svar på frågan vad *god affärssed* är som antalet lämnade frågeformulär. Det är sålunda helt naturligt, att man är betänksam på det här området.

Det är ju vidare på det sättet, att de svåraste skojarna inom affärsvärlden, som vi alla vilja åt, de komma näppeligen att fastna i det nät, som lagen är avsedd att vara. Jag är övertygad om att dessa lätt och ledigt skola slinka igenom maskorna i nätet. Om vi ha en liten smula kännedom om huru det förhåller sig på detta område, kunna vi mycket väl säga oss, att en typisk skojarefirma har mycket lätt att ömsa skinn. Den bedriver sin verksamhet, så länge den kan, och när marken börjar bränna under fötterna, sjunker den hastigt under ytan och uppstår — kanske omedelbart — i en annan gestalt. Jag tror därför, att man icke kan träffa dessa handelslivets marodörer genom denna lag, även om det verkligen är ett samhällsintresse att så kunde ske. Däremot kommer man säkerligen att vålla en del ohägn inom handelslivet, där metoder, som för all del kanske icke kunna anses så korrekta och riktiga, men som dock fått en viss tradition, nu under vissa förhållanden skulle kriminaliseras. Det är närmast en grupp av affärsmän, som jag tänker på, de s. k. katalogfirmorna. Dessa firmor förmedla sina artiklar direkt till förbrukarna ofta med förbigående av grossister och detaljhandlare. Utan tvivel har denna varuförmedling en rätt stor betydelse för de glest befolkade delarna av landsbygden, där man icke har tillgång till sådana välsorterade affärer som i de tätare bebyggda delarna av landet. Jag frågar mig verkligen, om icke ett av de starkaste motiven hos den krets inom handelsvärlden, som krävt ifrågavarande lagstiftning, är, att man känner sig oroad av *konkurrensen* från dessa håll och vill komma åt densamma. Jag har åtminstone icke blivit övertygad om motsatsen. Dessa katalogfirmor skicka ut sina prospekt många gånger i flera tiotusental, och prospekten gälla i allmänhet för säsongen. Vi ha uppvaktats här i kammaren med ett cirkulär från en sammanslutning, som kallar sig Borås sortens postordergrossisters förening, och cirkuläret är undertecknat bl. a. av förre ledamoten i kammaren Gustafsson i Älvsered. Jag har icke kunnat finna, att den verksamhet, som bedrivs av katalogfirmorna i textilbranschen — och som jag har en smula erfarenhet av, då den förekommer även i den landsdel jag närmast representerar — är sådan, att den av lagstiftaren bör ställas i en obehaglig särställning. I cirkulären lämnas en hel del upplysningar om ifrågavarande affärsmetod. Man säger på första sidan:

Detta har gjort att på senare tid i alla länder och även i rätt stor utsträckning i vårt land uppstått affärer, som genom annonser, kataloger och cirkulär försälja varor antingen såsom engrossister till köpmän eller som detaljister direkt till allmänheten. Det har visat sig att omkostnaderna för distribueringen härigenom avsevärt kunnat minskas, ty det är för det första billigare med

ett större varulager på en plats än ett stort antal varulager hos grossister och detaljister och för det andra blir försäljningen genom kataloger — vår stumme resande — billigare än genom handelsresandesystemet.

Att det icke är fråga om ett litet antal artiklar framgår av meddelandets andra sida, där det heter:

Som ett bevis för hur hastigt postorder och efterkravssystemet slagit igenom kan anföras att antalet paket vid Borås postkontor år 1916 uppgick till 36,500 eller i medeltal 100 postpaket om dagen under det att antalet postpaket vid samma postkontor år 1930 uppgick till omkring 600,000 eller i medeltal 1,700 om dagen. Härtill kommer det antal paket som sändes per järnväg mot efterkrav. Postorder- och efterkravssaffärerna enbart i Borås och Boråsorten torde nu hava en årsomsättning som närmar sig 30,000,000 kronor och för hela landet kanske försäljningen genom kataloger uppgår till 100,000,000 kronor per år.

Cirkuläret lämnar vidare några antydningar om de svårigheter, som för affärerna i fråga skulle uppstå i och med detta lagförslags antagande. Man säger:

Vi frukta att det möter oöverstigliga svårigheter att bestämma vad som är att betrakta som illojal konkurrens och vad som i reklamsyfte bör tillåtas. I varje fall måste uppfattningarna om vad som är att betrakta som illojal konkurrens ofta bli mycket subjektiva. Det nya kan lätt kallas illojal vara för att det är nytt och icke stämmer överens med vad som förut brukats. För de reklammän, som skriva kataloger och annonser blir det alltid vanskligt att avgöra vad som är tillåtet enligt lagen och vad som bestraffas. Ofta har en artikel ett vilseledande namn. Så finnes inom manufakturbranschen en artikel som på de senaste åren fått en oerhörd kundkrets, nämligen en strumpa, som benämnes »Silke-Linnestrumpen». Varje såväl svensk som utländsk fabrikant kallar denna kvalitét med detta namn och i varje specialaffär säljas dessa strumpor under denna benämning. I våra kataloger kalla vi också denna kvalitet för »silke-linnestrumpor». I verkligheten finnes icke någon linnetråd i dessa strumpor utan i stället en hårdtvinnad bomullstråd, som genom särskild beredning gör att strumpan blir slitstark och elegant. Om lagen nu går igenom nödgas vi kanske att kalla dessa strumpor för »silke-bomullsstrumpa» med risk att ingen tror att det är samma strumpa och försäljningen minskas.

Ja, det finns en hel rad av exempel i cirkuläret om de svårigheter, som en lagstiftning skulle förorsaka. Jag har också erhållit ett brev från den nyssnämnde f. d. riksdagsledamoten, där det heter: »Att katalogaffärerna äro till stor fördel för särskilt Norrland och för landsbygden, som icke har tillgång till tillräckligt väl sorterade affärer, borde ligga i öppen dag för alla, som vilja sätta sig in i saken. Norrlänningarna kunna genom dessa affärer köpa sina varor lika fördelaktigt som i övriga Sverige, därigenom att paketportot är lika till alla poststationer. Jag förstår därför icke, varför undantagslagar skola stiftas för dessa affärer. § 10, som ger vem som helst rätt att åtala, är alldeles orimlig, då man känner till, hur förargade vissa handlare äro över den allra minsta konkurrens.» Och vidare heter det: »Enligt § 11 kunna vi straffas för *fortsatt* brott, ty det är ju uppenbart, att vi inte kunna indraga några priskuranter innan säsongen är slut. I vår firma sända vi ut 17,000 priskuranter två gånger om året, men det finnes firmor, som sända ut mycket flera. Skulle nu någon av i priskuranten införda uppgifter vara felaktiga, så att vi bli dömda på någon plats, kunna vi därefter åtalas överallt, där det finnes någon av våra priskuranter. Detta är enligt min mening alldeles orimligt.»

Nu invänder man från utskottets sida, att man bör lära sig att endast lämna fullt korrekta meddelanden. Ja, invändningen är principiellt riktig, men jag

Ang. lag mot
illojal konkurrens.
(Forts.)

Ang. lag mot
illojal konkurrens.
(Forts.)

frågar, i vilken ställning nämnda firmor komma till sina konkurrenter, om *de ensamma* åläggas att bryta denna tradition, som under åren utbildats, under det att konkurrenterna kunna ogenerat fortsätta med de gamla metoderna.

Åtalsregeln lämnar vidare mycket övrigt att önska, och den kommer säkerligen att ge anledning till ett oändligt processande. Frånvaron av särskilda forumbestämmelser lämnar också möjlighet till åtal av en affärsidkare vid praktiskt taget varje domstol i riket. En av lagrådets ledamöter har pekat på denna svaghet, men statsrådet har sagt sig i närvarande stund icke ha anledning att gå in för någon ändring. En obehaglig firma kan sålunda åtalas av vilken konkurrent som helst i hela landet och dömas till böter och skadestånd.

Det är för övrigt icke enbart skadestånd och böter, som kunna verka ruinerande på en åtalad firma, utan även åtalet i och för sig kan tillfoga en sådan firmas anseende en oerhörd skada. Blott anhängiggörandet av åtalet, även om det icke blir fällande, kan betyda ett avsevärt avbräck. Och då man känner till, att konkurrensen med andra affärsmän är mycket livlig, har man anledning tro, att dessa komma att gentemot en mindre behaglig konkurrent använda de medel, som stå till buds för att skada hans verksamhet.

Jag kan icke finna annat, än att resultatet av denna lagstiftning blir, att staten tager parti för vissa affärsintressen mot andra affärsmetoder — jag tvivlar starkt på att *allmänhetens* intressen härigenom tillgodoses.

Tendensen att nagga tryckfrihetsförordningen i kanterna är också ett kapitel av mycket ömtålig art. Som lekman skall jag dock icke taga upp denna sida av saken utan nöjer mig med att påpeka, att konstitutionsutskottets ordförande i första kammaren hade mycket vägande betänkligheter på denna punkt.

Vad åter angår de *nu gällande* bestämmelserna om straff för yppande av yrkeshemligheter och bestickning, kan man icke göra någon rimlig invändning mot en dylik kriminalisering. Brottsbeskrivningarna äro dessutom här så klart avfattade, att man icke har någon anledning att tro, att tillämpningen kan lämna rum för godtycke. Helt annorlunda ställer det sig med nyheterna i detta lagförslag. Märk, att det här är fråga om en strafflag, och då måste man fordra, att vad som skall kriminaliseras utmärkes med en synlig rågång och icke såsom här med fallgropar. Gentemot denna fordran på bestämda gränser för ett straffbuds tillämplighet — en fordran vars rimlighet icke gärna kan ifrågasättas — framstår ett yttrande, som under debatten i första kammaren fälldes av en av kammarens högerjurister, som minst sagt egendomligt. Denne jurist, som för övrigt, om jag är riktigt underrättad, haft en hel del att göra med det nu föreliggande förslagets tillkomst, rekommenderade gentemot kritiken på denna punkt receptet, »låt bli att bryta mot lagen, så slipper ni straff». Så lätt och elegant löstes detta synnerligen känsliga rättsproblem. Det är synd att icke tidigare lagskrivare upptäckt denna Kolumbusmetod, vars *enkelhet* sannerligen icke lämnar något övrigt att önska.

Till sist vill jag än en gång understryka, att lagförslagets kautschukskaraktär är starkt påfallande. Det finnes ingen möjlighet att draga bestämda gränser mellan vad som är tillåtet och vad som skall kriminaliseras. Godtycke kan i detta fall undantränga rättvisa och billighet. Det synes mig sålunda, att övertygande skäl starkt tala för ett bifall till den reservation, som är fogad vid utskottsbetänkandet av herr Åkerman m. fl., och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Häruti instämde fru *Östlund*.

Herr **Björkman**: Herr talman! Då kammaren tydligen i den uppsjö av ärenden, som här finnes, måste önska att vi begränsa denna debatt, skall jag

från början tillkännagiva en viss ståndpunkt, som skiljer sig från den, som av mig och vissa kamrater intagits i utskottet i denna fråga. Jag vill då nämna, att vid andra punkten har utskottet kommit med en hemställan, som avviker från den kungl. propositionen, och dessutom ha några av utskottets ledamöter reserverat sig för en utredning i riktning mot herr Winklers motion. Första kammaren har emellertid godkänt Kungl. Maj:ts förslag i sin helhet och icke anslutit sig till reservationen till förmån för den Winklerska utredningen. Vid sådant förhållande finner jag, efter överläggning med dem av andra kammarens ledamöter, som i utskottet stått på samma sida som jag, icke anledning att hålla på den från Kungl. Maj:ts förslag avvikande ståndpunkten, och icke heller komma vi att yrka bifall till vad jag kallar herr Winklers reservation. Detta hindrar icke, att vi anse att våra synpunkter äro av den vikt, att, när det framdeles skall fattas ståndpunkt till förevarande ärende med anledning av eventuella nya yrkanden från näringslivets representanter, vårt ställningstagande icke skall visa sig ha varit förgäves. Emellertid kommer jag således att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet, och därmed, herr statsråd, ha väl goda dagsböter av mig erlagts för i dag!

Jag skall ytterligare säga några ord med avseende på utskottsmajoritetens principiella ställning till förslaget. Den föregående talaren framställde på ett sympatiskt sätt sin ståndpunkt i saken. Men när han talade om den »krets» inom handelsvärlden, som kommit fram med de yrkanden, som resulterade i den kungl. propositionen, vill jag säga, att det icke är bara en viss krets utan de mest kompetenta och vederhäftiga sammanslutningarna, som framfört sina önskemål. Man skall icke alltid åberopa sig på sakkunskapen utan söka bilda sig ett omdöme själv, men det är naturligtvis en styrka, om man får veta att bakom en ståndpunkt stå sådana institutioner som Stockholms handelskammare, tolfte svenska handelskammarmötet, Sveriges köpmannaförbund, Stockholms manufakturhandlarförening, Sveriges Industriförbund och delegerade för ett i Stockholm under år 1928 hållet möte av representanter för engroshandeln, detaljhandeln och handelsresandekåren inom skilda branscher och från landets olika delar. In i det sista ha från skilda kårer och sammanslutningar kommit begäran om att Kungl. Maj:t skulle framlägga för riksdagen de senaste resultaten av det internationella arbetet för motarbetandet av den illojala konkurrensen. Ty det är ett internationellt samarbete, som det här är fråga om, och Nationernas förbund, som söker få fram internationella rättsregler på olika områden, har även här nedlagt ett intresserat arbete. Det gäller här en utveckling av 1919 års lagstiftning, och det kan påvisas, att man har ett vederhäftigt underlag i opinionen att falla tillbaka på. Här äro frukterna mogna på vissa punkter, under det att man på andra får vänta med skörden, tills man kan bli i stånd att vinna ett resultat även i det avseendet. Jag vill betona, att den kungl. propositionen endast tager sikte på den verkligt illojala konkurrensen, den konkurrens som — och jag tycker det är ett lyckligt uttryck — kan sägas stå »i uppenbar strid mot god affärssed».

Den siste ärade talaren antydde, att lagen kunde hindra en viss affärsrörelse, nämligen de s. k. katalogfirmornas verksamhet. Men jag kan icke förstå, varför han skall anse att just denna verksamhet måste oroas av lagen. Jag har icke sådan kännedom om dessa firmors verksamhet, att jag tror att lagen skulle lägga något hinder i vägen för densamma. För min del har jag ansett det viktigaste vara, att lagen genom sin blotta *existens* skall verka i önskad riktning, så att vederbörande taga sig i akt för att gå över rāmärkena för lagstiftningen. Och när den siste ärade talaren framhöll, att det dock här var fråga om en strafflag och att det alltså gällde något särskilt farligt, vill jag erinra om att det för ett straffbuds tillämpning alltid fordras stark bevisning, och innan en domare dömer till hårt straff kommer han säkert att vara synnerligen noggrann

Ang. lag mot
illojal konkurrens.
(Forts.)

Ang. lag mot
illojal konkurrens.
(Forts.)

i det avseendet. Bevisningen kunde nu, menade talaren, förebringas av vilken konkurrent som helst, och det kunde bli va massåtal och stora katastrofer för ifrågavarande firmor. Jag tror icke, att det finns någon risk i det fallet, om man utgår ifrån, att redan lagens existens är det viktigaste, och förutsätter att vederbörande vänder sig till en sammanslutning, som kritiskt bedömer, huruvida man har anledning att gå till åtal. Jag medger gärna, att de två kategorier av bestämmelser om illojal konkurrens, som vi förut haft, äro väsentligt olika de nu föreslagna. Men jag tror, att de gamla bestämmelserna ganska sällan tillämpas, och jag är säker på att tillämpningen även av de nya skall bli rätt sällsynt. Man går säkert icke och anhängiggör åtal i ogjort väder och utsätter sig för rekonventionstalan och höga rättegångskostnader.

Jag skall sedan icke ingå på de särskilda detaljerna, eftersom jag redan deklarerat min ståndpunkt. Jag anser, att man, stödd på den eniga opinionen inom handelsvärlden — icke bara på en liten »krets» inom densamma — bör genomföra vad som framstår såsom önskvärt för näringslivet. Man behöver säkerligen icke vara rädd för att det kommer att bli en hård tillämpning av lagen, utan man uppnår endast en bättre »hyfsning» med hänsyn till vissa oeffterrättlighetstillstånd. Man kan säkerligen med gott samvete gå in för lagen, och skulle det visa sig beträffande åtalsregler och dylikt att oegentligheter uppstå, har man ju herr statsrådets löfte om, att den saken kan rättas till med ledning av erfarenheterna under årens lopp.

Vad sedan de s. k. naggingarna i tryckfriheten beträffar, skall jag endast hänvisa till vad som säges i propositionen. Jag erinrar om att riksdagen år 1930 antagit en proposition rörande ändring i lagen om varumärken, där det alldeles såsom här talas om missbruk som förekomma i annonser och tryckta affärshandlingar. Där har ingen påstått, att man ville nagga på tryckfriheten. Denna står alltför högt för att något sådant skulle ske; det är yttrandefriheten, som vi vilja hägna i det avseendet. Jag skulle kunna tala en hel del om innebörden i att man tillämpar vanliga straff i avseende å t. ex. bedrägliga annonser, men jag skall icke förlänga debatten därmed. Jag vill endast säga, att det blir icke utgivaren av tidningen utan den som begagnar sig av annonserna, som kan bli fast för ifrågavarande brott.

Till ytterligare stöd för min åsikt vill jag erinra om att in i det sista har en så vederhäftig institution som Stockholms handelskammare, med bemötande av vad under utredningens gång gjorts gällande, på det livligaste gått in för ett bifall till kungl. propositionen med till äventyrs en eller annan jämkning, som riksdagen i så fall skulle företaga. Med dessa ord och med stöd av nu angivna principiella synpunkter ber jag att få yrka bifall till den kungl. propositionen i sin helhet.

Med herr Björkman förenade sig herr *Lithander*.

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Ehuru man av den allmänt rådande stämningen i kammaren att döma snarast synes vilja ha slut på förhandlingarna, anser jag, att här föreligger i detta lilla lagförslag en så viktig principfråga ur lagstiftningens synpunkt, att jag vill söka draga mitt strå till stacken för att förmå kammaren att bifalla den av herr Åkerman m. fl. avgivna reservationen, i vilken jag för min del till alla delar instämmer.

Det synes mig vara på tiden, att man äntligen får upp ögonen för *begränsningen* i möjligheterna att genom nya lagparagrafer och särskilt genom nya strafflagsparagrafer åstadkomma något nyttigt i samhället. Vi leva ju nu i reklamens tidevarv. Visst är det så, att mångt gammalt solitt affärshus finner det mesta av denna reklam vara ren humbug och helst skulle vilja motarbeta den. Andra åter finna åtskilligt av denna reklam skojfriskt och livgivande, stimulerande för omsättningen och därmed för produktionen.

Nu har man i förevarande lagförslag försökt åstadkomma en avgränsning av en viss del av denna reklam, vilken skulle bli föremål för bestraffning. Försöket att göra en sådan acceptabel avgränsning är emellertid från början dömt att misslyckas. Man har här funnit på uttrycket »i uppenbar strid mot god affärssed». Vad är över huvud taget god affärssed? Den frågan besvaras i dag *så* och i morgon *så*. Tiden och med den reklamen rider fort i våra dagar. Dessa helsides tvålannonser eller Stomatolannonser t. ex. äro vi ju numera vana vid, och många tycka, att de äro roliga. Men när man först började med sådana, är jag säker på, att det bland solida affärsmän var en ganska utbredd mening, att de borde motarbetas och att de icke kunde betraktas annat än som motsatsen till god affärssed. Sedan visade det sig emellertid, att de voro lönande, och man kom då till den uppfattningen, att de stode i bästa överensstämmelse med god affärssed. I sådana fall är det ju nu visserligen icke — icke heller från förslagsställarnas sida — fråga om att en domare skulle döma till straff. Men när skall han då döma därtill? Ja, är saken bedräglig, får man gå till bedrägeriinstitutet. Klickar detta, får man undersöka, huruvida detta institut bör omläggas. Men att döma folk på frågan om god eller dålig affärssed innefattar rena godtycket. Möjligen kan rättspraxis så småningom, om denna olyckliga lag skulle antagas, finna ut en linje att gå på. Men att märka är då, att denna linje icke skulle ha något stöd i lagen; den bleve godtycklig i förhållande till lagens ordalydelse. Folk vet på detta sätt icke, vad de skola rätta sig efter. Man skaffar sig kanske en jurist, och med hans hjälp kan man möjligen åstadkomma en nog så hänsynslös reklam, som för reklam-makaren också har den förtjänsten, att den icke drabbas av rättspraxis. Jag tror, att ett synnerligen signifikativt uttryck för karaktären av detta lagförslag ofrivilligt framträder i det uttalande från första kammaren i ämnet, som av den näst föregående talaren här citerades: »Låt bli att bryta mot lagen, så slipper ni straff.» Att i fråga om ett strafflagförslag en ivrare för förslaget kunnat förmå sig till ett sådant argument måste dock kanske mer än något annat anses utvisa svagheten i lagförslaget ståndpunkt. När kritiken just går ut på, att man icke vet vad lagen innefattar, framföres såsom motargument, att man kan ju låta bli att bryta mot lagen! Över huvud taget är det uppenbart, att med dylika motiveringar skulle vilka odugliga lagar som helst kunna antagas.

Jag finner herr Åkermans reservation särdeles träffande. En sådan kautschuklag — för att begagna uttrycket i reservationen — är ett gott exempel på lagar, som icke böra stiftas. Jag vill säga, att lagstiftningsraseriet här i landet leder så småningom till att den gamla svenska laglydnaden blir ett minne blott. Den ena lagen efter den andra antages, som så att säga icke är till för något annat än att överträdas. Vi ha säkerligen redan alldeles för många strafflagar.

Även lagförslaget 2 § är enligt min mening ogrundad. Uttrycket, att förfarandet innebär »utnyttjande av allmänhetens godtrogenhet» är av samma guttaperkanatur som uttrycket »i uppenbar strid mot god affärssed». Jag anser därför, att det ur den synpunkten var en förtjänst, när utskottet strök denna passus. Men lagförslaget blev icke därför mera acceptabelt, ty härigenom kom det att drabba både likt och olik. Patentlagstiftningskommittén hade ju ett sådant uttalande, att man därav kan förstå, att stadgandet i ungefär samma grad skulle komma att drabba den lojala som den illojala presentgivningen. Detta vore dock att alltför starkt klavbinda affärsmetoderna. Hur man än vrider och vänder på ordalydelsen, blir densamma otillfredsställande. Såväl *med* den ifrågavarande förutsättningen, som har karaktär av guttaperka, som *utan* samma förutsättning, då paragrafen drabbar både likt och olik, blir det föreslagna stadgandet odugligt, om man bedömer detsamma efter förnuftiga lagstiftningsprinciper.

Jag är fullkomligt övertygad om, att både reklam och presentgivning stun-

Ang. lag mot
illojal kon-
kurrens.
(Forts.)

Ang. lag mot
illojal konkurrens.
(Forts.)

dom bedrivs på ett från det allmännas synpunkt mindre nyttigt sätt. Men sådant inträffar även inom andra grenar av näringslivet, utan att man där anser sig kunna komma med något strafflagsförslag. Och sådant inträffar inom *alla* branscher av hela samhällslivet. Städse finns det anledning till missnöje. Samhällslivet är sådant. Det är fullkomligt meningslöst, att man ställer upp för sig en idealbild på det sättet, att man tror, att man skall kunna låta denna idealbild lända till efterrättelse i praktiken på lagstiftningsområdet. Man bör tvärtom söka förstå, att strafflagsparagrafer ha en mycket begränsad effekt gentemot mängden av olika missnöjesanledningar inom samhällslivet. Spännes bågen här för högt, så brister den. D. v. s. skada anstiftas i stället för gagn. I den mån någonting på förevarande område skall kunna förbättras, måste det, såsom i herr Åkermans reservation så riktigt anmärkes, ske genom affärsvärlden själv och genom allmänhetens egen påpasslighet och urskillning. Tron på att genom strafflagar skapa fram det tusenåriga riket bör man ju förr dess hellre söka skrinlägga.

Jag ber med stöd av detta korta anförande att få yrka bifall till den av herr Åkerman m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Nygren**: Herr talman! Någon tid innan Kungl. Maj:ts proposition nr 175 avlämnades till riksdagen, tillät jag mig att i en till herr justitieministern riktad interpellation efterlysa, om ett lagförslag i detta ämne vore att förvänta till innevarande års riksdag. Jag hade nämligen vid företagna underhandsundersökningar icke lyckats få bestämt besked därutinnan. Jag kunde givetvis icke få något bättre svar på min interpellation än en regeringsproposition i ämnet, och jag vill därför begagna tillfället att till herr justitieministern och regeringen i övrigt framföra ett tack för detta interpellationssvar. Jag vågar göra detta icke blott å egna utan å hela den yrkeskårs vägnar, vars intressen på det närmaste beröras av denna lagstiftning.

När man tager del av den avslagsmotion, som i första kammaren väckts av herr Örne, och likaså den socialdemokratiska reservation, som fogats till utskottsutlåtandet, kan man icke riktigt värja sig för den tanken, att vederbörande icke tillräckligt följt med vad som hänt och skett på detta område. När man som jag haft tillfälle att under ett tiotal år på det allra närmaste följa alla dessa illojala företeelser inom affärslivet, vågar man bestämt hävda den uppfattningen, att det här icke räcker med utrensningsåtgärder från näringslivets egen sida eller med upplysningsverksamhet för att förmå allmänheten själv att visa påpasslighet och urskillning. Jag beklagar, att jag i dag icke har tillgängligt det mycket rikhaltiga åskådningsmaterial, som på sin tid överlämnades till chefen för handelsdepartementet av Sveriges köpmannaförbund. Jag tror att, om jag haft detta material tillgängligt för demonstration, åtskilliga av reservanterna måst betydligt korrigera sin uppfattning om vad som försiggår på detta område. Jag tror, att professor Lundstedt knappast skulle ha funnit de reklam- och försäljningsmetoder »skojfriska», som tillämpats i många av de fall, där det vidtagits provköp, utan att han snarare måst beteckna dem som sorgglustiga, och jag är övertygad om att dåvarande handelsministern skulle haft svårt att underskriva vad man i den socialdemokratiska reservationen nu säger, nämligen att dessa företeelser i stor utsträckning icke framgå ur ett bedrägligt uppsåt utan fastmera bottna i en naturlig mänsklig strävan att åt den egna lovliga näringsverksamheten giva vidgat omfång och ökad vinst. Nej, det var nog så tydligt och klart, att många av dessa affärsmetoder bottnade i ett brottsligt uppsåt, ett uppsåt som också i stor utsträckning blivit förverkligat.

Jag tillåter mig också peka på det förhållandet, att det i största utsträckning är den allra fattigaste befolkningen — »stugornas folk», som man bru-

kar tala om — som blir ett lättfångat byte och offer för de mindre nogräknade geschäftsmakare, som operera på detta område. Det är icke riktigt, när man från vissa håll vill göra gällande, att det här gäller ett exklusivt skräntresse. Det rör sig i högsta grad, såsom också departementschefen och utskottet påpekat, även om allmänhetens intresse. Det gäller att skydda allmänheten för utslag av rent ohederliga affärsmetoder.

En omständighet, som mycket inverkat på denna trafik och som jag vågar säga föranlett att den ökats, är ju den, att vi i våra närmaste grannländer liksom i flertalet europeiska länder ha en betydligt strängare lagstiftning på detta område än i vårt land. I Danmark och Norge exempelvis äro åtskilliga av de metoder, som här äro tillåtna, förbjudna genom lagstiftning. Detta har, det vågar jag påstå, i stor utsträckning bidragit till att mindre nogräknade element från våra naboländer ställt sig bakom bulvanföretag, som försökt att exploatera den svenska marknaden. Det finnes en dansk margarinfirma med ett klingande svenskt namn och med filialer på många ställen i vårt land, som tillämpat metoder, som väl borde hemfalla under en lagstiftning mot illojal konkurrens. Det finnes också ett flertal humbugsgeschäft speciellt i den skånska metropolen, bakom vilka stå danska och andra utländska intressenter.

Det är emellertid uppenbart, att ett lagförslag av denna art icke kunnat underlåta att framkalla en viss reaktion från sådana kretsar, som anse sig särskilt drabbade av lagens bestämmelser. Herr Olsson i Mellerud förde ju här postorderfirmornas talan, och han citerade vissa delar av det cirkulär, som tillsänts riksdagens ledamöter av den s. k. Boråsordens postordergrossisters förening. Jag vill säga, att om dessa firmor finna sin verksamhet hindrad genom denna lagstiftning, så är detta föga smickrande för dem som skrivit cirkuläret. Ty det står tydligt i lagtexten och har påpekats också av utskottet, att förbudet i fråga gäller endast en sådan reklam, som innehåller direkt osannfärdiga uppgifter. Jag förstår mycket väl, att det kan vara åtskilliga företag, som finna dessa bestämmelser obehagliga för sin verksamhet. Det finns företag exempelvis, som i sina kataloger och reklamtryck ståta med mycket stiliga klichéer över imponerande fabriksanläggningar och vilja göra gällande, att de själva inneha dessa fabriker och att varorna sålunda direkt tillhandahållas konsumenterna från producenterna. Men när man granskar dessa företag i sömmarna, visar det sig — och jag kan lämna belägg för detta — att fabriksanläggningarna inskränka sig i vissa fall till — en postbox! Det är klart, att sådana företag icke ha något vidare intresse av att dessa lagbestämmelser bliva genomförda. Men det skulle förvåna mig, om riksdagens ledamöter hade anledning att särskilt hålla sådana företag om ryggen gentemot det lojalt arbetande näringslivet.

Jag skall slutligen tillåta mig att med ett par ord erinra om en motion, som jag tillsammans med några andra ledamöter av både första och andra kammaren tillåtit mig väcka och som också vunnit utskottsmajoritetens bifall, nämligen motionen om att i 2 § skulle uteslutas orden: »där förfarandet innebär utnyttjande av allmänhetens godtrogenhet». Utskottets ärade representant här i kammaren har redan deklarerat, att han på grund av det i första kammaren fattade beslutet icke finner anledning att nu ställa ett yrkande på utskottets förslag vid denna paragraf, och jag vill för min del ge tillkänna, att jag också finner detta meningslöst och lönlöst, ehuru jag måste säga, att det varit lyckligt, om denna paragraf fått ifrågavarande skärpning, liksom jag överhuvud taget tror, att vissa andra utvidgningar och skärpningar, t. ex. en generalklausul, skulle i mycket stor utsträckning ha avtrubbat kritiken av den förmenta kautschuklagstiftningen. Då det emellertid knappast finns utsikter till en ur mina synpunkter tillfredsställande sammanjämkning, skall jag, som sagt, icke framställa något yrkande på denna punkt.

Ang. lag mot
illojal konkurrens.
(Forts.)

Ang. lag mot
illoyal kom-
kurrens.
(Forts.)

Jag vill slutligen också erinra om att denna fråga är över trettio år gammal. Den framfördes, såsom framgår av utskottsutlåtandet, första gången genom riksdagsmotioner år 1897, och det har sedan varit långvariga utredningar och upprepade framställningar från olika håll inom näringslivet. Men det är icke bara näringslivets organisationer, som tämligen enhälligt ställt sig på den ståndpunkten, att en utvidgad lagstiftning på detta område behöves, utan samma uppfattning har också kommit till uttryck från såvitt jag vet alla ämbetsverk, som haft anledning att sysselsätta sig med denna sak, med kommerskollegium i spetsen. Jag tror också, att den allmänna opinionen bland den köpande allmänheten i stor utsträckning är för detta lagförslag, vilket bl. a. framgått av vissa uttalanden i tidningsorgan med skilda politiska nyanser.

Med stöd av vad jag här sagt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Den siste ärade talaren tycks vilja göra gällande, att reservanterna icke skulle ha intresse för ett beivrande av de oegentliga affärsmetoderna. Jag trodde, att jag uttryckt mig tillräckligt tydligt på den punkten. Vi sakna icke intresse för den saken, men vi äro på det klara med att lagen icke är något medel att förbättra tillståndet härvidlag. Det finnes helt säkert en hel rad skojarfirmor och olika slags skojar-metoder, men skojarfirmorna ha förvisso hundrade medel att krypa undan denna lag. Den kommer icke att på något sätt bliva verksam gentemot dessa.

När den ärade talaren talade om postboxaffären i Borås, hoppas jag, att han icke avsåg att säga, att de av mig omnämnda katalogfirmorna kunna förliknas vid denna affär.

Utskottets ärade vice ordförande anmärkte på att jag sagt, att endast en krets affärsmän krävt lagstiftningsåtgärder av ifrågavarande art. Jag skulle möjligen kunna gå med på att det är en *stor* krets, men så länge icke de av mig omnämnda firmorna blivit hörda och under alla omständigheter icke anslutit sig till lagstiftningen, kan man icke säga att kretsen är fulltalig. Jag betvivlar icke, att det är ett starkt önskemål hos handelsvärlden att få lagstiftning till stånd, men jag tror, att jag gav skäl för att denna handelsvärld ser med konkurrensens ögon på ifrågavarande nya, starkt växande verksamhet.

Utskottets vice ordförande talade också om, att det pågick ett internationellt samarbete i syfte att genomföra en lagstiftning på detta område. Det är alldeles riktigt, att flera andra länder ha en strängare lagstiftning härvidlag än vår. Men vill någon av herrarna påstå, att man i något av dessa länder har det bättre ställt på detta område än vi? I Tyskland, som har den allra strängaste lagstiftningen, förekommer det metoder, som vi dess bättre äro besparade ifrån. Jag hyser den bestämda meningen, att ett sunt reagerande från handelsvärlden själv och dess organisationer och en påpasslighet från tidningspressens sida är det viktigaste medlet att komma dessa osunda företeelser till livs.

Herr vice ordföranden i utskottet gjorde gällande, att katalogaffärerna icke behövde bli hindrade i sin verksamhet av denna lag. Jag gjorde ett försök att visa, att lagen verkligen skulle innebära ett avsevärt hinder för dem. Det har nämligen utbildat sig en tradition, att vissa ting benämnas på ett sätt som icke är korrekt; man använder sådana beteckningar i priskuranter och dylikt. Nu skulle lagen medföra, att den som lämnar sådana uppgifter i *tryck* blir fälld till straff, under det att den som lämnar uppgifterna i en affär, till kunderna, kommer att gå fri. Jag menar sålunda, att lagen ställer den ena parten i en ogynnsam situation i jämförelse med den andra. Att lagen sålunda verkar partiskt, är enligt mitt förmenande ett starkt skäl för att gå på avslagslinjen.

Utskottets vice ordförande sade, att han hoppades livligt, att lagens tillkomst skulle vara tillräcklig för att skapa bättre förhållanden och att lagen icke skulle behöva tillämpas. På den senare punkten mötas våra meningar. Jag hoppas också, att lagen icke skall behöva tillämpas. Det är bara den lilla skillnaden, att vice ordföranden vill med en sådan förhoppning antaga lagen, under det att jag vill vara på den säkra sidan och avvisa lagen.

*Ang. lag mot
illoyal kon-
kurrens.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet samt 3:o bifall till den av herr Åkerman avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den under 2:o angivna propositionen. Herr Olsson i Mellerud begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 3:o angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller Kungl. Maj:ts i första lagutskottets förevarande utlåtande nr 31 behandlade proposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit herr Åkermans vid berörda utlåtande fogade reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet avlätna proposition.

Punkterna B) och C).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag), dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang.
vanartslag.*

Genom en den 24 februari 1931 till riksdagen avlämnad proposition, nr 100, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag).

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 218 av herr *Reuterskiöld m. fl.*,

nr 233 av herr *Möller m. fl.*,

nr 234 av fröken *Hesselgren* och

nr 235 av herr *Ekman*; samt

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

inom andra kammaren

- nr 387 av herr *Lindgren m. fl.*,
nr 391 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.* och
nr 396 av herr *Flyg m. fl.*

Uti motionen II: 396 hade yrkats, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition måtte besluta att i skrivelse till regeringen anhålla om framläggande för 1932 års riksdag av förslag om upphävande av 1885 års lag angående behandling av lösdrivare samt de författningsändringar i övrigt, som bleve en följd av ett dylikt beslut.

Utskottet hemställde,

- A) att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;
B) att motionerna I: 218 och II: 387 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A);
C) att motionerna I: 233 och II: 391, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
D) att motionen I: 234, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
E) att motionen I: 235, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt
F) att motionen II: 396, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade:

dels reservation vidkommande utskottets hemställan under A) av herrar *Granström* och *Andersson* i Rasjön, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka propositionen,

dels ock åtskilliga reservationer vidkommande motiveringen till utskottets hemställan under A).

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Andersson* i Rasjön: Herr talman! Vid denna frågas behandling i första kammaren blev utgången den, att utskottets hemställan bifölls men med uteslutande av motiveringen. Under sådana förhållanden förefaller det mig vara skäl att begränsa debatten här till det minsta möjliga, och jag skall för min del medverka härtill.

Behandlingen av frågan om en reviderad lösdrivarlagstiftning börjar likna ett sorgespel. Vid förra årets riksdag framlades en proposition i ärendet, vilken i allt väsentligt var av samma innehåll som den föreliggande. Propositionen kom dock aldrig upp till sakbehandling i andra lagutskottet, därför att det ansågs att tillräcklig tid då icke stod till buds. I år har frågan kommit igen på nytt, och nu har andra lagutskottet visserligen ingått på principdiskussion i ärendet men någon verklig realbehandling har icke kommit till stånd, emedan förslaget fälldes redan i principvoteringen. Av utlåtandet framgår icke annat, än att jag och min partikamrat, herr *Österström*, skulle ha varit ensamma om vårt yrkande, att den kungl. propositionen skulle läggas till grund för utskottets vidare handläggning av ärendet. Så var emellertid icke fallet, utan det var åtminstone sex av utskottsledamöterna, som

i voteringen röstade för bifall till propositionen. Därest en detaljbehandling kommit till stånd, förefaller det ganska sannolikt, att resultatet av densamma skulle blivit en positiv linje, som möjligen också skulle kunnat läggas till grund för ett majoritetsbeslut i riksdagens kamrar.

Den diskussion, som följde i utskottet och som avsåg att få fram en motivering för utskottets avslagsståndpunkt, har ju satt vissa frukter i den motivering, som finnes intagen i utlåtandet. Av denna framgår det, att utskottsmajoriteten i så gott som alla punkter, som äro av principiell innebörd, kunnat ansluta sig till propositionen. Det är endast i ett par viktigare hänseenden, som utskottsmajoriteten gått en annan väg, nämligen i fråga om organen i första och andra instans och beträffande behandlingen av vanartiga mellan 18 och 21 år. Jag tror, att man med litet god vilja å deras sida, som nu med vitt skilda utgångspunkter medverkat till att frågan fälldes, kunnat genom ömsesidiga jämkningar komma fram till ett positivt och antagbart förslag även i dessa delar. Så har emellertid icke skett, och i sakens närvarande läge tror jag knappast någonting kan vinnas genom att fortsätta diskussionen. Jag fruktar, att det kommer att dröja rätt länge, innan frågan tages upp på nytt. Ty efter den behandling frågan fått vid två på varandra följande riksdagar, lär det icke på länge finnas någon socialminister, som är modig nog att taga fram ärendet, utan resultatet blir nog, såsom en talare sade i första kammaren, att vi under många år framåt få i vår lagstiftning behålla den skamfläck, som den nuvarande lösdrivarlagen utgör. För min del beklagar jag detta, och jag tror att skulden till vad som skett är att söka på de håll, där man, då man icke kunde vinna allt, ställde sig avböjande till det framsteg, som låg inom räckhåll.

Jag finner det omöjligt att här vinna gehör för något yrkande om bifall till den kungl. propositionen, även om jag anser mig kunna i allt väsentligt godtaga den. Därför skall jag tillåta mig göra samma yrkande, som framställdes i första kammaren och där vann majoritet, nämligen att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan men med uteslutande av motiveringen. Jag tror, att frågan på det sättet kommer att ligga bättre till för den fortsatta behandlingen än om vi här punkt för punkt fatta beslut, som måhända i det ena hänseendet utgår från den ena uppfattningen och i det andra hänseendet från en annan. Jag ber alltså, herr talman, att få göra nu berörda yrkande.

Häruti instämde herr *Björnberg*.

Herr Hage: Herr talman! Då jag varit med om att tillsammans med några partivänner underteckna en reservation mot motiveringen till detta utskottsutlåtande, skall jag be att få säga några ord.

Jag vill då först taga upp det spörsmål, som ofta diskuterats i detta sammanhang, nämligen om man överhuvud skall ha en lagstiftning för lösdrivare. Det finns olika meningar härom. Somliga anse, att en lösdrivare icke bör falla under någon lagstiftning, om han icke gör sig direkt skyldig till kriminella handlingar; en kommunistisk motion går på den linjen. Jag skall i det avseendet endast deklarerat, att jag kommit underfund med, att även den som möjligen har en sådan uppfattning måste göra klart för sig, att med den nuvarande sammansättningen i riksdagen finns det ingen utsikt att få ett dylikt yrkande igenom. Under sådana förhållanden bör den, som vill bedriva realpolitik, inrikta sig på att åstadkomma det, som kan uppnås, nämligen en lagstiftning, som är så socialt och humanitärt betonad som möjligt och som inskränker sig till att i huvudsak vara en uppsiktslag med syfte att rädda och förbättra en del av dessa lösdrivarelement, i den mån det kan ske, så att man endast i nödfall inriktar sig på att bestraffa och internera de element, som det här är fråga om.

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

Detta har också varit den riktlinje, som legat till grund för regeringsförslaget. Men regeringsförslaget har — det är åtminstone uppfattningen bland de socialdemokrater, som instämt i samma reservation som jag gjort — icke följt denna tanke så långt som bort ske. Man har t. ex. när det gällt att bestämma vilka organ som skulle användas till detta arbete, ej fått bort *polisbetoningen* i tillräcklig utsträckning. Enligt den nuvarande lösdrivarlagstiftningen är det ju polismyndigheterna, som i stort sett ha tillämpningen av lagen om hand. Nu menar man emellertid i vår tid, att om vanartslagstiftningen skall ha en mera social betoning över sig, så måste man ha bort polisen ur de organ, som ha hand om tillämpningen av en sådan lag. För vår del — d. v. s. från socialdemokratiskt håll — vilja vi ha bort den så fullständigt, att den icke på något sätt får någon avgöranderätt, när det gäller tillämpningen av lagen. Det är från den utgångspunkten, som vi socialdemokrater gått in för den reservation, för vilken jag även står antecknad.

När regeringen har gått in för att skapa så kallade *skyddsnämnder* i första instans och skyddsskollegier i andra instans, så mena vi alltså, att det i dessa instanser är berett ett för starkt inflytande för polis och andra myndigheter. Vi skulle därför vilja ha bort detta inflytande från deras sida, så att överhuvud taget sådana kommunala nämnder och myndigheter, där polisen har något inflytande, icke skulle få handlägga dessa saker. Det är från den utgångspunkten, som vi icke ha velat vara med om skyddsnämnderna. Dessutom ha vi beträffande den saken anfört att de uppdrag, som skyddsnämnderna skulle få i fråga om behandlingen av de vanartiga i stor utsträckning, skulle kunna lämnas till de kommunala nämnder, som redan förut finnas, såsom fattigvårdsstyrelserna och eventuellt andra nämnder. Då skulle man slippa tillskapa större delen av de 700 nämnder, som det här är fråga om. Men i större städer vore det kanske önskligt, att skyddsnämnder tillskapades, men då borde medlemmarna väljas på det sättet, som man väljer vissa kommunala institutioner, men utan att polisen hade rätt att titta innanför dörren, när frågorna avgjordes. Detta är vår ståndpunkt i frågan.

När det gäller *skyddsskollegierna*, så ha vi den uppfattningen att dessa skyddsskollegier — om nu sådana skola finnas — böra vara sammansatta på ungefär liknande sätt. Jag skall emellertid icke ingå i några detaljer.

En av orsakerna till att vi gingo in för avslag på propositionen var alltså, att vi icke gillade sammansättningen av dessa organ, som jag nu talat om. En annan orsak, varför vi socialdemokrater gått på avslag var den, att vi icke ville ha in de sedeslösa under denna lags domvärjo. Vi ha kunnat konstatera, att det, vad den saken beträffar, föreligger en mycket stark opinion i landet särskilt från kvinnohåll. Man gör bestämt gällande, att dessa sedeslösa element icke ha något att skaffa med lösdrivare, och överhuvud taget är det synnerligen olämpligt att föra in hela denna av nästan uteslutande kvinnlig klientel bestående medborgargrupp under denna lag. Vi socialdemokrater ha i utskottet i den punkten enhälligt ställt oss på den linjen.

Vi socialdemokrater ha alltså i väsenliga punkter ställt oss som motståndare till regeringens förslag. Vi funno då i utskottet redan från början, att det nog var ganska svårt att under behandlingen av frågan omarbete lagen på sådant sätt, att den kunde tillgodose dessa våra synpunkter. Från andra håll kom det också fram andra synpunkter, om hur lagen skulle se ut, och de som representerade dessa synpunkter förenade sig sedan i ett gemensamt yrkande på avslag på propositionen. Men samtidigt sade man, att eftersom denna lagstiftning varit föremål för behandling ända sedan 1898, kunde det anses rimligt att man, när man nu yrkade avslag på den framlagda propositionen, också samtidigt gav någon antydning om hur en ny lag, som eventuellt skulle utarbetas, skulle se ut, och från den utgångspunkten sökte man bland dem, som gått på

avslag å lagen, samsas om något slags gemensamt yttrande i frågan. Men då sprack det naturligtvis, och det var ganska naturligt, därför att socialdemokrater å ena sidan och högern och bondeförbundet å andra sidan hade så gott som diametralt motsatta uppfattningar om, på vilka grunder lagen skulle avslås. Jag måste för min del säga att, när det sedan gällde att »dela bytet», när vi — om jag så får uttrycka mig — hade slagit fienden, så gick det på det beklagliga sättet, att högern och bondeförbundet togo den större delen av bytet, medan vi socialdemokrater stodo med mycken liten tilldelning av detta byte. Därför blev det nödvändigt att vi reserverade oss. Och det ha vi gjort icke minst därför, att det utskottsutlåtande, som föreligger här med högerns motivering för avslag, när det gäller sammansättningen av nämnderna, ligger till höger om socialministerns förslag i frågan. D. v. s. högern och bondeförbundet ha en sådan uppfattning, som att socialministern har gått för långt, när det gäller de sociala synpunkternas tillgodoseende vid sammansättning av dessa nämnder, som skola tillämpa denna lagstiftning. Vi socialdemokrater ha däremot beträffande dessa saker ansett, att socialministern icke gått tillräckligt långt härutinnan.

Det föreligger alltså ett utskottsutlåtande med en motivering avgiven av högern och bondeförbundet, medan det föreligger en reservation från socialdemokratiskt håll, rörande motiveringen. Om man nu yrkar bifall till den socialdemokratiska motiveringsreservationen, skulle följderna kunna bli, att högerns riktlinje blev antagen här i kammaren, och detta skulle icke vara så särskilt trevligt. Därför vill jag nu för min del säga, att jag tänker sluta mitt anförande här i dag med att framställa samma yrkande som herr Andersson i Rasjön. Jag vill alltså yrka bifall till utskottets förslag om avslag å propositionen med strykande av utskottets motivering. Om så sker, vet ju i alla fall regeringen, hur det ligger till. Den regering, som skall taga upp frågan ännu en gång, vet alltså mycket väl, att den majoritetsmotivering, som föreligger här, icke har någon majoritet inom riksdagen utan endast majoritet bland majoriteten av dem, som dikterade utskottets beslut. Och då bör ju socialministern, om han tar upp saken till beredning, förstå, att följer han de riktlinjer, som högern lagt fram i denna fråga och lägger fram ett sådant förslag i riksdagen, finnes det utsikt, att det avslås igen. Den saken, menar jag, bör vara tämligen klar för den, som i fortsättningen skall behandla den här frågan. I övrigt föreligga ju vid de olika reservationerna de olika meningar, som framkommit från olika håll, och jag tror, att om man alltså tager hänsyn till dessa olika synpunkter och till den utredning, som föreligger, finnes det möjlighet att på grundvalen härav utarbeta en ny lagstiftning i frågan, även om icke riksdagen fattar ett beslut om att tillstyrka en viss motivering.

Från denna utgångspunkt, herr talman, skall jag, trots att jag gärna skulle vilja säga mycket mera i frågan, sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan med strykandet av utskottets motivering.

Fru Nordgren: Herr talman! När andra lagutskottet i fjol avvisade den kungl. propositionen med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt motiverades detta som bekant med att man ansåg att tiden varit alltför knapp tillmätt för att man skulle hinna behandla en så stor och betydelsefull fråga. När utskottet i år för andra gången enhälligt avstyrker förslaget kan detta tydligen icke vara beroende på bristande utredning eller bristande tid, utan man måste väl då konstatera att starka och tungt vägande saksäl mot vissa viktiga punkter i förslaget föranlett utskottet att intaga en dylik ståndpunkt.

För min personliga del gläder det mig att utskottet har gått in för ett avstyrkande, och framför allt är jag både glad och tacksam över att utskottet,

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

särskilt på tvenne mycket viktiga punkter, icke nöjt sig med att avvisa förslaget utan också klart och tydligt tillkännagivit sin ställning till desamma. Den ena av dessa punkter och den, enligt mitt förmenande, allra viktigaste, är frågan om ungdom mellan 18—21 år, där utskottet säger ifrån att dessa åldersgrupper böra uteslutas från tillämpningen av vanartslagen och i stället hänföras till en utvidgad barnavårds- och ungdomsvårdslagstiftning. Jag tror, att svenska folket har alla skäl att vara utskottet tacksamt för att detta reagerat mot att man skulle införa ungdomen under en sådan lag som vanartslagen, vilket säkerligen skulle varit en ren olycka. Den ungdom, som faller under en sådan lag, har sannерligen icke stora utsikter till att åter komma på rätt väg i livet, och framför allt gäller detta den kvinnliga ungdomen, vilken ju närmast komme att inrangeras under densamma i egenskap av prostituerade. Och den som en gång fått sig denna stämpel påsatt, har synnerligen svårt att avskaka sig densamma, även om redliga försök härtill göras.

Utskottet säger vidare å sid. 33 i utskottsutlåtandet, att om en revision av lösdrivarlagen icke för närvarande kan åvägabringas, vill utskottet förordna att riksdagen tar i övervägande »om icke en reform, som allenast tager sikte på kategorierna mellan 18 och 21 år, snarast möjligt borde komma till stånd». Jag skall be att få understryka detta på det allra varmaste och jag vill vädja till chefen för socialdepartementet, att han särskilt har denna fråga i åtanke och framlägger ett lagförslag om sådana ändringar utav de nuvarande barnavårdslagarna att de komma att omfatta även dessa åldersgrupper. Ty härigenom kan verkligen något göras för att rädda ungdomen, här finnas möjligheter och utsikter till ett gagnarikt uppfostrande arbete för tillrättaförande av individerna, vilket ju är syftet med ifrågavarande lag. Även om jag icke godkänner lagförslaget, sådant det föreligger, vill jag i alla fall icke underkänna den allvarliga strävan, som kommit till synes i detsamma, att i stället för att bara straffa söka uppfostra och återupprätta, där så är möjligt.

Den andra punkten, där utskottet intagit en från lagförslaget avvikande mening, är frågan om de s. k. halvyrkesprostituerades inrangerande under vanartslagen. Det är min bestämda övertygelse att om en sådan lag hade kommit till stånd, då skulle denna verkat så, att man i stället för att komma prostitutionen till livs och försöka avtvå denna skamfläck, som vidlåder de kulturella samhällena, kommit att utöka densamma. Man må handskas aldrig så varsam med ett så ömtåligt problem som detta, så är det dock icke lagens bokstav det närmast kommer an på i fråga om hur den skall verka, utan på de människor, som skola omsätta lagen i handling, och jag tror, att det skulle bli synnerligen svårt att få personer, som kunde tillämpa densamma, så att de som skulle hjälpas icke i stället komme att stjälpas. Oftast bleve det säkerligen så att dessa, som omhändertoges, komme att mista sina platser, och därmed skulle de oåterkalleligen hemfalla under prostitutionen, och det är väl icke sådana verkningar, som den svenska riksdagen vill att en lag skall medföra. Detta om dessa två punkter.

Sedan skulle jag vilja säga några ord angående inrangerandet av de s. k. sedeslösa under vanartslagen. Herr Hage har redan sagt, att det är mycket vanskligt att lagstifta på detta område, och jag skulle vilja tillägga att det är inte blott vanskligt, utan fullständigt hopplöst att tro att man genom internering å tvångsarbetsanstalt skall kunna återupprätta de s. k. sedligt förfallna kvinnorna. Jag tycker, att man bör kunna läsa ut detta såväl av den statistik rörande de tvångsinternerade kvinnorna som socialstyrelsen sammanfattat för åren 1916—1924 som ock av den redogörelse, som utgivits av styrelsen för statens tvångsarbetsanstalt och statens vårdanstalt för alkoholister i Landskrona, vilken redogörelse jag vet har tillsänts samtliga kammarens ledamöter. Av dessa båda aktstycken framgår tydligt hur utsiktslöst detta uppfostrings-

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

arbete är. När man t. ex. finner, att bland de 192 som under 1930 voro internerade, funnos 40, vilkas sammanlagda interneringstid varierade mellan 4 år och 2 månader och 18 år och 11 månader, anser jag det till fullo konstaterat att människor, som tillbringat exempelvis nära 19 år av sitt liv på en sådan anstalt, på intet sätt blivit bättre. Ja, då förstår man ju det hopplösa i systemet och det är naturligt också, att ett dylikt system icke kan ge goda resultat. Man behöver icke vara expert på detta område eller speciellt ha sysslat med detta problem, för att kunna förstå, hur utomordentligt svårt det är för en person, som har varit internerad å Landskrona som prostituerad, att kunna vinna återinträde i samhällslivet. Om det gällde att för anställning i hemmet välja mellan en flicka, som suttit i fängelse för stöld och en flicka, som varit intagen å Landskrona för prostitution — kanske behäftad med könssjukdom eller på något sätt moraliskt defekt, som ett stort antal av dessa kvinnor äro — undrar jag hur herrarna och framför allt husmödrarna skulle välja. Jag tror utan tvivel att de flesta skulle föredraga att anställa en flicka, som begått stöld, ty man räknar mycket riktigt med att det dock bara är materiella värden, som där kunna stå på spel, medan det i senare fallet gällde moraliska värden.

Det har i den socialdemokratiska motionen på ett sätt, som jag finner fullt tillfredsställande, sagts ifrån, vilka åtgärder man i stället bör vidtaga för att ordna upp hela detta problem. Jag tror, att om man följer dessa riktlinjer vid en blivande lagstiftning, skall man också nå det bästa resultatet, d. v. s. man bör avkoppla hela detta problem rörande det sedliga levnadssättet från lagen och i stället gå in för ett statligt understöd, mycket rikligt tilltaget, åt den frivilliga hjälpverksamheten. I den nyssnämnda årsberättelsen finner man att kostnaderna för år 1930 gå på icke mindre än 7 kronor per dag och internerad för kvinnorna å Landskronaanstalten. Om man i stället använde dessa pengar till att understödja den privata hjälpverksamheten, som har betydligt större möjligheter att återupprätta dessa flickor genom individuell påverkan, skulle dessa pengar komma till bättre användning och bättre resultat uppnås.

Man bör ej heller se bort från att exempelvis rusdryksbegäret spelar en ohyggligt stor roll beträffande dessa kvinnor. Det står i ovannämnda årsredogörelse, som jag skulle vilja rekommendera till allvarligt begrundande, att av 192 internerade befunnos icke mindre än 87 vara i *hög grad* begivna på rusdrycker och 67 i *högsta grad* begivna på sådana. Alltså, det stora flertalet äro alkoholister och böra omhändertagas för vård såsom sådana.

Jag skall icke uppehålla tiden längre — jag hör att herrarna äro otåliga, vilket jag emellertid icke anser mig behöva taga så mycken hänsyn till då vi kvinnor så sällan taga kammarens tid i anspråk — men det är min livliga förhoppning att *om* och *när* ett nytt förslag i denna fråga kommer att framläggas på riksdagens bord, man då icke endast skiljer ut ungdomen från denna lag utan även det s. k. sedeslösa levernet då prostitution och lösdriveri äro två ting, som icke ha något sammanhang med varandra.

Jag ber, herr talman, få ansluta mig till det av herr Andersson i Rasjön framförda yrkandet, nämligen att kammaren måtte besluta bifalla utskottets avslagsyrkande, men med uteslutande av motiveringen.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn: Herr talman! Jag tillhör den majoritet inom andra lagutskottet, som svarar för det avstyrkande utlåtandet, och faller därför under den något omilda dom, som uttalats över utskottets sätt att behandla ärendet. Jag får säga, att jag är beredd att taga min del av ansvaret härför, och jag bär det med jämnmod. Däremot kan jag inte underlåta att reagera i någon mån mot den förebräelse, som herr Andersson i Rasjön rik-

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

tade mot utskottsmajoriteten för bristande god vilja vid behandlingen av den nu ifrågavarande kungl. propositionen.

Förhållandet var ju det, herr talman, att när utskottet skulle börja behandlingen av propositionen, så förelågo motioner med yrkanden om avslag på hela lagförslaget från motionärer, som tillsammans företräda en betydande majoritet inom riksdagen. Dessa motionärer utgingo från delvis motsatta utgångspunkter, och man kan därför säga, att det rådde mycket delade meningar. Naturligtvis låter det tänka sig, att man under utskottets behandling skulle kunna på en eller annan punkt övervinna motsättningarna och göra förslaget mindre oantagligt för somliga av utskottets ledamöter, men det är fara värt, att det härigenom endast blivit så mycket mera oantagligt för andra.

Nu har jag den uppfattningen, att när en ny lagstiftning skall komma till stånd, som avser att reglera ett betydelsefullt område av samhällslivet, denna bör vara uttryck för en något så när samlad uppfattning, och det bör icke bli beroende av vad den ena eller andra meningsgruppen till äventyrs kan få in i lagen under utskottsbehandlingen eller i kamrarna. Härtill kommer den tekniska svårigheten för utskottet att formulera ändringar i en lagtext, som kommit till efter många års förarbeten. Till dessa principiella skäl för uppskov kommo betänkligheter mot lagförslagets innehåll i vissa delar, betänkligheter, som för mitt och mina meningsfränders vidkommande företrädesvis hänföra sig till de föreslagna samhällsorganen för den nya lagstiftningens tillämpning.

Såsom organ för lagens tillämpning i första instans föreslås s. k. skyddsnämnder, av vilka det skulle finnas en i varje landsfiskalsdistrikt. Dessa nämnder skulle alltså förekomma till ett antal av omkring 700, varje nämnd bestående av tre ledamöter. Det blir en liten härskara på 2.100 personer, som skulle utväljas för att handhåva tillämpningen av lagen i första instans. Vi ha verkligen icke kunnat övertygas om nödvändigheten av att sätta i gång en så stor apparat. I fjolårets kungl. proposition beräknade föredragande departementschefen antalet under senare år behandlade fall av natur att enligt förslaget böra omhändervhas av skyddsnämnderna, till omkring 7.000, d. v. s. i genomsnitt 10 per år och skyddsnämnd, men av dessa 7.000 fall komma under 1928 och 1929 respektive 1.500 och 1.200 på rikets tre största städer. Det blir sålunda för landet i övrigt i genomsnitt åtta fall per skyddsnämnd. För den rena landsbygden blir genomsnittssiffran mycket lägre. För Gotlands län t. ex., där det enligt förslaget skulle komma att finnas sju skyddsnämnder, utgjorde antalet lösdrivmål år 1928 fyra och år 1929 två. Förhållandena äro naturligtvis mycket olika i olika delar av landet, men man gör sig nog icke skyldig till någon större överdrift, om man vågar påståendet, att inom stora områden på den rena landsbygden och när det gäller bygdens egen befolkning en skyddsnämnd kanske icke får att handlägga mer än ett fall på tio år. Ätminstone äro förhållandena sådana i en del av landet, som jag närmast känner till. Det måste då framstå såsom ett utslag av överorganisation att genomföra systemet med skyddsnämnder linjerätt och likformigt över hela riket. Ute i landet reagerar man icke utan skäl mot detta, som man säger, organisationsraseri, och en anordning sådan som den här föreslagna skulle näppligen möta förståelse bland allmänheten.

Även mot det föreslagna organet i andra instans, de s. k. skyddskollegierna, ha starka betänkligheter yppats.

Nu har utskottet gjort sig mödan att i stället för detta organisationssystem skissera upp ett annat, som vida enklare, men på ett lika effektivt sätt skulle tillgodose de föreliggande uppgifterna.

Jag skall, herr talman, icke fördjupa mig i någon redogörelse för detta system, utan hänvisar i det avseendet till motiveringen. Det gör naturligtvis icke anspråk på att vara så genomtänkt och genomdiskuterat i alla detal-

jer, att det inte tarvar ytterligare öfvervägande, men vi hysa den uppfattningen, att det är förtjänt av ett sådant öfvervägande vid det fortsatta arbetet på en revision av nu gällande lagstiftning på området.

Jag vill därför, herr talman, sluta med att yrka bifall icke blott till utskottets hemställan utan jämväl till dess motivering.

I detta anförande instämde herrar *Magnusson* i Skövde, *Gardell* i Gans och *Aronson*.

Herr Flyg: Herr talman! Det enda, som kan ursäkta, att kammaren i denna allvarliga fråga icke tager upp en brett anlagd och ingående debatt, är det förhållandet, att saken nu ligger så till, att det förevarande förslaget kommer att falla, och att vi alltså i närvarande moment icke ha att bestämma eller fastställa några nya bestämmelser att gälla på detta område.

Herr Lundstedt sade alldeles nyss i ett anförande, som han höll i en annan fråga, att man har gripits av ett lagstiftningsraseri, så att man stiftar lagar, som redan från början äro till för att det skall brytas mot dem. Jag tror, att man med fullt fog kan tillämpa detta herr Lundstedts uttalande på det förslag till lagstiftning, som föreligger på detta speciella område. Man kan för övrigt säga, att samma omdöme kan användas även för de bestämmelser, som i närvarande stund gälla på detta område. Det talas ofta från vårt håll, och med fog, om klasslagstiftning, och jag skulle vilja säga, att om det talet någon gång är befogat och berättigat, så är det när det gäller såväl den lagstiftning, som nu råder på detta speciella område, som det förslag man nu vill göra till gällande lag.

Jag skulle vilja säga, att i detta avseende och på det nu föreslagna sättet löser man icke de problem, som man här säger sig vilja lösa. Men hjälper icke de individer, som man säger sig vilja hjälpa, man stjälper dem i stället, ty man kan icke hjälpa dem genom någon som helst lagstiftning. Jag tror, att om man, i allra största korthet uttryckt, låter problemet gälla, hur man skall gå till väga, om man verkligen vill uträtta allt det goda, som reformatorerna på detta område säga sig vilja utföra, så finnes det icke mer än en lösning, och det är att herrarna med all den kraft, som ni besitta, gå in för att skapa arbete och arbetslöner åt det folk, som arbetar, åt de unga kvinnorna exempelvis, så att det blir möjligt för dem att leva på sina löner. Detta är i korthet den enkla, men också självklara och givna lösningen av den fråga, som det här gäller. När den frågan är löst, behövs det överhuvud ingen som helst lagstiftning på området i fråga.

I vår motion, till vars motivering jag ber att i detta mycket korta anförande få hänvisa, ha vi riktat en kraftig kritik såväl mot den föreliggande regeringspropositionen som även mot den lagstiftning, som hittills varit rådande. Jag nämner detta, herr talman, av det enkla skälet, att det i en sats i den socialdemokratiska reservationen säges, att det föreliggande lagstiftningsförslaget präglas av en betydligt humanare anda än den nuvarande lagstiftningen. Ja, mina herrar, det kan ju hända, att detta förslag, då man läser igenom det, samma, verkar humanare, men om man tänker sig in i en del av de olika paragrafernas reella innebörd och hur de skulle verka i det ögonblick de skulle om sättas i praktiken och tillämpas i det verkliga livet och hur det hela skulle gestalta sig, när skyddsnämnderna, som de så vackert kallas, och skyddsskollagerierna skulle komma i praktisk verksamhet, då skulle vi nog finna, att detta lagförslag, även om det kan verka humanare, i själva verket endast är en modernisering av den nu gällande lagstiftningen på området, mera smidig kanske och bättre anpassad, men också mera effektiv för att nå det verkliga syftmålet, som man har med denna lagstiftning. Jag har särskilt velat säga detta gentemot talet om att man här har ett förslag av humanare karaktär.

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

Herr Andersson i Rasjön sade i sitt anförande, att det nu skulle dröja, innan frågan skulle komma upp på nytt och någon socialminister skulle våga sig på en proposition i ämnet. Jag vill för mitt vidkommande säga, att är det fråga om att komma igen med ett förslag i samma riktning som det nu föreliggande, då hoppas jag verkligen också att det kommer att dröja innan ett sådant förslag kommer fram. Men vad själva sakfrågan beträffar så vill jag ha sagt, att det kommer säkerligen icke att dröja, innan denna kommer upp på nytt, ty vi ämna återkomma med motioner, i vilka vi hemställa, att den lagstiftning, som gäller på området, skall slopas. Denna lagstiftning måste bort, och jag skulle i det sammanhanget kunna anføra en rad upprörande fall från landet runt för att visa, hur denna s. k. lösdrivarelagstiftning har verkat och verkar i den dag i dag är, fall, som till fullo motivera, varför denna lagstiftning bör försvinna.

Ja, herr talman, med dessa få ord har jag för mitt vidkommande velat hänvisa till den principiella ståndpunkt, som vi från den kommunistiska gruppens sida intaga i frågan och som vi utvecklat i motiveringen till vår motion. Då nu emellertid utskottets yrkande enbart går ut på att den förevarande propositionen icke må av riksdagen bifallas, men vår motion sträcker sig vidare och även innehåller ett förslag till skrivelse till regeringen, att den nuvarande lagen på området må försvinna och nödvändiga ändringar i samband därmed vidtagas, så ber jag herr talman, att få yrka bifall till den av oss väckta motionen.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag vill för min del säga, att jag finner hela denna lagstiftning fullständigt överflödig. Jag är alldeles övertygad om, att man med en sådan här lagstiftning aldrig kommer att nå det mål man strävar efter. Att lagstifta för vuxna människors sedligaandel är helt säkert alldeles onödigt. Är icke den vuxna människan så beskaffad, att hon kan fostra sig själv och leva sitt liv såsom man anser vara riktigt i ett samhälle, så tjänar det ingenting till att komma med några yttre åtgärder, och vad Landskronaresorna beträffar, så anser jag dem fullständigt överflödiga. De göra helt säkert icke den ringaste nytta, och jag undrar om det finnes några kvinnor, som varit vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona och vilkas sinnesförfattning härigenom ändrats till den grad, att de icke blott insett, att de borde leva sitt liv på annat sätt, när de kommit därifrån, utan också gjort det. Nej, helt visst icke. Tankegången kommer säkert att alltjämt förbli denna, att när man en gång kommit därhän, att man varit på tvångsarbetsanstalten i Landskrona, så har man sedan ingen annan väg att gå än den, som fört en dit. Denna lösdrivarelag, som möjliggör en sådan inrättning, är, menar jag, en skamfläck för den svenska lagstiftningen, och man bör så fort som möjligt laga, att lösdrivarelagen försvinner utan att ersättas med en vanartslag.

Vad ungdomen angår så menar jag, att om denna icke följer föräldrars och uppfostrares maning och föredöme, så ha ju barnavårdsnämnderna skyldighet att taga hand om sådan ungdom, och nog tror jag för min del, att dessa nämnder fylla den uppgiften vida bättre än vad de nu föreslagna skyddsnämnderna skulle göra.

Jag anser därför, att en vanartslag är en fullständigt överflödig lag. Jag vill för min del ha sagt detta, och jag hoppas att vi nu slå ihjäl detta förslag, så att det aldrig mer kan få liv.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Egentligen skulle jag ha uppvaktat kammaren med ett mycket långt tal, men jag har icke för avsikt att göra det, Jag stannar om en halv minut. Min avsikt är endast att avgiva en deklARATION, som visar samstämmigheten bland reservanterna. Jag vill sålunda dels söka ådagalägga reservanternas enighet och dels tillvinna mig kammarens ledamöters

odelade bifall genom att inskränka mig till att instämma i det yrkande, som är framställt av herr Andersson i Rasjön.

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Endast ett par ord, närmast föranledda av herr Paulsens yttrande. Han anser, att en lagstiftning sådan som den här föreslagna är fullständigt överflödig, och han hoppas, att det förslag, som nu föreligger till riksdagens prövning, skall slås ihjäl så eftertryckligt att något liknande aldrig mera kommer igen. Jag måste säga, att det är någonting av herr Paulsens glada sorglöshet, som kommer fram i ett sådant yttrande, men tyvärr är nog icke mänskligheten eller människorna sådana, att det vore klokt att taga ett sådant yttrande ad notam. Herr Paulsen måste nämligen komma ihåg, att hur man än betar sig, så lär det väl tyvärr ändå alltid finnas en del människor, vilka utgöra en sådan, låt mig använda uttrycket, pestsmitta för sin omgivning, att det kan bli nödvändigt att på något sätt sörja för, att de icke få vara andra till alltför mycken förförelse och förargelse. Ser man saken så som den faktiskt föreligger, så lär det väl icke kunna sägas, att en sådan anstalt som den av honom omnämnda tvångsarbetsinrättningen i Landskrona icke är alldeles outhärdlig, även om man tyvärr måste notera, att någon verklig förbättring i de flesta fall icke åstadkommes genom vistelsen där. Man måste dock komma ihåg, att när en människa kommer dit, så är hon otvivelaktigt ofta i ett sådant tillstånd, att en upprättelse icke är möjlig.

Då utskottsmajoriteten gått emot det föreliggande förslaget, så har det icke varit därför, att man inom utskottet ansett, att en lagstiftning sådan som den föreslagna eller gående i denna riktning varit överflödig eller outhärdlig, utan därför att man ansett det föreliggande förslaget icke varit ägnat att i det skick, vari det nu befinner sig, ligga till grund för en lagstiftning. Jag kan också säga, att i mångt och mycket var den omständigheten bestämmande för ståndpunktstagandet, att man icke så litet fruktade för att besvara den svenska allmänheten med en onödigt stor och tungrodd organisation, och detta så mycket mera som man ansåg, att man, utan att lagens effektivitet behövde äventyras, skulle kunna åstadkomma en enklare organisation.

Med anledning av herr Flygs yttrande och vissa framställningar från samma håll, där man tycks vilja göra gällande, det en vanartslagstiftning endast eller åtminstone huvudsakligen skulle rikta sig mot en viss samhällsklass, ber jag få säga, att det är oriktigt att hysa en dylik föreställning. Tyvärr har det ju visat sig, att personer, som med nuvarande lagstiftning måste omhändertagas, till och med sådana som intagits på dessa korrektionsanstalter, ingalunda härstammat från hem, som hört till de mindre bemedlade, utan, tyvärr, också härstammat från bättre hem. En sådan lagstiftning som denna riktar sig mot vanarten var den än förefinnes och varifrån den än må härstamma och således icke mot vanarten inom någon särskild samhällsklass.

Jag har velat uttala denna min uppfattning och har särskilt gjort det med anledning av herr Paulsens anförande. Det är icke därför, att man anser lagstiftningen vara överflödig, utan det är därför, att man önskar få fram en bättre och enklare form för omhändertagande av vanartiga, som man i utskottet gått mot Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, att det skall vara möjligt att komma fram med en förenklad organisation, vilken likväl kan vara ägnad att fylla det därmed avsedda ändamålet, för övervakande av lagens bestämmelser i övrigt.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag har begärt ordet blott för att säga ett par ord till herr Magnusson i Skövde. Jag vill då först säga, att vad Landskronaanstalten vidkommer så menade jag icke med mitt yttrande, att anstalten

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

skulle vara illa styrd — det är den icke — utan jag menade, att den icke har något existensberättigande. Herr Magnusson i Skövde säger nu, att hur man än betar sig, så lär det alltid finnas människor, som utgöra en pestsmitta för andra människor och att man måste ha något ställe, dit man kan föra dem. Men, herr Magnusson i Skövde, tror herr Magnusson, att dessa människor interneras och att denna anstalt är asyl för livstiden? Såvitt jag vet tagas de in för någon månad, och sedan släppas de ut bland andra människor. Det kan väl icke ha någon betydelse för förekommandet av förförelse av de unga, om dessa människor gå i Landskrona ett par månader. Jag tror, att detta resonemang av herr Magnusson i Skövde är ohållbart, och det vederlägger icke vad jag sade för en stund sedan.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag blev uppkallad av herr Paulsens, enligt min mening något hårda omdöme om Landskronaanstalten, vilket han ju nu själv delvis tagit tillbaka. Jag ber emellertid att få framhålla, att det icke finnes några som helst befogade skäl till anmärkningar mot anstaltens skötsel — tvärtom. När man säger, att denna inrättning inte fyller sitt ändamål, nämligen att återupprätta de vilsegångna, så är det inte därför att det inte göres allt vad göras kan från såväl anstaltspersonalens som styrelsens sida, utan emedan man anser själva systemet vara omöjligt och odugligt. Det är ingenting att vinna ut av det. Jag tror emellertid, att under alla förhållanden är Landskronaanstalten nödvändig, särskilt under övergångstiden. Ty herr Paulsen, såväl som andra, bör ha kunnat läsa ut av handlingarna, att det finnes en del kvinnor, som måste omhändertagas på ett eller annat sätt. Men detta bör ske under andra former, genom internering av sådana, som inte kunna sköta sig själva. Det har också framhållits i den socialdemokratiska motionen, att sådana bära omhändertagas, både för deras egen skull och ur samhällets synpunkt.

Jag skulle vilja tillägga en sak, som jag glömde i mitt förra anförande. Det har förvånat mig, att landsbygdens representanter i så stor utsträckning i princip slutit upp kring ett lagförslag, som inrangerar även sedeslöst leverne. Ty detta är en företeelse, som närmast berör storstäderna, och som jag tror att dessa städer själva äro kompetenta att reda ut. Det framgår av statistiken i Landskronaanstaltens berättelse, att inte mindre än 91 procent av de internerade äro från städerna och inte mindre än 67,9 procent enbart från Stockholm.

I den kungl. propositionen framhålles, att detta lagförslag ju inte avser att angripa prostitutionen som sådan, utan först om den antager samhällsskadliga former, såsom ungdomens förledande till otukt och dylikt. Härvidlag behövs inte någon särskild vanartslag, utan här bör strafflagen komma till användning. Ty om det är ett brott att stjäla exempelvis hundra kronor, så måste väl herrarna ge mig rätt i, att det är ett betydligt större brott att förleda ungdom till otukt och kanske ödelägga hela dess framtid. Och jag vill undstryka, vad jag sade tidigare, att det vore synnerligen klokt, om man tog lösdrivarproblemet för sig självt och uteslöt bestämmelser angående människornas sedligaandel. Då tror jag, att man skulle kunna komma till rätta med denna svårösta fråga på ett eller annat sätt. Men det kommer man aldrig att göra, så länge man kopplar samman tvenne så oförenliga ting. Det bevisas väl bäst av alla de långa utredningar och den mängd kommittébetänkanden och propositioner, som ägnats denna sak och som säkerligen kostat mycket pengar men inte lett till några som helst resultat, och för visso inte komma att leda till några resultat i framtiden heller, så länge man fortsätter på samma sätt.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Fru Nordgren uttalade sin förvåning över att landsbygdsrepresentanterna i viss mån gått in för frågan om omhändertagandet av de sedeslösa, och fru Nordgren menade, att det var mest

en städernas angelägenhet detta, som städerna själva kunna taga hand om. Jag kan inte se, att det i detta fall förefinnes någon skiljaktighet mellan land och stad. Att den företeelse, som här föreligger, är ett samhällsont, det ger jag fru Nordgren fullkomligt rätt i, och man får givetvis försöka avhjälpa den, men man har icke någon anledning att här försöka konstatera någon skiljaktighet mellan land och stad, även om man har olika uppfattning om vägarna för att nå målet. Huruvida vad som kan göras i detta fall hör under en vanartslag eller bör inrymmas i annan lagstiftning, vill jag inte nu ingå på. För min del tror jag dock inte, att man kan skilja ut den saken ur vanartslag utan att den verkligen hör hemma under sådan lag.

Herr Paulsen framhårdar i sin uppfattning, att vi ingen vanartslagstiftning alls böra ha och talar i detta sammanhang om Landskronaanstalten. Han säger, att de, som interneras på denna anstalt för en tid, äro lika dåliga igen när de komma ut och således fortfarande utgöra samma samhällssmitta. Ja, tyvärr kan man ge herr Paulsen i någon mån rätt i detta, men man kan icke ge honom rätt däruti, att det skulle kunna användas som ett argument mot all lagstiftning på området och allt omhändertagande. Resonemanget skulle väl snarare leda dithän, att man bör göra interneringen mera effektiv, att man bör överhuvud taget internera dessa människor, vilka kommit så långt i förfall, att de äro en uppenbar skada och smitta för andra människor i moraliskt hänseende. Har man den synen på saken, är det alldeles omöjligt att komma fram till de slutsatser, vartill herr Paulsen kommit.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan med godkännande av dess motivering, 2:o) bifall till berörda hemställan med uteslutande av motiveringen samt 3:o) bifall till motionen II:396; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den under 2:o) avgivna propositionen.

§ 17.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

Första lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 9 oktober 1914 angående förbud i vissa fall mot varors förseende med oriktig ursprungs-beteckning och saluhållande av oriktigt märkta varor; samt

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården m. m.;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister;

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behandling av alkoholister, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 40, angående arvode åt hovrättsassessorn K. Persson, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 18.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 233, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad tid för kronouppbörden jämte i ämnet väckta motioner.

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 39.

Ang.
vanartslag.
(Forts.)

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statsbana Malung—Vansbro m. m.;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till utredning rörande luftfartsled Stockholm—Malmö jämte en i ämnet väckt motion;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett markbytesavtal mellan kronan och Göteborgs stad m. m.;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för utvidgning av Skillingaryds skjutfält;

nr 157, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 90 angående Kungl. Maj:ts proposition i fråga om riktlinjer för avlämnande till riksdagens revisorer av räkenskaper m. m.; och

nr 158, i anledning av riksdagens år 1930 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1929—30 juni 1930; samt

sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till spannmålsodlingen stödjande jämte i ärendet väckta motioner.

§ 20.

Ordet lämnades nu till

Herr **Andersson** i Rasjön, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få yrka, att först bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista måtte uppföras jordbruksutskottets utlåtande nr 80, därefter jordbruksutskottets utlåtanden nr 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88 och 89 samt därefter ärendena i den ordning de finnas upptagna på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr **Pehrsson** i Göteborg under 4 dagar fr. o. m. den 27 maj,

» **Sävström** under den 21 maj och

» **Persson** i Falla under 4 dagar fr. o. m. den 23 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.18 e. m.

In fidem
Per Cronvall.